

Przygotowanie informacji o stanie realizacji zadań oświatowych

Propozycje dla jednostek samorządu terytorialnego

Pod redakcją Jana Herczyńskiego

DOSKONALENIE STRATEGII ZARZĄDZANIA OŚWIATĄ
NA POZIOMIE REGIONALNYM I LOKALNYM

Przygotowanie informacji o stanie realizacji zadań oświatowych

**Propozycje dla jednostek
samorządu terytorialnego**

Pod redakcją Jana Herczyńskiego

Warszawa 2011

Publikacja jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Publikację przygotowano w ramach projektu systemowego „Doskonalenie strategii zarządzania oświatą na poziomie regionalnym i lokalnym”, Priorytet III, Działanie 3.1, Poddziałanie 3.1.2, Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt jest realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Warszawskim.

Publikacja rozpowszechniana bezpłatnie.

Książka, ani żaden jej fragment, nie może być przedrukowywana bez pisemnej zgody Wydawcy. W sprawie zezwoleń na przedruk należy zwracać się do Wydawnictwa ICM UW.

ISBN: 978-83-917150-5-5

© Copyright by Ośrodek Rozwoju Edukacji
Wydanie I, Warszawa 2011
All rights reserved

Wydawnictwo ICM
Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego
Uniwersytet Warszawski, ul. Pawinskiego 5a, 02-106 Warszawa
e-mail: info@icm.edu.pl

Korekta: Łukasz Gałęcki

Projekt, opracowanie graficzne, skład i druk: Studio 27, biuro@studio27.pl
Foto: Teamwork © [pressmaster](http://pressmaster.com) / Fotolia.com

Spis treści

Przedmowa (Krystyna Szumilas)	7
Wstęp (Jan Herczyński)	9
1. Adresaci Sprawozdań Oświatowych i ich potrzeby informacyjne (Jan Herczyński)	13
Rada JST	14
Szkoły	16
Rodzice	18
Społeczeństwo obywatelskie	19
2. Sprawozdania Oświatowe za rok szkolny 2008/2009 (Aneta Sobotka)	21
Opracowywanie, prezentacja i odbiór Sprawozdań Oświatowych w roku 2009	21
Analiza Sprawozdań Oświatowych z października 2009 roku	25
Aneks 1. Sprawozdania Oświatowe wykorzystane do analizy	35
Aneks 2. Trzy interesujące Sprawozdania Oświatowe z roku 2009	36
3. Modele informacji o stanie realizacji zadań oświatowych (Tony Levitas, Jan Herczyński)	39
Wstęp	39
Model informacji o stanie realizacji zadań oświatowych dla gminy	42
Część 1: Wstęp, metryczka i mapa gminy	42
Część 2: Podstawowe decyzje prawne i strategiczne	43
Część 3: Demografia	43
Część 4: Sieć szkół i placówek	45
Część 5: Kadra nauczycielska	53
Część 6: Warunki kształcenia i zarządzanie mieniem szkolnym	57
Część 7: Proces nauczania i wyrównywanie szans edukacyjnych	60
Część 8: Finansowanie oświaty	68
Model informacji o stanie realizacji zadań oświatowych dla powiatów ziemskich	73
Uwagi o informacjach o stanie realizacji zadań oświatowych dla powiatów grodzkich	83
4. Wskaźniki odniesienia (Mikołaj Herbst, Jan Herczyński)	87
Wstęp	87
Obliczanie wskaźników finansowych	91
Charakterystyka podstawowych wskaźników odniesienia	92
Krajowe bazy danych i wskaźników dla JST	101
5. Wskaźniki oświatowe o charakterze lokalnym (Jan Herczyński)	103
Podsumowanie (Jan Herczyński)	108
Bibliografia	110
Załącznik 1. Ustawowe zadania oświatowe gmin i powiatów	111
Załącznik 2. Lista uzupełniających wskaźników odniesienia	119

Spis tabel:

Tabela 2.1.	Średnia liczba stron Sprawozdań 2009 r.	25
Tabela 2.2.	Informacje o uczniach w Sprawozdaniach 2009 r.	26
Tabela 2.3.	Dane o egzaminach, frekwencji i promocji w Sprawozdaniach 2009 r.	28
Tabela 2.4.	Dane o kadrze w Sprawozdaniach 2009 r.	29
Tabela 2.5.	Informacje o osiągnięciach i aktywności uczniów w Sprawozdaniach 2009 r.	30
Tabela 2.6.	Informacje o finansowaniu oświaty w Sprawozdaniach 2009 r.	31
Tabela 2.7.	Informacje o warunkach kształcenia i wyrównywaniu szans w Sprawozdaniach 2009 r.	33
Tabela 2.8.	Wykorzystane Sprawozdania Oświatowe 2009 r. wg typów gmin i województw.	35
<hr/>		
Tabela 3.1.	Metryczka gminy.	42
Tabela 3.2.	Rzeczywiste i przewidywane liczby uczniów ogółem (publiczne i niepubliczne).	44
Tabela 3.3.	Przepływy uczniów między gminami.	45
Tabela 3.4.	Liczba uczniów i wychowanków publicznych i niepublicznych przedszkoli i szkół.	46
Tabela 3.5.	Przedszkola publiczne.	46
Tabela 3.6.	Wskaźniki przedszkoli publicznych.	47
Tabela 3.7.	Stopień zaspokojenia potrzeb na miejsca wychowania przedszkolnego.	47
Tabela 3.8.	Publiczne szkoły podstawowe.	48
Tabela 3.9.	Wskaźniki publicznych szkół podstawowych.	48
Tabela 3.10.	Publiczne gimnazja.	49
Tabela 3.11.	Wskaźniki publicznych gimnazjów.	49
Tabela 3.12.	Dane i wskaźniki oświatowe w ostatnich trzech latach szkolnych.	50
Tabela 3.13.	Charakterystyka przedszkoli i szkół niepublicznych.	50
Tabela 3.14.	Organizacja dowożenia uczniów do szkół.	51
Tabela 3.15.	Opieka lekarska w publicznych przedszkolach i szkołach.	51
Tabela 3.16.	Przepływ uczniów pomiędzy obwodami szkół podstawowych oraz gimnazjów.	52
Tabela 3.17.	Gminna administracja oświatowa.	52
Tabela 3.18.	Kadra nauczycielska zatrudniona w przedszkolach i szkołach.	53
Tabela 3.19.	Kadra nauczycielska według stopnia awansu zawodowego.	54
Tabela 3.20.	Doskonalenie i awans zawodowy nauczycieli w roku szkolnym 2010/2011.	54
Tabela 3.21.	Liczba godzin ponadwymiarowych.	55
Tabela 3.22.	Nauczyciele bibliotekarze, psychologzy, logopedzi, pedagodzy.	55
Tabela 3.23.	Liczba realizowanych innowacji i eksperymentów pedagogicznych.	56
Tabela 3.24.	Nagrody otrzymane przez nauczycieli.	56
Tabela 3.25.	Rozwiązanie stosunku pracy (liczba nauczycieli).	57
Tabela 3.26.	Inwestycje i remonty szkolne w roku 2011.	58

Tabela 3.27.	Wypożyczenie przedszkoli i szkół w komputery.	58
Tabela 3.28.	Obiekty sportowe w szkołach.	59
Tabela 3.29.	Przychody gminy z tytułu wynajmu pomieszczeń przedszkoli i szkół.	59
Tabela 3.30.	Średnie wyniki uczniów w egzaminach zewnętrznych.	61
Tabela 3.31.	Edukacyjna Wartość Dodana gimnazjów prowadzonych przez gminę.	61
Tabela 3.32.	Promocja uczniów.	62
Tabela 3.33.	Frekwencja w szkołach i roczne oceny klasyfikacyjne zachowania.	62
Tabela 3.34.	Współczynnik skolaryzacji brutto w gminie (w procentach).	63
Tabela 3.35.	Tygodniowa liczba godzin zajęć pozalekcyjnych i dodatkowych.	63
Tabela 3.36.	Liczba uczniów uczestniczących w zajęciach pozalekcyjnych.	64
Tabela 3.37.	Liczba uczniów uczestniczących w zajęciach wyrównawczych, rewalidacyjnych i logopedycznych.	64
Tabela 3.38.	Tygodniowa liczba godzin pracy pedagoga, psychologa, doradcy zawodowego i bibliotekarza.	65
Tabela 3.39.	Wykorzystanie godzin z art. 42 Karty Nauczyciela.	65
Tabela 3.40.	Udział uczniów w konkursach o zasięgu ponad-gminnym i olimpiadach przedmiotowych.	66
Tabela 3.41.	Liczba uczniów uczących się języków obcych w szkołach prowadzonych przez gminę.	66
Tabela 3.42.	Wsparcie materialne dla uczniów (liczba korzystających uczniów).	67
Tabela 3.43.	Uczniowie z orzeczeniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych.	67
Tabela 3.44.	Źródła środków finansowych na oświatę.	69
Tabela 3.45.	Wydatki bieżące gminy na zadania z zakresu oświaty i wychowania oraz edukacyjnej opieki wychowawczej.	69
Tabela 3.46.	Struktura całkowitych wydatków oświatowych i wydatki na ucznia dla szkół prowadzonych przez gminę.	70
Tabela 3.47.	Wydatki bieżące w przeliczeniu na jednego ucznia i na jeden oddział w przedszkolach i szkołach prowadzonych przez gminę.	71
Tabela 3.48.	Naliczona subwencja a plan finansowy szkół prowadzonych przez gminę.	72
Tabela 3.49.	Dotacje dla przedszkoli i szkół niepublicznych.	72
Tabela 3.50.	Absolwenci gimnazjów i uczniowie klas pierwszych szkół ponadgimnazjalnych.	73
Tabela 3.51.	Sieć publicznych i niepublicznych szkół ogólnodostępnych.	74
Tabela 3.52.	Publiczne ogólnodostępne szkoły ponadgimnazjalne.	75
Tabela 3.53.	Wskaźniki liceów ogólnokształcących.	76
Tabela 3.54.	Dane i wskaźniki szkół publicznych w ostatnich trzech latach szkolnych.	76
Tabela 3.55.	Charakterystyka niepublicznych LO, Technikum i ZZ, i szkół dla dorosłych.	77
Tabela 3.56.	Liczba orzeczeń i opinii wydanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych.	77
Tabela 3.57.	Liczba orzeczeń wydanych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne.	78
Tabela 3.58.	Funkcjonowanie poradni psychologiczno-pedagogicznych.	79
Tabela 3.59.	Działalność CKU i CKP.	79
Tabela 3.60.	Zdawalność egzaminu maturalnego w szkołach publicznych.	80

Tabela 3.61.	Średnie wyniki egzaminu maturalnego w szkołach publicznych.	81
Tabela 3.62.	Zdawalność egzaminów zawodowych w szkołach publicznych.	81
Tabela 3.63.	Wydatki bieżące i majątkowe placówek oświatowych prowadzonych przez powiat.	83
Tabela 3.64.	Wielkość oddziału klasowego (wartości średnie i różnicowanie).	84
<hr/>		
Tabela 4.1.	Typy szkół według poziomu kształcenia i organu prowadzącego.	88
Tabela 4.2.	Poziomy agregacji wskaźników odniesienia.	89
<hr/>		
Tabela Z.1.	Zadania własne JST wg ustawy o systemie oświaty.	111
Tabela Z.2.	Niektóre zadania organizacyjne organu prowadzącego, w tym JST, według ustawy o systemie oświaty.	113
Tabela Z.3.	Zadania organu prowadzącego wg ustawy Karta nauczyciela.	116
Tabela Z.4.	Uzupełniające wskaźniki odniesienia: dostępność i pozostawanie w systemie edukacji.	119
Tabela Z.5.	Uzupełniające wskaźniki odniesienia: szkolne zadania oświatowe.	121
Tabela Z.6.	Uzupełniające wskaźniki odniesienia: finansowanie szkolnych zadań oświatowych.	122
Tabela Z.7.	Uzupełniające wskaźniki odniesienia: kadra nauczycielska.	125
Tabela Z.8.	Uzupełniające wskaźniki odniesienia: pracownicy niepedagogiczni.	126
Tabela Z.9.	Uzupełniające wskaźniki odniesienia: warunki kształcenia.	127
Tabela Z.10.	Uzupełniające wskaźniki odniesienia: pomoc materialna.	128

Szanowni Czytelnicy!

Prowadzenie polityki edukacyjnej jest jednym z ważniejszych zadań wykonywanych przez jednostki samorządu terytorialnego. Wydatki przeznaczone na edukację stanowią często najbardziej znaczącą pozycję w budżecie samorządu, zaś podejmowane decyzje wpływają na przyszłe losy całej społeczności lokalnej i każdego mieszkańca. Ustawa o systemie oświaty nakłada na wójta, burmistrza, prezydenta, starostę i marszałka obowiązek corocznego informowania o stanie realizacji zadań oświatowych, pozostawiając im swobodę w doborze zarówno treści jak i formy tych informacji, a także sposobie ich wykorzystania.

Przygotowanie właściwej strategii rozwoju edukacji nie jest możliwe bez systematycznego gromadzenia i analizowania wielu informacji dotyczących organizacji i efektów kształcenia oraz sposobów zarządzania i finansowania oświaty.

Jak poruszać się w gąszczu danych? Które z nich są kluczowe dla jakości i efektywności lokalnego systemu edukacji? Na te i na wiele innych pytań próbują znaleźć odpowiedź autorzy niniejszego opracowania.

Publikacja została przygotowana w ramach projektu „Doskonalenie strategii zarządzania oświatą na poziomie regionalnym i lokalnym”, realizowanego przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w Partnerstwie z Uniwersytetem Warszawskim.

Nasze opracowanie jest jednym z narzędzi przygotowywanych dla Państwa w ramach projektów systemowych, prowadzonych przez Ministra Edukacji Narodowej. Obok wyników egzaminów zewnętrznych, raportów z ewaluacji pracy szkół i monitorowania procesów zachodzących w polskiej oświacie oraz informacji o Edukacyjnej Wartości Dodanej, z pewnością okaże się przydatny w procesie przygotowania informacji o stanie realizacji zadań oświatowych.

Krystyna Szumilas

Sekretarz Stanu

w Ministerstwie Edukacji Narodowej

Wstęp

Jan Herczyński

Nowelizacja ustawy o systemie oświaty z 2009 roku nałożyła na władze wykonawcze wszystkich jednostek samorządu terytorialnego w Polsce (gmin, powiatów i województw¹) obowiązek corocznego składania swoim radom *Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych* (nazywanych dalej *Sprawozdaniami Oświatowymi*). Ustęp 4 artykułu 5a ustawy o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r., nakładający na nie ten obowiązek, został wprowadzony ustawą o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw z dnia 19 marca 2009 roku w następującym brzmieniu:

Organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego, w terminie do dnia 31 października, przedstawia organowi stanowiącemu jednostki samorządu terytorialnego informację o stanie realizacji zadań oświatowych tej jednostki za poprzedni rok szkolny, w tym o wynikach sprawdzianu i egzaminów, o których mowa w art. 9 ust. 1 pkt. 1, 2 i 3 lit. b – f, w szkołach tych typów, których prowadzenie należy do zadań własnych jednostki samorządu terytorialnego.

Ustawodawca pozostawił samorządom swobodę wyboru postaci, formatu i objętości, a także zakresu tematycznego *Sprawozdań Oświatowych*. Mogą one mieć postać zarówno oddzielnego dokumentu, jak i ustnej informacji dla rady. Jedyne wymagane dane, które muszą się pojawić w *Sprawozdaniu Oświatowym*, to wyniki uzyskiwane przez uczniów w testach i egzaminach organizowanych przez Centralną Komisję Egzaminacyjną (bez konieczności ich porównania do średnich wyników krajowych i regionalnych). Podejście to jest zgodne z konstytucyjną niezależnością gmin i powiatów i respektuje autonomię jednostek samorządu terytorialnego (JST) w zakresie realizacji oraz sprawozdawania zadań własnych, do których należy oświata.

W warunkach daleko posuniętej decentralizacji oświaty i autonomii JST nie może dziwić niezwykle różnorodność *Sprawozdań Oświatowych* przygotowanych przez JST w roku 2009:

- Objętość Sprawozdań waha się od jednej strony do dwustu stron.
- Wiele Sprawozdań zostało przygotowanych w postaci dokumentu przedstawionego radzie, ale nieudostępnionego publicznie; część JST ograniczyła się do prezentacji na posiedzeniu rady, a tylko niektóre Sprawozdania są wywieszane na stronach internetowych jednostki.

¹ W obecnej publikacji województwa zostały pominięte.

- Tematyka Sprawozdań jest bardzo różnorodna.
- Zakres szczegółowości przedstawianych informacji waha się od danych dotyczących poszczególnych oddziałów klasowych, poprzez uśrednione dane na poziomie szkół i placówek oświatowych, aż do danych uśrednionych dla typów szkół i placówek.

Wymóg corocznego informowania rady JST i lokalnej społeczności o stanie realizacji zadań oświatowych może stać się bardzo silnym impulsem do poważnej dyskusji o celach oświatowych samorządu, o poniesionych kosztach i osiągniętych rezultatach. Dyskusja ta wymaga, aby władze wykonawcze samorządu dzieliły się ze wszystkimi zainteresowanymi swoim doświadczeniem w zarządzaniu oświatą i kierowaniu szkołami, swoją wiedzą na temat tego, jakie są osiągnięcia i trudności lokalnej oświaty.

W wielu krajach świata taka dyskusja jest punktem wyjścia do podnoszenia poziomu oświaty i rozwiązywania jej problemów, w miarę możliwości organu prowadzącego szkoły i zgodnie z potrzebami uczniów i szkół. Jednak w Polsce dyskusja ta jest potrzebna szczególnie, gdyż nasza oświata jest zdecentralizowana w stopniu rzadko spotykanym w innych krajach rozwiniętych. Oznacza to, że zarówno warunki prowadzenia szkół, jak i lokalne strategie dotyczące funkcjonowania sieci są w Polsce bardzo zróżnicowane. W swoim raporcie z roku 2000 o polskiej statystyce oświatowej Steve Barro (2002) ujął to następująco: *Decentralizacja pociąga za sobą zróżnicowanie – czyli większe i bardziej wielowymiarowe różnice w wielu aspektach systemu oświaty, niż to było dotychczas w Polsce: różnice poziomu nakładów i zatrudnienia; zróżnicowanie regionalne; różnice między miastem i wsią, gminami większymi i mniejszymi, bogatszymi i uboższymi; różnice między gminami i powiatami; a także różnice dzielące poszczególne szkoły*. Ta otwartość na eksperymenty i poszukiwanie rozwiązań najlepiej pasujących do lokalnych warunków jest wielką siłą naszej oświaty, gdyż pozwala na stosowanie różnych podejść i strategii, od systemów bonowych promujących konkurencję pomiędzy szkołami do systemów współpracy i współdecydowania. Tym bardziej potrzebujemy porównywalnej informacji i otwartych dyskusji, aby samorządy mogły się od siebie nawzajem uczyć, oceniać doświadczenia innych JST i decydować, które z tych doświadczeń są dla nich przydatne, a których przykładów i rozwiązań nie należy – w ich szczególnych warunkach – kopiować. Innymi słowy, chociaż decentralizacja zawsze prowadzi do zróżnicowania, jej rzeczywista siła polega na tym, że krytyczna refleksja i pogłębiona dyskusja, z wykorzystaniem porównywalnych wskaźników, może pomóc wszystkim samorządom podnieść poziom swoich szkół i placówek.

Wprowadzenie ustawowego obowiązku informowania rad JST o stanie realizacji zadań oświatowych nie odbyło się bez echa. Reakcja Mirosława Sielatyckiego w *Dyrektorze Szkoły* była wręcz entuzjastyczna (Sielatycki 2009). Sielatycki ujmuje *Sprawozdania Oświatowe* w kontekście *integralnego systemu informacji zwrotnej o rozwoju polskiej edukacji*, obok raportów szkolnych (tworzonych przez organa nadzoru i przez same szkoły), społecznych (organizacje pozarządowe, instytuty badawcze), krajowych (MEN, CKE) i międzynarodowych (UE, OECD). Wszystkie te raporty powinny stać się podstawą do poważnych dyskusji o stanie oświaty, na szczeblu lokalnym, regionalnym, a także krajowym.

Analiza wybranych *Sprawozdań Oświatowych* przygotowanych przez samorządy w roku 2009 pokazuje, że nie wszystkie z tych nadziei się spełniły (patrz rozdział 2). Spełniły się jego przewidywania na temat niektórych zagrożeń, na przykład na temat braku opracowań podsumowujących wnioski i ustalenia raportów na poziomie regionalnym i krajowym. To ostatnie zjawisko Sielatycki nazywa *efektem rozbitego lustra, w którym mamy wiele odbić, ale żadnego wspólnego obrazu*.

Aby w przyszłości uniknąć efektu rozbitego lustra, należałoby posłużyć się wspólnym standardem, wspólnym zestawem podstawowych wskaźników oświatowych i wspólnym formatem przedstawianych *Sprawozdań*. Pierwsze próby ich przygotowania zostały podjęte niezależnie przez różne środowiska. Oddzielne listy tematów, które powinny się znaleźć w Sprawozdaniach, pojawiały się już w roku 2009 w różnych portalach oświatowych.

Propozycja wspólnych standardów, wskaźników i formatów jest najważniejszym celem niniejszej publikacji. Dwie główne myśli przyświecały naszej pracy. Po pierwsze, jest sprawą zasadniczą, aby w swoich *Sprawozdaniach Oświatowych* samorządy podawały nie tylko dane statystyczne i księgowe, ale wykorzystywały także wskaźniki oświatowe. Dane o lokalnych systemach oświatowych, takie jak liczba uczniów i oddziałów oraz wydatki na szkoły, odzwierciedlają rzecz jasna ważne aspekty stanu faktycznego. Jednak dopiero wskaźniki, takie jak średnia wielkość oddziału szkolnego albo średnie wydatki w przeliczeniu na jednego ucznia i na jeden oddział, ilustrują politykę oświatową JST i pozwalają na dokonywanie niezbędnych porównań. Z tego powodu omawiając model gminnego i powiatowego *Sprawozdania Oświatowego* (rozdział 3), wszystkie proponowane dane statystyczne przedstawiamy razem z odpowiednimi wskaźnikami.

Kluczowym elementem tego podejścia jest także proponowany przez nas zestaw *podstawowych wskaźników odniesienia* (patrz: rozdział 4), a więc wskaźników oświatowych, które wykorzystując dziś dostępne ogólnokrajowe bazy danych, przede wszystkim *System Informacji Oświatowych*, można obliczyć dla całego kraju oraz dla różnych poziomów agregacji, w tym na poziomie regionalnym. Wskaźniki odniesienia pozwolą jednostkom samorządu terytorialnego porównać różne aspekty swoich lokalnych systemów oświatowych z innymi JST. Oczywiście, zakres dostępnych wskaźników odniesienia ograniczony jest dostępnością szczegółowych danych oświatowych.

Drugim zasadniczym przyjętym przez nas kierunkiem myślenia jest rozwijanie dyskusji na tematy oświatowe na szczeblu lokalnym. Z jednej strony chcemy pomóc samorządom przez propozycje formatów i wskaźników do zastosowania w przygotowywanych *Sprawozdaniach Oświatowych*. Z drugiej jednak strony chcemy zachęcić szkoły i ich dyrektorów, rodziców, a także organizacje pozarządowe, do uważnej lektury *Sprawozdań* przygotowanych przez JST i do podjęcia dyskusji. Mamy nadzieję, że dostępność wskaźników odniesienia w przyszłości będzie sprzyjać większemu zainteresowaniu i rozbudzonemu oczekiwaniu wszystkich adresatów *Sprawozdań*.

W tym kontekście szczególnie istotnym tematem dialogu jest wdrażanie samorządowych strategii oświatowych (bądź oświatowych rozdziałów strategii rozwoju JST). Coroczne *Sprawozdania Oświatowe* są dobrą okazją, aby podsumować postęp we wdrażaniu strategii i omówić ewentualną konieczność zmiany strategii. Wskaźniki oświatowe mogą być bardzo przydatne do prowadzenia tej dyskusji.

W rozdziale 1 omawiamy zróżnicowane potrzeby informacyjne różnych adresatów *Sprawozdań Oświatowych*. Rozdział 2 jest poświęcony analizie *Sprawozdań* przygotowanych przez JST w 2009, w pierwszym roku obowiązywania wymogu ich prezentacji. Najobszerniejszy rozdział 3 zawiera dwa modele informacji o stanie realizacji zadań oświatowych, model gminny i model powiatowy. W rozdziałach 4 i 5 omawiamy odpowiednio podstawowe wskaźniki odniesienia i lokalne wskaźniki oświatowe. Załącznik 1 zawiera listę zadań oświatowych JST, zaś załącznik 2 listę uzupełniających wskaźników odniesienia.

1.

Adresaci Sprawozdań Oświatowych i ich potrzeby informacyjne

Jan Herczyński

Realizacja zadań oświatowych przez jednostki samorządu terytorialnego nie odbywa się w społecznej próżni. Przeciwnie, działania samorządów są bacznie obserwowane przez wielu niezależnych interesariuszy, z których każdy ma swoje oczekiwania. Oczekiwania wobec oświaty formułowane są przez rodziców, organy nadzoru pedagogicznego, dyrektorów szkół, nauczycieli i ich związki zawodowe, wreszcie przez organizacje pozarządowe oraz media lokalne i krajowe. Ponadto oświata zajmuje dominujące miejsce w budżecie JST, zarówno po stronie dochodów, jak i wydatków, więc z natury rzeczy koncentruje uwagę radnych oraz podatników. Większość obywateli posyła dzieci do szkoły, więc jest szczególnie zainteresowana poziomem nauki i bezpieczeństwa na jej terenie. Każdy z interesariuszy uczęszczał kiedyś do szkoły, dlatego ma prawo czuć się ekspertem w tej dziedzinie.

Oczywiście zainteresowanie lokalnymi systemami oświaty nie ma wyłącznie charakteru życzliwej troski. Łatwiej dowiedzieć się o konfliktach niż o sukcesach. Lokalne media i wieść gminna częściej prezentują krytykę niż uznanie. Zabiegani rodzice chętniej angażują się w obronie interesów swoich dzieci, niż w konstruktywną współpracę ze szkołą. Nauczyciele oczekują stabilnej i dobrze opłacanej pracy, a radni szukają oszczędności budżetowych. Krążące po Internecie filmy rzadko ukazują szkołę w pochlebnym świetle. To wszystko wskazuje, że dyskusja o stanie oświaty w danej gminie czy powiecie nie jest łatwa, zaś umiejętności społecznej komunikacji wójta, burmistrza, prezydenta i starosty nabierają szczególnego znaczenia, zwłaszcza w okresie wyborów samorządowych.

Samorząd powinien inicjować dyskusję o oświacie nie tylko w okresie przedwyborczym i nie tylko w celu przeciwdziałania plotkom i domniemanym skandalom. Rozmowa na temat priorytetów oświatowych oraz trudności napotykanych przy ich realizacji potrzebna jest przede wszystkim dlatego, że wypracowanie i wdrożenie skutecznej strategii rozwoju oświaty jest zadaniem niełatwym. Samorządy

potrzebują informacji z różnych środowisk, muszą brać pod uwagę zróżnicowane potrzeby i obawy, negocjować sposoby rozwiązywania konfliktów i radzenia sobie z problemami. Proponowane rozwiązania powinny być uzasadnione rzetelną analizą stanu faktycznego, zwłaszcza kierunków zmian w ostatnich latach, i muszą odpowiadać na rzeczywiste problemy lokalnej społeczności.

Informacje o stanie realizacji zadań oświatowych przez jednostki samorządu terytorialnego, mogą stać się ważnym elementem tej dyskusji. Pokazanie zakresu wyzwań stojących przed lokalnym systemem oświaty, przyjętej strategii wobec tych wyzwań i podjętych działań jest jednocześnie zaproszeniem wszystkich zainteresowanych środowisk do rozmowy i wymiany doświadczeń. *Sprawozdania Oświatowe* są przygotowane przez samorząd w oparciu o pełny dostęp do informacji, więc zawarte w nich oceny mogą nadawać ton i kierunek publicznym debatom. W tym celu powinny zawierać przemyślane i umiejętnie przedstawiony zakres danych i odpowiednio dobrane informacje i komentarze. Tylko odpowiadając na rzeczywiste potrzeby informacyjne na swoim terenie samorząd może liczyć na to, że dyskusja o stanie realizacji zadań oświatowych okaże się konstruktywna i pomocna.

O specyfice lokalnych potrzeb informacyjnych najwygodniej jest myśleć rozważając różne grupy osób zainteresowanych oświatą oraz zakresy informacji i danych, które mogą dla nich być najbardziej przydatne. Dlatego zostaną tutaj kolejno omówione potrzeby informacyjne rad gmin i powiatów, szkół i ich dyrektorów, rodziców, a także społeczeństwa obywatelskiego (w tym mediów i organizacji pozarządowych).

Rada JST

Z punktu widzenia rady gminy, miasta lub powiatu najważniejszym problemem jest sposób wykorzystania środków budżetowych przeznaczanych na oświatę. Z różnych badań wynika, że subwencja oświatowa otrzymywana przez samorządy pokrywa tylko część wydatków oświatowych JST. Przeznaczanie na realizację zadań oświatowych środków pochodzących z innych źródeł niż subwencja oświatowa jest dla jednostek samorządu poważnym wysiłkiem budżetowym. Stąd też dwa najważniejsze pytania dla radnych to efektywność wykorzystania środków budżetowych oraz osiągnięte rezultaty¹.

Do oceny efektywności lokalnego systemu oświaty konieczna jest analiza najważniejszych wskaźników efektywności, a mianowicie średniej wielkości szkoły i oddziału, oraz liczby uczniów na nauczyciela (w przeliczeniu na pełny etat). Małe szkoły z niewielkimi oddziałami szkolnymi są szczególnie kosztowne z punktu wydatków w przeliczeniu na jednego ucznia, nawet jeśli pełny budżet szkoły (plan finansowy) jest względnie niewielki w porównaniu ze szkołami większymi. Mała liczba uczniów na jednego nauczyciela oznacza, że wykorzystanie czasu pracy tego nauczyciela jest nieefektywne. Ważne są także średnie wydatki w przeliczeniu na jednego ucznia i na jeden oddział. Złazszcza ten ostatni wskaźnik jest często zaniedbywany przy analizie finansowej szkół, chociaż efektywnie opisuje on wysiłek finansowy związany z nauczaniem (wydatki w przeliczeniu na jednego ucznia w wielkim stopniu zależą od średniej wielkości oddziału klasowego). Ponieważ nauczanie lekcyjne jest jednym z najważniejszych zadań szkoły, warto także obliczać wydatki bieżące szkół w przeliczeniu na jedną godzinę lekcyjną w tygodniowym planie lekcji. Ten wskaźnik pokaże efektywny koszt jednej godziny lekcyjnej (w rozliczeniu tygodniowym).

¹ W literaturze o administracji publicznej stosowane jest rozróżnienie pomiędzy skutecznością (effectiveness) i efektywnością (efficiency). Skuteczność działania polega na tym, że osiągnane są założone cele. Działania są efektywne, jeżeli danych celów nie można osiągnąć przy dużo niższych nakładach. To rozróżnienie czasem jest ujmowane poprzez opozycję „realizować właściwe zadania” („skuteczność”) i „właściwie realizować zadania” (efektywność).

Analiza tych wskaźników wymaga dwóch rodzajów porównań:

- Porównanie wskaźników danej JST w ciągu ostatnich paru lat. Porównanie to pozwoli dostrzec trendy mówiące o tym, czy efektywność utrzymuje się na stałym poziomie. Szczególnie ciekawa ocena wpływu trudnych decyzji zarządczych, takich jak konsolidacja sieci szkolnej bądź konsolidacja oddziałów wewnątrz szkoły, na wskaźniki efektywnościowe. Może się także zdarzyć, że wysiłek konsolidacyjny nie przynosi poprawy efektywności i wówczas przyczyny tego zjawiska wymagają uwagi JST.
- Porównanie wskaźników z innymi JST tego samego typu oraz ze wskaźnikami krajowymi. Porównanie to jest szczególnie istotne dla takich szkół i placówek, które w danej jednostce samorządu występują jednorazowo. Jeśli gmina prowadzi tylko jedno gimnazjum, albo powiat prowadzi tylko jedną szkołę specjalną danego typu lub tylko jedno liceum z klasami integracyjnymi, to ocena efektywności tej placówki bez wykorzystania wskaźników odniesienia jest zadaniem trudnym.

Drugim ważnym obszarem z punktu widzenia rady JST są wyniki osiągnięte przez uczniów. Liczą się oczywiście wyniki indywidualne, takie jak wybitne osiągnięcia sportowe lub laureaci olimpiad przedmiotowych. Jednak najważniejszy w tej dziedzinie jest ogólny, średni poziom absolwentów, który trudno jest wiarygodnie ocenić. Podstawowym źródłem porównywalnych wyników uczniów jest system egzaminów zewnętrznych, organizowany przez Centralną Komisję Egzaminacyjną (CKE): sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego, egzaminu maturalnego oraz egzaminów zawodowych. Bez wątplenia wyniki testów są najlepszym dostępnym w Polsce, niezależnym od szkoły i powszechnym miernikiem umiejętności uczniów. W swoich *Sprawozdaniach Oświatowych* jednostki samorządu powinny podawać nie tylko średnie wyniki uczniów w swoich szkołach, ale także odnosić je do średnich krajowych i wojewódzkich.

Wyniki egzaminów zewnętrznych są obiektywnym, chociaż dość wybiórczym miernikiem umiejętności uczniów. Nie są jednak pozbawione wad. Po pierwsze, testy nie mierzą wielu ważnych umiejętności, które szkoła powinna uczyć. Chcielibyśmy, aby nasze szkoły uczyły zaangażowanych, świadomych i tolerancyjnych obywateli, którzy doceniają sztuki piękne i naukę, szanują siebie i innych, środowisko naturalne, są zdrowi i sprawni fizycznie. Powinni się też uczyć umiejętności takich jak praca w grupie, umiejętność uczenia się, umiejętność dawania sobie rady w niesprzyjających okolicznościach. Te obszary pracy szkoły nie podlegają testowaniu, a wiadomo z doświadczeń krajów stosujących testy od dawna i na szeroką skalę, że szkoły mają pokusę, aby *uczyć pod testy*², zaś organy prowadzące, aby koncentrować środki i zasoby szkół na przedmiotach poddawanych testom.

Po drugie, jedną z najważniejszych funkcji szkoły jest wspieranie rozwoju uczniów pochodzących ze środowisk zaniedbanych pod względem edukacyjnym. Tutaj niezależne testy odgrywają bardzo ważną funkcję, pozwalając na monitorowanie postępu tych uczniów, ale najważniejsza jest ocena i praca nauczycieli. Ponadto wyniki uzyskiwane przez uczniów odzwierciedlają liczne uwarunkowania, w tym zwłaszcza wykształcenie rodziców i zasoby rodzinne, i tylko w pewnym zakresie zależą od pracy szkoły. Wyników testów nie można bezpośrednio używać do oceny pracy szkoły. Po trzecie, wyniki testów z różnych lat nie zawsze są porównywalne ze względu na różny poziom trudności zadań.

Analiza Edukacyjnej Wartości Dodanej EWD jest bardziej zróżnicowana, gdyż pozwala ocenić względny postęp osiągnięty przez uczniów, na co szkoły mają znacznie większy wpływ. EWD jest obliczana dla wszystkich gimnazjów w Polsce, według przyjętej i publicznie opisananej metodologii. Wyniki EWD gimnazjów są dostępne na portalu internetowym³. Jednak EWD jest na razie bezużyteczna dla powiatów: prace nad szacowaniem EWD dla szkół ponadgimnazjalnych są prowadzone, ale na razie jest daleko od ich zakończenia. Brakuje również przyjętej metodologii szacowania EWD dla szkół

² Patrz na przykład D. Ravitch, *The Death and Life of the Great American School System*, 2010.

³ www.ewd.edu.pl.

podstawowych, szczególnie ważnych dla gmin. Ponadto metodologia EWD jest nadal w fazie analiz i doskonalenia, a więc jej ustalenia muszą być traktowane z odpowiednią ostrożnością. Oznacza to, że także EWD nie należy bezkrytycznie używać do oceny pracy szkół.

Te ograniczenia systemu egzaminów zewnętrznych powodują, że wyniki testów nie powinny być jedynym ani nawet podstawowym kryterium oceny poziomu pracy szkół i efektywności lokalnego systemu oświaty. Samorządy powinny wykorzystywać dodatkowe informacje o pracy szkół, pochodzące spoza systemu egzaminów zewnętrznych. Możemy wymienić najważniejsze z nich:

- **Frekwencja.** Jest to jeden z bardzo czułych wskaźników jakości pracy szkoły. Jeśli atmosfera pracy w szkole jest niedobra, nauczyciele nie cieszą się zaufaniem rodziców, uczniowie boją się niektórych pedagogów, to frekwencja zwykle szybko się obniża. I odwrotnie, uczniowie chętniej przychodzą do szkoły, w której czują się dowartościowani i w której nie mają poczucia marnowania czasu. Frekwencja jest bardzo przydatnym miernikiem jakości pracy szkoły również dlatego, że nie zależy od postawy konkretnego nauczyciela, ale od pracy całego zespołu nauczycielskiego. Badania naukowe wykazują, że nawet niewielkie procentowe różnice frekwencji między szkołami precyzyjnie wskazują na istnienie problemów placówek oświatowych⁴.
- **Promocje do klas (semestrów) programowo wyższych i drugoroczność.** Drugoroczność ma zarówno aspekt społeczny (stygmatyzowanie uczniów niepromowanych), jak i edukacyjny (stawianie jasnych wymagań co do obecności na lekcjach, przygotowania się do prac klasowych itp.). Duże różnice poziomu drugoroczności między szkołami tego samego typu (szkołami podstawowymi lub gimnazjami) mogą wskazywać na ukryte trudności pewnych szkół. Warto podkreślić, że występowanie drugoroczności w jakiejś szkole może również świadczyć o tym, że nauczyciele stawiają uczniom wymagania, od których nie są gotowi odstąpić.
- **Przepływy uczniów między obwodami szkolnymi.** Zgodnie z ustawą o systemie oświaty, każda szkoła podstawowa i gimnazjum prowadzone przez gminę ma obowiązek przyjąć wszystkie dzieci zamieszkałe na terenie jej obwodu szkolnego. Obecnie z powodu niżu demograficznego wiele szkół ma wolne miejsca i chętnie przyjmuje uczniów spoza swoich obwodów, zwłaszcza w miastach, gdzie często istnieje taki rzeczywisty wybór. Dlatego dla gminy wiedza o tym, do których szkół uczniowie przychodzą, i z których szkół odchodzą, ma ogromne znaczenie. Przepływy uczniów między obwodami szkolnymi mogą wynikać z tradycji („zawsze z naszej ulicy chodziliśmy do tej szkoły”) bądź z łatwiejszego dojazdu, i mogą także wskazywać na nieracjonalny układ obwodów szkolnych na terenie gminy. Jednak nie można wykluczyć, że kryje się za nim również pozytywna lub negatywna ocena konkretnych szkół ze strony rodziców.

Te trzy przykłady pokazują, że samorządy dysponują potencjalnie obszerną wiedzą o funkcjonowaniu szkół i że są w stanie oceniać efekty nakładów budżetowych na oświatę na podstawie wielu danych i wskaźników, nie tylko tych przygotowanych przez CKE.

Szkoły

Dialog między jednostkami samorządu terytorialnego i prowadzonymi przez nie szkołami to jeden z kluczowych elementów decentralizacji polskiej oświaty. Oczywiście, organy prowadzące mają decy-

⁴ Patrz A. Bryk i inni, *Organizing Schools for Improvement: Lessons from Chicago*, 2010, J. Coel i inni (red.), *Educating All the Children: A Global Agenda*, 2006.

dujący wpływ na wybór dyrektora szkoły, co roku w maju mają obowiązek zatwierdzenia (po dokonaniu wcześniejszej analizy) arkusza organizacji szkoły, i co roku w grudniu ustalają plan finansowy szkoły na kolejny rok budżetowy, a więc podejmują najważniejsze decyzje o funkcjonowaniu placówek oświatowych. Jednak z doświadczenia decentralizacji, a także z licznych badań naukowych (w tym opartych na międzynarodowych badaniach PISA) wynika, że najlepsze szkoły to placówki z silnym dyrektorem, posiadające autonomię i umiejące ją w twórczy sposób wykorzystać.

Sprawozdania Oświatowe mogą stać się ważną częścią tego dialogu. Najważniejsze informacje z punktu widzenia szkoły dotyczą wizji dalszego jej funkcjonowania w lokalnym systemie oświaty (stabilność względnie plany konsolidacji sieci, zmiany profilu, wzmocnienie kadrowe szkół), a także planów inwestycyjnych i remontowych, materialnych warunków prowadzenia nauki oraz względnych nakładów finansowych na szkoły. Dyrektorzy chcą wiedzieć, że ich uczniowie (a także nauczyciele i inni pracownicy) są traktowani przez organ prowadzący nie gorzej niż uczniowie innych szkół. Wynika stąd, że dla dyrektorów ważne są dane dotyczące indywidualnych szkół (nie zagregowane). Wszelkie istotne różnice w poziomie zatrudnienia zarówno pracowników pedagogicznych i niepedagogicznych powinny być przekonująco i jasno uzasadnione.

Podsumowując należy zaznaczyć, że poza nakładami na szkoły w przeliczeniu na jednego ucznia i na jeden oddział dla szkół i zwłaszcza dla ich dyrektorów potrzebne są informacje na następujące tematy:

- Przeprowadzone i przygotowywane zmiany sieci. Konsolidacja szkół, zmiany profili nauczania zawodowego, przekształcenia wewnątrz zespołów szkół.
- Poziom zatrudnienia kadry nauczycielskiej, psychologów, pedagogów, logopedów, a także pracowników administracji oraz obsługi (dla zachowania porównywalności najlepiej w przeliczeniu na jeden oddział i na jednego ucznia, albo odwrotnie, liczba uczniów lub oddziałów w przeliczeniu na jednego pracownika).
- Nauczyciele w podziale ze względu na staż pracy, w tym przede wszystkim staż pracy w oświacie.
- Awans zawodowy nauczycieli oraz doskonalenie nauczycieli, zwłaszcza w zakresie finansowanym przez samorząd.
- Wykorzystanie przez szkoły godzin do dyspozycji dyrektora wynikających z art.42 KN oraz inne dodatkowe programy edukacyjne, w tym dla uczniów o specjalnych potrzebach (obejmuje to zarówno uczniów zdolnych jak i uczniów zagrożonych).
- Liczba uczestników zajęć pozalekcyjnych, a także typy tych zajęć. Ważny jest także udział uczniów w zajęciach pozaszkolnych organizowanych na terenie jednostki samorządu i przez nią finansowanych.
- Warunki materialne prowadzenia nauki: zmianowość w szkole, dostępność pracowni przedmiotowych i sal gimnastycznych, wyposażenie szkoły w pomoce szkolne, liczba uczniów w przeliczeniu na jeden komputer (zwłaszcza z dostępem do Internetu), posiłki szkolne, dostępność i liczba woluminów biblioteki szkolnej, itp.
- Opieka medyczna w szkołach i poza szkołami, w tym badania profilaktyczne, dostępność pielęgniarki i lekarza, gabinety medyczne, gabinety stomatologiczne.
- Doposażenie szkół w ostatnich latach, w tym zakup nowych mebli, sprzętu sportowego, komputerów, tablic interaktywnych itp.
- Remonty oraz inwestycje szkolne w ostatnich latach oraz plany remontowo-inwestycyjne na przyszły rok budżetowy.
- Udział w projektach krajowych i międzynarodowych, w tym wymiany uczniów, wprowadzania nowych metod lub programów nauczania, itp.

Wiele polskich samorządów prowadzi aktywną politykę wyrównywania szans młodzieży pochodzącej ze środowisk zaniedbanych pod względem edukacyjnym. Polityka ta może obejmować dodatko-

we zajęcia dla pewnych grup młodzieży, zatrudnianie dodatkowych pracowników szkoły takich jak psychologzy lub logopedzi, stypendia dla wyrównania szans edukacyjnych, celowe utrzymywanie mniejszych oddziałów szkolnych, preferencje inwestycyjne, dodatkowe nakłady na zajęcia sportowe lub na integrację uczniów. Szczególnie istotne są systemy wspierania uczniów uzdolnionych i wyróżniających się, a także polityka wyrównywania deficytów edukacyjnych (indywidualizacja nauczania). Zasady polityki wyrównywania szans są bardzo ważne dla wszystkich dyrektorów i powinny być omówione w Sprawozdaniach Oświatowych.

Rodzice

Potrzeby informacyjne rodziców uczniów są częściowo zbieżne z potrzebami rady (w zakresie danych potrzebnych przy wyborze szkoły dla dziecka, takich jak wyniki nauczania), a także z potrzebami dyrektorów szkół (w zakresie danych do monitorowania, jak JST traktuje szkołę, do której dziecko uczęszcza, takich jak wyposażenie szkół). Te potrzeby zbieżne z wymienionymi wyżej nie będą tutaj powtórnie omawiane. Jednak jest szereg zagadnień szczególnie dla nich istotnych.

Rodzicom szczególnie potrzebne są informacje bezpośrednio dotyczące ich dzieci:

- Poziom bezpieczeństwa w szkołach. Na ogół organy prowadzące niechętnie wypowiadają się na temat problemów związanych z bezpieczeństwem, takich jak ryzykowne zachowania, sprzedaż i zażywanie narkotyków, przemoc wobec kolegów i nauczycieli, przymuszanie młodszych uczniów do pewnych zachowań, kradzieże, interwencje policji na terenie szkoły, prostytutka. Z drugiej strony część działań szkół w tym zakresie, na przykład zakładanie kamer monitorujących na terenie szkoły czy mundurki szkolne, spotykają się z niechęcią. Jest to bez wątpienia temat trudny, jednak jego całkowite unikanie w *Sprawozdaniach Oświatowych* należy uznać za błąd. Jednym ze sposobów mówienia o problemach bezpieczeństwa jest zapytanie samych uczniów przez ich ankietowanie. Proces ten musi być jednak organizowany ostrożnie, i powinien objąć jednocześnie wszystkie szkoły prowadzone przez JST, aby można było porównać dane. Najlepszym wykonawcą takich badań jest nie sama JST, a raczej współpracująca z samorządem organizacja pozarządowa.
- Atmosfera w szkole jest bardzo silnie związana z poczuciem bezpieczeństwa, ale obejmuje także stosunek nauczycieli i dyrektora do uczniów. Wiele szkół chwali się *dobrą atmosferą*, która w nich panuje, i jest to niewątpliwie ważna cecha atrakcyjnej szkoły. Gmina i powiat mogą uzyskać na ten temat sporo informacji z ankiet uczniów. Dane o problemach bezpieczeństwa, jak i o atmosferze szkoły mogą być zdobywane łącznie.
- Dodatkowe zajęcia, w tym pozalekcyjne. Dostępność, charakter i sposób prowadzenia zajęć pozalekcyjnych jest bardzo ważnym czynnikiem oceny szkoły przez rodziców, zwłaszcza rodziców wykształconych, mających duże aspiracje edukacyjne wobec swoich dzieci.
- Oddziały integracyjne w szkołach ogólnodostępnych. Informacja o tym, czy szkoła prowadzi oddziały integracyjne jest coraz ważniejsza dla rodziców. Dla dzieci kontakt z koleżankami i kolegami o specjalnych potrzebach edukacyjnych może być bardzo pozytywnym doświadczeniem.

Warto dodać, że ogólny poziom zaangażowania rodziców w sprawy szkoły jest w Polsce niski i niewielu rodziców uważa się za partnerów szkoły i nauczycieli w procesie wychowywania ich dzieci. Przeciwnie, wiele rodziców ogranicza się do dopilnowania, aby dzieci do szkoły uczęszczały. Wiele badań wskazuje, że aktywny udział rodziców w pracach szkoły i współpraca z nauczycielami zwiększa skuteczność i efektywność szkół. Dlatego naszym zdaniem Sprawozdania Oświatowe nie powinny się ograniczać do informowania rodziców o funkcjonowaniu lokalnych szkół. Sprawozdania mogą stać się instrumentem włączania rodziców do dyskusji i współpracy.

Spółeczeństwo obywatelskie

Dla niezależnych obserwatorów lokalnej sceny, takich jak media lokalne, organizacje pozarządowe lub stowarzyszenia obywateli, najważniejsze informacje, jakie może podać samorząd w swojej informacji o stanie realizacji zadań oświatowych, dotyczą szeroko rozumianej polityki społecznej i oświatowej. Potrzeby informacyjne społeczeństwa obywatelskiego omówimy na przykładzie trzech polityk: lokalnej strategii oświatowej, polityki rozwoju sieci szkolnej i polityki wyrównywania szans oświatowych.

- Realizacja gminnej lub powiatowej strategii oświatowej. Wiele samorządów terytorialnych w Polsce, chociaż nie wszystkie, posiada przyjęte przez siebie w latach ubiegłych strategie rozwoju oświaty (czasem rozdział poświęcony oświacie umieszczony w ogólnej strategii rozwoju JST). Ten podstawowy dokument formułuje problemy stojące przed JST, określa priorytety i zarysowuje sposoby ich realizacji. Coroczne *Sprawozdania Oświatowe* są najlepszym miejscem, aby konfrontować bieżącą sytuację w lokalnym systemie oświaty z zapisami i priorytetami strategii. Chodzi tutaj o odpowiedź na kilka istotnych pytań:
 - Czy i w jakim zakresie wdrażana jest strategia oświatowa?
 - Czy nakłady na oświatę w budżecie JST gwarantują osiągnięcie celów strategicznych?
 - Czy podejmowana jest próba ilościowego monitorowania postępu we wdrażaniu strategii?
 - Czy strategia oświaty nadal poprawnie określa priorytety JST, a jeśli nie, to w jakim zakresie i w jakim kierunku strategia powinna zostać zmodyfikowana?
- Polityka rozwoju sieci szkolnej. Jakie plany ma samorząd w stosunku do sieci szkolnej i w jaki sposób je realizuje? Warto zauważyć, że nieco inaczej wyglądają obowiązki JST w sytuacji planowanej bądź zrealizowanej konsolidacji sieci szkolnej, a inaczej, kiedy z różnych powodów podjęto decyzję o dalszym utrzymywaniu małych szkół wiejskich:
 - Czy przy konsolidacji sieci gmina w dostateczny sposób zapewnia dostęp dzieci i młodzieży do szkół? Czy zaplanowano bezpieczny i szybki dowóz? Czy zorganizowano opiekę w okresie oczekiwania dzieci na transport do domu? Czy w szkołach skonsolidowanych zadbanie o integrację dzieci z różnych miejscowości?
 - Czy w sytuacjach, kiedy utrzymywane są małe szkoły, warunki nauczania w nich są wystarczające? Czy gmina dba o integrowanie dzieci z różnych środowisk i wsi? Czy gmina zapewnia w tych szkołach dostęp do zajęć sportowych, posiłków szkolnych, nauki języków i nowych technologii?
 - Czy gmina rozważa oddanie prowadzenia niektórych szkół stowarzyszeniom rodziców (program „mała szkoła”)? Czy małe szkoły prowadzone przez rodziców otrzymują ze strony gminy wystarczające wsparcie?
- Polityka wyrównywania szans. Aby odpowiedzieć na pytanie o to, czy i w jaki sposób gmina wdraża politykę wyrównywania szans dzieci z różnych środowisk, trzeba omówić szereg szczegółowych problemów:
 - Czy środowiska wymagające wsparcia zostały zidentyfikowane?
 - Jakie konkretnie działania podjęła gmina w zakresie wyrównywania szans: stypendia socjalne, dopłaty do posiłków szkolnych, zwiększona opieka medyczna, zajęcia wyrównawcze, przeciwdziałanie segregacji w szkołach, odpowiednie doskonalenie nauczycieli, dodatkowe zatrudnienie psychologów, pedagogów, logopedów lub innych specjalistów, dodatkowe programy edukacyjne, wsparcie udziału młodzieży w zajęciach sportowych i w wycieczkach szkolnych?
 - Czy gmina monitoruje wyniki swojej polityki wyrównywania szans, i jeśli tak, jakie są wyniki monitoringu?
 - Czy nakłady na wyrównywanie szans z budżetu gminy przynoszą oczekiwane efekty?

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003 r. nakłada na JST obowiązek negocjowania z przedstawicielami organizacji pozarządowych programu współpracy w obszarze oświaty. Organizacje pozarządowe oczekują uwzględnienia tej współpracy w Sprawozdaniach.

Warto wspomnieć, że media lokalne mogą być dla samorządów nie tylko krytykiem, ale także wsparciem. Potrzebne są jednak regularne spotkania z dziennikarzami, tłumaczenie im, co i dlaczego zamierza gmina robić w dziedzinie oświaty, zapraszanie ich na spotkania i przygotowywanie odpowiednich informacji. Warto także prezentować i wyjaśniać im *Sprawozdania Oświatowe* gminy i powiatu. Jest to najszybszy sposób dotarcia do obywateli.

Warto też zauważyć, że aby dialog z rodzicami i ze szkołami z wykorzystaniem Sprawozdań Oświatowych mógł się rozpocząć, rodzice i szkoły powinny mieć do nich dostęp. Jedną z możliwości jest publikowanie Sprawozdań na stronie internetowej danej jednostki. Niektóre samorządy organizowały specjalne spotkania dla dyrektorów szkół w celu prezentacji Sprawozdań Oświatowych, bądź wręcz je przedstawiały radom pedagogicznym wszystkich prowadzonych przez siebie szkół. Dla skutecznej dyskusji społecznej ważna jest nie tylko zawartość *Sprawozdań*, ale także proces ich prezentacji i udostępniania.

2.

Sprawozdania Oświatowe za rok szkolny 2008/2009

Aneta Sobotka

Celem tego rozdziału jest omówienie Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych *Sprawozdań Oświatowych* za rok szkolny 2008/2009, przygotowanych przez gminy i powiaty w październiku 2009 roku. Był to pierwszy rok obowiązywania wymogu corocznego składania *Sprawozdań Oświatowych* przez JST, zatem nasza analiza opisuje, w jaki sposób samorządy poradziły sobie z nowym zadaniem. Analizą objęto 123 *Sprawozdania Oświatowe* (patrz Aneks 1). Przeprowadzono również pogłębione dyskusje z przedstawicielami wydziałów oświaty różnych typów samorządu – gmin wiejskich, miast na prawach powiatu, powiatów, a także organizacji pozarządowych związanych z edukacją.

W pierwszej części rozdziału opisujemy proces przygotowania i prezentacji *Sprawozdań Oświatowych*, a także reakcje na te *Sprawozdania* ze strony radnych oraz dyrektorów szkół. Ta część raportu jest oparta na ustrukturyzowanych wywiadach, które zostały przeprowadzone z reprezentantami wydziałów oświaty różnych typów samorządu. Tematem drugiej części jest statystyczna analiza zawartości *Sprawozdań*, uwzględniająca typ JST, z której pochodzi dane *Sprawozdanie*. W Aneksie 1 opisano krótko proces zbierania *Sprawozdań* poddanych analizie. Aneks 2 zawiera odwołania do trzech interesujących *Sprawozdań Oświatowych* z roku 2009.

Opracowywanie, prezentacja i odbiór Sprawozdań Oświatowych w roku 2009

1. Przygotowanie Sprawozdań

Proces sporządzania *Sprawozdań Oświatowych* różnił się w poszczególnych typach samorządu. W powiatach dokument ten zazwyczaj przygotowywany był przez wydział właściwy ds. oświaty i przedstawiany sta-

roście do akceptacji. Zatwierdzenie dokumentu odbywało się zazwyczaj bez zastrzeżeń. Następnie starosta przedstawiał *Sprawozdanie Oświatowe* w formie prezentacji podczas obrad rady.

Gminy wiejskie nie zawsze mają wydziały oświaty, więc w przypadku ich braku Sprawozdania przygotowywały Zakłady Ekonomiki Oświaty (lub Zespoły Ekonomiczno-Administracyjne Szkół). W przeciwieństwie do powiatów, postawa wójta była często bardziej aktywna – przed akceptacją Sprawozdania sugerował, jakie dane dodać (np. koszt nauki jednego ucznia w danej szkole) bądź sam przygotowywał prezentację.

W miastach na prawach powiatu za *Sprawozdanie* odpowiedzialny był zwykle kierownik Wydziału Oświaty, który opracowywał ją wraz z nieformalnym zespołem, pozyskując część danych od innych komórek urzędu. Opracowanie dokumentu było o tyle „łatwe” dla miast, że zamieszczone w *Sprawozdaniu* dane, były zbierane na bieżąco. Należało, więc je tylko scalić. Zanim odbyła się prezentacja dokumentu na posiedzeniu rady, omawiała go najpierw komisja.

W niedużej grupie samorządów odpowiedzialność za sporządzanie *Sprawozdania* przerzucona została na dyrektorów szkół, którzy przygotowywali raporty o swoich placówkach, a następnie prezentowali je na posiedzeniu rady. Jednak w wielu jednostkach informacje od dyrektorów stanowiły jedynie uzupełnienie sprawozdania. Niektóre samorządy dawały ustne instrukcje prosząc o konkretne dane dot. np. frekwencji, promocji czy średniej uczniów, inne sporządzały wzór, według którego szkoły miały przygotować raport. W niektórych jednostkach pozwalano dyrektorom na większą swobodę w dostarczaniu danych, co zwykle prowadziło do „chwalenia się” osiągnięciami oraz finansowej „listy życzeń” adresowanej do organu prowadzącego.

W ramach przygotowania do sporządzenia raportu część jednostek uczestniczyła w szkoleniach organizowanych m.in. przez Fundację Rozwoju Demokracji Lokalnej (oddział w Poznaniu). Szkolenia organizowane przez OKE (np. Łomża) dotyczyły w większym stopniu interpretacji i sposobu prezentacji wyników egzaminów zewnętrznych niż opracowania całego dokumentu. Niektóre jednostki kontaktowały się też ze swymi sąsiadami doradzając sobie wzajemnie, jak stworzyć dokument. W Internecie można znaleźć ślady dyskusji pomiędzy dyrektorami dot. przygotowania odpowiednich danych do Sprawozdania dla samorządów oraz listy tematów, które pojawiały się w różnych portalach oświatowych. Natomiast Kuratorium Oświaty w Warszawie zachęcało do zaproszenia na sesję swojego reprezentanta.

Dla wielu samorządów podstawową trudność stanowił wybór tego, jakie informacje powinny znaleźć się w raporcie. Brak jasnych wytycznych spowodował, że znaczna większość JST sięgnęła do ustaw (o samorządzie, o systemie oświaty i *Karty Nauczyciela*) definiując w ten sposób swoje zadania, a następnie pisząc o ich realizacji. Jednak w związku z dużą ilością zadań oświatowych, wyselekcjonowanie tych najważniejszych, które znalazłyby się w Sprawozdaniu stanowiło problem i było przedmiotem licznych dyskusji. Jednostki, które przed obowiązkiem ustawowym pisały raporty o oświacie kierowały się potrzebami informacyjnymi radnych, choć również miały dylemat, co umieszczać, aby nie powielać wcześniejszych dokumentów. W Związku Miast Polskich także toczyły się liczne dyskusje nad kształtem dokumentu, m.in. skierowano do MEN pytanie czy raport ma obejmować szkoły, dla których JST nie jest organem prowadzącym.

Rozmaicie interpretowano ustawowy termin, w którym należy przedstawić *Sprawozdanie* radzie. Niektórzy uważali, że oznaczało to obowiązek złożenia dokumentu do 31 października i omówienie go na sesji w listopadzie, inni zaś, że przedstawienie radnym oznacza prezentację na sesji jeszcze w październiku. Wiele respondentów uznało październik za nieodpowiedni miesiąc na składanie *Sprawozdania* z racji tego, że samorządy późno dostają dane o wynikach egzaminów poprawkowych i często nie były w stanie ich uwzględnić w dokumencie. Dodatkowo czas *Sprawozdania* nie pokrywa się z raportowa-

niem do SIO. Wprawdzie miesiąc wcześniej JST przekazują takie sprawozdanie, ale dotyczy ono roku szkolnego, który się właśnie zaczął, a nie tego, który omawiany jest w *Sprawozdaniu* i raportowany był w marcu. Jednak najczęstszym problemem zgłaszanym przez naszych respondentów była rozbieżność między rokiem budżetowym a rokiem szkolnym, która wprowadza wiele utrudnień przy wyliczaniu danych finansowych.

2. Prezentacja Sprawozdań

W związku z brakiem sprecyzowania formy *Sprawozdania* przez ustawodawcę, raporty bardzo różnią się między sobą. Można jednak wydzielić dwa główne modele, będące przede wszystkim odbiciem procesu sporządzania. Pierwszy, częściej spotykany, polegał na opracowaniu spójnego dokumentu w wersji DOC lub PDF, przedstawiającego dane dla wszystkich jednostek oświatowych prowadzonych przez JST, w taki sposób, aby możliwe było ich porównanie. Takie *Sprawozdanie* dostarczano radnym przed sesją lub w jej trakcie, a dodatkowo sporządzano prezentację multimedialną, która w skróty informacji o liczbie uczniów, klas i etatów nauczycielskich w szkołach nie towarzyszyło obliczenie wskaźników, takich jak średni oddział klasowy czy średnia liczba uczniów na etat nauczycielski, które pozwoliłyby czytelnikowi na porównanie danych na wybranym poziomie agregacji. Rzadkie były także próby ukazania, jak te wskaźniki zmieniały się w czasie czy porównanie ich z innymi samorządami.

W drugim modelu, odnoszącym się do niewielkiej liczby jednostek, Sprawozdanie Oświatowe składało się przede wszystkim lub wyłącznie ze sprawozdań dyrektorów szkół, co powodowało małą czytelność danych, w związku z brakiem możliwości ich porównania. W takich przypadkach, to dyrektorzy prezentowali na posiedzeniu rady osobno swoje placówki. W niektórych samorządach sporządzono tylko prezentację multimedialną, bez wersji pisemnej, bądź prezentacja miała charakter ustny i nie pozostał po niej ślad.

3. Reakcje na Sprawozdania

Reakcje na dokument były dosyć zróżnicowane. Niewielka liczba respondentów zakwestionowała sens przygotowania takich raportów przez istniejący obowiązek ustawowy, w związku z przekazywaniem dwa razy w roku danych do SIO, własną tradycją sporządzania podobnego dokumentu, bądź innymi formami sprawozdawczymi. Jednak znacząca większość przedstawicieli samorządowej oświaty, z którymi przeprowadzono rozmowy przyznała (pochwalając to lub nie), że samorząd ponosi odpowiedzialność za jakość szkół przed rodzicami (swoimi wyborcami) i przeznacza ogromną część swojego budżetu przy jednoczesnym sprawowaniu funkcji zarządczych, więc nie może ignorować pytań o efektywność i skuteczność swoich szkół. Dlatego urzędnicy ci podeszli bardzo poważnie do sporządzenia raportu, a w wielu przypadkach jego przygotowanie i odbiór doprowadziły do rzeczywistych zmian w zarządzaniu szkołami. Samo zestawienie w jednej tabeli danych dotyczących wszystkich szkół powodowało pytania i dyskusje, a czasem również prowadziło do podjęcia decyzji. Na przykład:

- Porównanie rodzajów kół zainteresowań spowodowało dyskusje organu prowadzącego i dyrektorów szkół o zajęciach pozalekcyjnych i ich finansowaniu.
- Podanie w *Sprawozdaniu* tabeli o liczbie pracowników administracyjnych doprowadziło do przyjęcia lokalnych standardów zatrudnienia tych pracowników, a także do zmiany arkusza organizacyjnego szkoły.
- Umieszczona w *Sprawozdaniu* tabela na temat wieku nauczycieli zaskoczyła sam organ prowadzący faktem, iż tak wielu nauczycieli znajduje się w wieku emerytalnym.

- Gmina, która umieściła w Sprawozdaniu koszt prowadzenia szkół w przeliczeniu na jednego ucznia, wykorzystała te dane w dyskusjach z rodzicami uczniów małych szkół.
- Miasto, które już od pewnego czasu sporządzało co roku raport oświatowy zauważyło, że szkoły o najniższych wynikach podjęły samodzielny wysiłek poprawienia swojego wyniku.

W pierwszej kolejności, zgodnie z zapisem ustawowym, raport był przedstawiany radnym. W przeważającej większości samorządów dyskusje dotyczyły wyników egzaminów zewnętrznych, czyli jedynego obszaru tematycznego wymienionego jako obowiązkowy w *Sprawozdaniach Oświatowych*. Samorządy mają dostęp do średnich wyników testów na poziomie powiatowym, wojewódzkim i krajowym. W niektórych samorządach radni prosili o interpretację wyników, ich uwarunkowania, przyczyny różnicowania. Poruszano też kwestię oceny szkół, czyli de facto ich dyrektorów. Pojawiały się sprzeczne głosy – jedni odwołując się do ustawy o samorządzie wskazywali, że pośród zadań, za jakie odpowiadają, nie ma oceny szkół – jest to kompetencja Kuratorium Oświaty; inni uważali, że samorząd odpowiada za jakość edukacji, dlatego, że ponosi koszty jej utrzymania. Jednak większość radnych rozumie, że samorząd musi czuć się odpowiedzialny za poziom prowadzonych przez siebie szkół, powinien znaleźć i wykorzystywać instrumenty, przy pomocy których będzie w stanie ocenić efektywność szkół. Z tego powodu w dyskusjach na radach często powracała Edukacyjna Wartość Dodana. Dla niektórych samorządów *Sprawozdania Oświatowe* były okazją, aby przekonać radnych, że wydatki na oświatę są ponoszone racjonalnie i dają dobre efekty.

Wśród powiatów poruszono także ważną kwestię dostosowania tworzonych kierunków kształcenia w szkołach zawodowych i technikach do wymagań rynku pracy. Z relacji urzędników wynika, że nie jest to tylko/jedynie kwestia braku konsultacji z odpowiednimi instytucjami i pracodawcami, ale że takie działanie jest niemożliwe do zrealizowania w polskich warunkach, z uwagi na niechęć pracodawców do współpracy oraz nastawienie na pozyskanie bezpłatnej siły roboczej. Dano do zrozumienia, że jeżeli powiat nie otworzy kierunku, na który jest popyt wśród uczniów i rodziców, to chętni skorzystają z oferty sąsiedniej JST.

Kolejną grupą, do której trafiło Sprawozdanie byli dyrektorzy szkół. Niektóre samorządy zorganizowały dla nich specjalne spotkania, gdzie zaprezentowano dokument, były jednak też takie, które nie dostrzegały tej grupy, jako potencjalnego odbiorcy Sprawozdania. Zainteresowanie dyrektorów było dosyć duże i dotyczyło w głównej mierze zatrudniania pracowników niepedagogicznych w szkołach poprzez porównanie się z innymi szkołami w danej JST. Także kandydaci na dyrektorów zapoznali się ze Sprawozdaniem, co było widać podczas rozmów konkursowych na to stanowisko, traktując je jako główne źródło wiedzy o lokalnej oświacie. W niektórych przypadkach raport przedstawiano także nauczycielom na radach pedagogicznych czy przedstawicielom nauczycielskich związków zawodowych.

Rodzice i społeczność lokalna okazali się pomijanymi odbiorcami raportu, mimo założenia ustawowego, że to oni mają kontrolować efekty działań samorządu. Zarówno JST, jak i przedstawiciele organizacji pozarządowych wskazywali na słabe zaangażowanie rodziców w oświatę oraz niską jakość dialogu na linii szkoła-rodzice. Jednak mimo to, niewiele zostało zrobione, aby coś zmienić i zachęcić rodziców do zapoznania się z raportem, zwłaszcza, że w większości samorządów, nie był on umieszczony na stronie internetowej.

Tylko w nielicznych przypadkach media zainteresowały się powstaniem Sprawozdania Oświatowego i umieściły wiadomość o nim w prasie. Samorządy ich nie zachęcały, znając skłonność dziennikarzy do sensacji i przedstawiania fałszywych rankingów szkół.

Organizacje pozarządowe były zainteresowane ubiegłorocznym *Sprawozdaniem* w bardzo sporadycznych przypadkach, większość z nich nie wiedziała, że powstał taki dokument. Jednak ich przedstawiciele wyrażali chęć pozyskania pewnych informacji dotyczących oświaty w samorządach, zwłaszcza tych dotyczących subwencji dla wszystkich szkół i dotacji dla placówek niepublicznych.

Pojawiły się także głosy, podważające użyteczność raportu oraz zainteresowanie nim przez osoby spoza wydziału oświaty lub szerzej spoza środowiska oświatowego. Zdaniem tych samorządowców słabo wykształcone społeczeństwo obywatelskie nie jest zainteresowane problemami edukacji.

Analiza Sprawozdań Oświatowych z października 2009 roku

1. Ogólna charakterystyka

Sprawozdania Oświatowe okazały się bardzo zróżnicowane zarówno pod względem objętości, jak i treści. Najkrótsze zmieściło się na jednej stronie i zawiera tylko wyniki egzaminów zewnętrznych. Przeciętny raport liczy nieco ponad 30 stron, jednak w zależności od typu samorządu dokumenty te miały różną objętość. Absolutnym rekordzistą jest m.st. Warszawa, którego *Sprawozdanie Oświatowe* liczy 197 stron. Jednak po zsumowaniu go z wynikami raportów każdej z 18 dzielnic i załącznikami, w których znajdują się m.in. wyniki ankiet przeprowadzonych w szkołach, liczy w sumie 3804 stron.

Tabela 2.1. Średnia liczba stron Sprawozdań 2009 r.

Gmina miejska	Gmina miejsko-wiejska	Gmina wiejska	Miasto na prawach powiatu	Powiat ziemski
27,6	25,5	17,0	67,8	32,3

Z powodu rozmiaru jednostki, jak i wielkości sieci szkolnej, najkrótsze raporty przygotowały gminy wiejskie, średnio 17 stron. *Sprawozdania* gmin miejskich i miejsko-wiejskich są podobne pod względem objętości i liczą nieco ponad 25 stron. Trochę dłuższe sprawozdania przygotowały powiaty, ok. 32 stron, najdłuższe natomiast miasta na prawach powiatu – prawie 68 stron. Ciekawy jest przykład Gdańska zamieszczony na końcu publikacji, który mimo że jest miastem na prawach powiatu przygotował raport na 19 stron.

Przedstawiane *Sprawozdania Oświatowe* były zróżnicowane także pod względem struktury – w wielu przypadkach był to jednolity, niepodzielony na rozdziały tekst, co w niekorzystny sposób wpływa na jego czytelność. Pojawiające się czasem spisy treści różniły się pod względem szczegółowości, zawierały od 4 rozdziałów do kilkudziesięciu rozdziałów i podrozdziałów. Zwykle struktura raportów opierała się na zadaniach oświatowych samorządu, w przypadku dużych miast rozdziały dotyczyły często poszczególnych typów szkół.

Zaskakującym odkryciem był fakt, że ok. 30% przeanalizowanych *Sprawozdań Oświatowych* zostało sporządzonych według jednego wzorca. Odnosi się to nie tylko do zakresu umieszczanych informacji, struktury, wyglądu tabel, ale także do znacznych fragmentów tekstu i komentarzy, które nie zawsze miały charakter uniwersalny (np. dotyczyły wieku czy kompetencji kadry).

Interesujące jest, że tylko niektóre samorządy spróbowały opisać główne decyzje polityczne w obszarze oświaty podjęte w ostatnim roku, a jeszcze mniej odniosło się w swoich raportach do *Strategii Oświaty*.

2. Uczniowie

Mimo że ubiegłoroczne Informacje bardzo różnią się pod względem treści, to można znaleźć kilka danych, które umieścili wszyscy. Jedną z nich jest liczba uczniów i oddziałów w podległych jednostce placówkach. Niektóre samorządy podawały ją ogólnie, na poziomie całej jednostki, inne dla poszczególnych szkół lub ich typów, czasem wyszczególniano nawet każdą klasę podając liczbę uczniów.

Tabela 2.2. Informacje o uczniach w Sprawozdaniach 2009 r.

Typ JST	Liczba uczniów, liczba oddziałów	Liczba uczniów w oddziale	Placówki niepubliczne	Nauczanie indywidualne	Nauczanie specjalne	Kontrola realizacji obowiązku szkolnego/nauki	Odszetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym
Gminy miejskie	92%	60%	44%	20%	28%	36%	32%
Gminy miejsko-wiejskie	100%	65%	26%	26%	22%	30%	9%
Gminy wiejskie	96%	61%	4%	25%	25%	39%	7%
Miasta na prawach powiatu	100%	44%	83%	33%	72%	56%	33%
Powiaty	97%	34%	41%	21%	41%	3%	–
Średnia	97%	53%	37%	24%	36%	31%	

Mając dane dotyczące liczby uczniów, oddziałów i etatów nauczycielskich można łatwo dokonać obliczeń ilości uczniów w oddziale lub liczby uczniów przypadających na etat nauczycielski – dwóch standardowych wskaźników monitorowania wydajności szkół. Jednak mimo to, prawie połowa wszystkich samorządów nie oblicza tych wskaźników. O średniej liczbie uczniów w oddziale najrzadziej pisały powiaty, co być może wynika z faktu, że prowadzą duże szkoły, w których małe klasy nie stanowią problemu. Najczęściej na liczbie uczniów w klasie skupiały się gminy miejsko-wiejskie, co wynika prawdopodobnie z ich zróżnicowanej sieci szkolnej – zwykle dużych oddziałach w mieście i małych na wsi.

Niektóre samorządy miały dylemat czy w *Sprawozdaniu* powinny zawrzeć dane dotyczące również szkół niepublicznych – z tym pytaniem zwrócił się Związek Miast Polskich do MEN, które udzieliło twierdzącej odpowiedzi. O szkołach niepublicznych pisano najczęściej w kontekście liczby uczniów i oddziałów, dużo rzadziej podawano np. wyniki egzaminów. Z racji tego, że placówki niepubliczne mieszczą się głównie w dużych miastach, to głównie one o nich pisały – 83%. Dość często informację tę można było odnaleźć także w raportach powiatów – 41% i gmin miejskich – 44%, bardzo rzad-

ko w gminach wiejskich – 4% Sprawozdań. W tym miejscu warto przytoczyć opinie przedstawicieli organizacji pozarządowych będących organami prowadzącymi szkół niepublicznych, którzy czują, że ich szkoły traktowane są jako „nieślubne dzieci” JST.

Nauczanie indywidualne i specjalne to kolejne z zadań oświatowych, za które odpowiada JST. Samorządy częściej opisują kształcenie specjalne uczniów – 36% niż indywidualne – 24%. W obu przypadkach zazwyczaj podawano liczbę uczniów nim objętych bądź liczbę wystawionych orzeczeń. W tym miejscu można powołać się na opinie przedstawicieli gmin wiejskich, którzy zauważyli, że ujawnianie liczby wydanych orzeczeń powinno być publikowane na poziomie gminy, ponieważ w przeciwnym wypadku łatwo można zidentyfikować poszczególne osoby.

W ⅓ Sprawozdań umieszczono także informacje o kontroli realizacji obowiązku szkolnego/nauki. Informacja ta najczęściej pojawiała się w dużych miastach, gdzie problem unikania szkoły jest bardziej powszechny. Nie powinno więc dziwić, że powiaty prawie zupełnie pomijają tę kwestię, ponieważ nie ma w Polsce tradycji ani procedur kontrolowania obowiązku nauki (w przeciwieństwie do obowiązku szkolnego).

O najmłodszych, czyli wychowankach przedszkoli pisano równie często, jak o starszych uczniach. Podawano, ile ogółem dzieci uczęszcza do przedszkoli (czasami w podziale na poszczególne roczniki, albo w przedziale 3-5 lat i oddzielnie 6 lat). Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym policzyła tylko ⅓ gmin miejskich i miast na prawach powiatu. W rzeczywistości niewielka liczba samorządów konsekwentnie stara się używać miar, które pozwolą im, jako twórcom lokalnej polityki oświatowej, łatwo monitorować różne wymiary edukacyjnej aktywności i zamiast prezentowania surowych danych bez obliczania wskaźników, umożliwią porównywanie (zarówno w czasie jak i z innymi samorządami) czy komentowanie.

3. Wyniki egzaminów zewnętrznych

Zgodnie z wymaganiami ustawodawcy w prawie wszystkich Sprawozdaniach znalazły się wyniki egzaminów zewnętrznych (98%). Samorządy prezentowały je w podobny sposób, przedstawiając średnią liczbę punktów w JST na tle powiatu i województwa, czasami także podawano dane z trzech ostatnich lat. Zazwyczaj prezentowano wyniki dla poszczególnych szkół, w przypadku miast na prawach powiatu i powiatów często według typów szkół, np. zdawalność egzaminu maturalnego w liceach ogólnokształcących, profilowanych i technikach. Czytając wywiady eksperckie można odnieść wrażenie, że duże miasta mają większe obawy przed ujawnianiem wyników na poziomie szkoły niż małe jednostki, co wynika z tego, że w miastach różnice między poszczególnymi szkołami są dużo większe niż na wsi. Jawne przedstawienie wyników wszystkich szkół powoduje tworzenie szkodliwych rankingów. Rodzi także wiele pytań o przyczyny zróżnicowania.

Tabela 2.3. Dane o egzaminach, frekwencji i promocji w Sprawozdaniach 2009 r.

Typ jednostki	Ogólna informacja o wynikach/ zdawalności	Odniesienie do skali staninowej, EWD lub podział na obszary umiejętności	Zdawalność egzaminu maturalnego wg przedmiotów	Zdawalność egzaminów zawodowych wg profilu kształcenia	Frekwencja	Promocja
Gminy miejskie	96%	32%	12%	4%	8%	16%
Gminy miejsko-wiejskie	96%	65%	–	–	9%	4%
Gminy wiejskie	96%	68%	–	–	14%	21%
Miasta na prawach powiatu	100%	61%	39%	33%	–	17%
Powiaty	100%	24%	48%	66%	7%	14%
Średnia	98%	49%				15%

Samorządy poza podaniem surowych wyników często próbowały je na różny sposób zanalizować. Połowa jednostek przedstawiła wyniki w sposób bardziej szczegółowy odwołując się do wskaźnika Edukacyjnej Wartości Dodanej, skali staninowej bądź obszarów umiejętności. Dotyczy to przede wszystkim gmin wiejskich, miejsko-wiejskich i miast na prawach powiatu. Tylko 24% powiatów podało w swoich *Sprawozdaniach* analizę wyników egzaminów zewnętrznych, między innymi dlatego, że jak dotąd brak jest wskaźników EWD dla szkół ponadgimnazjalnych. Zarówno w bezpośrednich relacjach radnych, jak i w sporządzonych *Sprawozdaniach Oświatowych* widać pozytywny stosunek do wskaźnika EWD. Doceniają go szczególnie te jednostki, których szkoły do tej pory uzyskiwały niskie wyniki egzaminów gimnazjalnych, ale po przeliczeniu na wartość dodaną, okazuje się, że są szkołami sukcesu. W ocenie samorządowców EWD to dobre narzędzie pozwalające na ocenę pracy szkoły. Podczas wywiadów eksperckich wspomniano, że rodzice także zaczynają zwracać uwagę na ten wskaźnik przed wyborem gimnazjum, a w jednej z gmin wartość EWD decyduje o dodatkach motywacyjnych dla dyrektora szkoły. W przypadku jednostek prowadzących szkoły ponadgimnazjalne możliwe było rozbicie wyników czy zdawalności egzaminu maturalnego na poszczególne przedmioty, co uczyniło 48% powiatów i 39% miast na prawach powiatu. Częściej rozbijano wyniki egzaminów zawodowych według kierunków kształcenia – 66% powiatów i 33% miast na prawach powiatu, jednak poprzez wielość zawodów, dana ta była mało czytelna.

Frekwencja i promocja uczniów to dwa ważne wskaźniki ilustrujące pracę szkół oraz sygnalizujące ich problemy, które często mają wpływ na wyniki osiągane przez uczniów. Jednak częstotliwość ich pojawiania się w Sprawozdaniach Oświatowych można uznać za dosyć rzadką. Wskaźnik promowanych bądź niepromowanych uczniów znalazł się w 15% Sprawozdań – najczęściej umieszczaly go gminy wiejskie – 21% i tylko 4% gmin miejsko-wiejskich. Wskaźnik frekwencji był jeszcze rzadziej umieszczany – tak jak w przypadku promocji najczęściej pisały o nim gminy wiejskie – 14% i żadne miasto na prawach powiatu. Takie wyniki można tłumaczyć tym, że w gminach wiejskich władze znacznie lepiej rozumieją sytuację każdej szkoły, wioski i wielu rodzin, więc bardziej kontrolują promocję i frekwencje, a w związku z tym częściej o niej piszą. W gminach mieszanych mają niewielką wiedzę na temat tego, co się dzieje w odległej wiosce, natomiast w miastach jest to zbyt szczegółowy wskaźnik biorąc pod uwagę liczbę szkół.

4. Pracownicy pedagogiczni i niepedagogiczni

Tabela 2.4. Dane o kadrze w Sprawozdaniach 2009 r.

Typ jednostki	Liczba nauczycieli / liczba etatów	Liczba etatów niepedagogicznych	Struktura awansu zawodowego	Wykształcenie nauczycieli	Awans nauczycieli	Doskonalenie nauczycieli	Średnie wynagrodzenie wg stopnia awansu zawodowego
Gminy miejskie	80%	56%	80%	60%	32%	56%	4%
Gminy miejsko-wiejskie	96%	70%	70%	48%	35%	52%	4%
Gminy wiejskie	75%	68%	57%	43%	39%	43%	11%
Miasta na prawach powiatu	78%	67%	78%	56%	44%	56%	6%
Powiaty	93%	55%	83%	32%	34%	66%	10%
Średnia	85%	63%	73%	47%	37%	54%	7%

Po liczbie uczniów i oddziałów oraz wynikach egzaminu gimnazjalnego, kolejnym bardzo często poruszonym tematem (przez 85% jednostek) była liczba zatrudnionych nauczycieli/liczba etatów oraz struktura awansu zawodowego (73%). Dane te przedstawiano na poziomie całej jednostki bądź poszczególnych szkół. W niektórych *Sprawozdaniach* podawano dodatkowo liczbę nauczycieli pełnozatrudnionych i niepełnozatrudnionych oraz wyróżniano etaty na poszczególnych stanowiskach, takie jak bibliotekarz, pedagog, psycholog.

Strukturę awansu zawodowego najczęściej prezentowały powiaty (83%) i gminy miejskie (80%), zaś najrzadziej gminy wiejskie (57%). W 63% *Sprawozdań* wyróżniono oddzielnie etaty niepedagogiczne, które przedstawiano całościowo, z podziałem na etaty administracyjne i obsługi lub z wyszczególnieniem stanowisk. Połowa jednostek pisała o wykształceniu nauczycieli. Ta informacja była wyjątkowo ważnej jeszcze kilka lat temu, dziś ma już niewielkie znaczenie, gdy większość nauczycieli posiada wykształcenie wyższe z przygotowaniem pedagogicznym. W podawaniu tej informacji wyróżniają się gminy miejskie i miasta na prawach powiatu, najrzadziej wspominają o tym *Sprawozdania* powiatowe – 32%. O przeprowadzaniu postępowania na wyższy stopień awansu zawodowego pisała ponad ¼ przeanalizowanych jednostek, najczęściej jednak podawano tylko informację odnośnie tego, ile osób uzyskało awans, znacznie rzadziej, ile się o niego ubiegało.

Dokształcanie i doskonalenie nauczycieli to temat poruszany w ponad połowie sprawozdań, przy czym różnice w częstotliwości podawania tej informacji przez różne typy samorządów nie są zbyt duże. Samorządy często podawały liczbę nauczycieli biorących udział w szkoleniach czy realizujących studia wraz z kierunkami kształcenia.

Ważnym tematem związanym z zatrudnieniem są średnie wynagrodzenia nauczycieli wg stopnia awansu zawodowego. Dane te znalazły się tylko w 7% *Sprawozdań*, co może świadczyć o ich wysokiej wrażliwości. Zwłaszcza w gminach wiejskich informacje o zarobkach są dosyć kontrowersyjne, ponieważ na tle tamtejszego społeczeństwa, pozycja finansowa nauczyciela jest wysoka.

5. Osiągnięcia uczniów i dodatkowe programy edukacyjne

Tabela 2.5. Informacje o osiągnięciach i aktywności uczniów w Sprawozdaniach 2009 r.

Typ jednostki	Osiągnięcia uczniów w konkursach	Koła zainteresowań	Języki obce	Sport	Udział w programach edukacyjnych
Gminy miejskie	68%	32%	0%	8%	60%
Gminy miejsko-wiejskie	73%	14%	5%	18%	41%
Gminy wiejskie	46%	39%	4%	25%	39%
Miasta na prawach powiatu	56%	17%	6%	56%	94%
Powiaty	45%	14%	3%	14%	59%
Średnia	57%	24%	3%	22%	57%

Osiągnięcia uczniów w konkursach i olimpiadach są przedmiotem dumy rodziców i chlubą szkoły, dlatego nie powinno dziwić, że aż prawie 60% samorządów pisało o sukcesach swych wychowanków. Najczęściej były to gminy miejsko-wiejskie – ponad 70%. Gminy wiejskie i powiaty rzadziej pisały o osiągnięciach pozaszkolnych – odpowiednio 46% i 45%.

W wielu *Sprawozdaniach Oświatowych* opisy osiągnięć uczniów zajmowały kilka czy kilkanaście stron (max. 17), przedstawiane w postaci tabel zawierających nazwę konkursu, osiągnięte miejsce, imię i nazwisko ucznia, a czasami także nauczyciela przygotowującego. W jednym raporcie osiągnięcia uczniów zajęły ponad 65% całego dokumentu.

Mimo że niektórzy rodzice, uczniowie czy nauczyciele mogą poczuć się docenieni poprzez wyróżnienie ich w dokumencie, to warto się zastanowić, czy *Sprawozdanie Oświatowe* jest właściwym miejscem na czynienie takich honorów. Ujawnianie imion i nazwisk w niektórych raportach wiązało się z wyszczególnianiem najlepszych uczniów ze szkoły wraz z ich średnią ocen oraz wynikiem egzaminu końcowego. W jednej niewielkiej gminie podano wyniki egzaminu końcowego uczniów wg numeru z dziennika, przez co byli oni bardzo łatwo rozpoznawalni, w innej natomiast wymieniono z imienia i nazwiska uczniów, którzy nie ukończyli szkoły wraz z podaniem liczby ocen niedostatecznych.

Często poruszaniem tematem był także udział w różnorodnych programach edukacyjnych – 57%. O swojej aktywności w tej dziedzinie napisało 94% miast na prawach powiatu, 59% powiatów, 60% gmin miejskich oraz 40% gmin miejsko-wiejskich i wiejskich. Tu również umieszczano długie spisy wszystkich programów, w jakich jednostka bierze udział, czasami wraz z ich opisem. Często wspomniano także o organizowanych w szkole akcjach, świętach (np. Jasełka, Dzień Matki itp.), pogadankach oraz współpracy z innymi instytucjami (np. Straż Pożarna, Policja).

Informacja o kołach zainteresowań znalazła się w ¼ raportów. Najczęściej pojawiała się w sprawozdaniach gmin wiejskich – 39%, przypuszczalnie miało to na celu „pochwalenie się” organizowanymi zajęciami. Najrzadziej informowały o kołach powiaty – 14%, co być może wynika po części ze starszego wieku dzieci uczęszczających do szkół przez nich prowadzonych, a w związku z tym mniejszego zainte-

resowania zajęciami pozalekcyjnymi (patrz też K. Denek 2009). Dane o kołach zainteresowań podawano z różną szczegółowością – poprzez wymienienie nazw, liczby kół, liczby godzin, liczby uczestników, w podziale na szkoły lub na typy kół.

Sport był tematem umieszczonym w nieco ponad 20% raportów. W jego ramach znalazły się informacje dotyczące pływania i innych dyscyplin sportowych, które uprawiają dzieci i młodzież. Kwestię sportu poruszały przede wszystkim miasta na prawach powiatu – 56%, należy nadmienić, że w niniejszej analizie nie brano pod uwagę samego opisu osiągnięć w dziedzinie sportu.

Jedną z najrzadziej umieszczanych danych jest ciekawa z punktu widzenia rodziców informacja o nauczanych językach obcych. Znalazła się ona tylko w 3% raportów.

6. Finansowanie oświaty

Tabela 2.6. Informacje o finansowaniu oświaty w Sprawozdaniach 2009 r.

Typ jednostki	Ogólne informacje o ponoszonych wydatkach	Wydatki w przeliczeniu na jednego ucznia	Subwencja oświatowa a wydatki oświatowe	Wydatki na stypendia i zapomogi	Koszt dołożonych uczniów	Remonty i inwestycje	Dotacja na szkoły niepubliczne
Gminy miejskie	40%	4%	28%	44%	20%	36%	16%
Gminy miejsko-wiejskie	55%	9%	23%	64%	50%	32%	5%
Gminy wiejskie	43%	18%	32%	46%	39%	29%	7%
Miasta na prawach powiatu	50%	17%	44%	61%	28%	72%	44%
Powiaty	28%	3%	10%	28%	3%	48%	17%
Średnia	42%	10%	26%	47%	27%	42%	16%

Ogólne informacje o finansach, takie jak całkowita wielkość wydatków na oświatę, bądź procent całego budżetu przeznaczony na realizację zadań oświatowych umieściło w swoim raporcie 42% samorządów. Najczęściej były to gminy miejsko-wiejskie i miasta na prawach powiatu, najrzadziej o swych finansach pisały powiaty – 27%. Ponownie, tylko w niektórych raportach podjęto próbę obliczenia standaryzowanych miar wydatków, takich jak wydatki w przeliczeniu na jednego ucznia albo na oddział klasowy. Tylko niektóre samorządy porównały koszty pomiędzy szkołami, ale żaden z prawie 125 samorządów, których Sprawozdania przeanalizowaliśmy, nie spróbował porównać tych kosztów w czasie.

Wysokość części oświatowej subwencji ogólnej na tle całkowitych wydatków oświatowych, bądź jako ich procent, zawiera $\frac{1}{4}$ *Sprawozdań Oświatowych*. Między poszczególnymi typami jednostek występują znaczne różnice – znów przodują miasta na prawach powiatu – 44%, najrzadziej informacja ta pojawia się w powiatach – 12%.

Samorządy przejmując szkoły w 1996 roku wzięły na swoje barki koszty remontu zaniedbanych szkół oraz inwestycje związane z rozbudową istniejących placówek oświatowych. Spowodowało to znaczącą poprawę stanu szkół, dlatego wydatki na remonty i inwestycje są ważną pozycją pośród finansów oświatowych. Można przypuszczać, że w mniejszych jednostkach remonty i inwestycje mają duże znaczenie, z uwagi na to, że gdy szkół jest niewiele, remonty są rzadsze, a ich charakter jest bardziej spektakularny. Jednak z przeanalizowanych Sprawozdań Oświatowych wyłania się odwrotny obraz – najczęściej o kosztach remontów i inwestycji pisały miasta na prawach powiatu – 72%. Wprawdzie w mieście inwestycje są największe pod względem ponoszonych kosztów, ale z uwagi na ilość placówek, także częste, więc wynik ten jest dosyć zaskakujący na tle innych jednostek – gminy miejsko-wiejskie – 32%, gminy miejskie – 36% i gminy wiejskie – 29%.

Ponieważ placówki niepubliczne są często pomijane w raportach (patrz tabela 2.2), wysokość przekazywanej im dotacji znalazła się tylko w 16% *Sprawozdań Oświatowych*. W gminach wiejskich i miejsko-wiejskich wskaźniki te są niższe i wynoszą odpowiednio 7% i 5%, co wynika przede wszystkim z tego, że szkoły niepubliczne występują tam sporadycznie. Gminy miejskie i powiaty częściej mają na swym terenie szkoły niepubliczne, więc też częściej pisały o dotacji na nie – odpowiednio 16% i 17%, natomiast wśród miast na prawach powiatu, gdzie szkół niepublicznych jest najwięcej, omawiana dana znalazła się w 44% *Sprawozdań Oświatowych*.

Kolejna kwestia finansowa, która została omówiona w raportach to ponoszone przez samorząd koszty związane z dowożeniem uczniów. Umieściło je w swoich *Sprawozdaniach Oświatowych* 27% jednostek, ale znowu tylko jako surowe dane, bez próby przeliczenia tych kosztów na ucznia czy zanalizowania relatywnych kosztów różnych form transportu. W związku z rozdrobnioną siecią szkół wiejskich i znacznymi nakładami na dowożenie uczniów, o swoich wydatkach na to zadanie najczęściej pisały gminy miejsko-wiejskie i wiejskie.

Jedną z najbardziej wrażliwych danych finansowych są średnie wydatki na ucznia, które zamieściło 10% samorządów, w tym 18% gmin wiejskich i 17% miast na prawach powiatu. Częstsze ujawnianie tego wskaźnika na obszarach wiejskich może wynikać z wysokich kosztów kształcenia (małe oddziały klasowe), a w związku z tym przykładania większej wagi do kosztów jednostkowych. Z kolei duże miasta, w związku z wielką różnorodnością prowadzonych przez siebie szkół, przypuszczalnie są bardziej wyczulone na fakt, że koszty jednostkowe w szkołach różnego typu są bardzo zróżnicowane, więc częściej te koszty monitorują i sprawozdają. Należy uznać, że analizę kosztów jednostkowych wykonało i podało niewiele samorządów.

Innym zagadnieniem finansowym dosyć często poruszonym w *Sprawozdaniach Oświatowych* jest dofinansowanie kosztów kształcenia młodocianych pracowników.

7. Warunki kształcenia i wyrównywanie szans

Tabela 2.7. Informacje o warunkach kształcenia i wyrównywaniu szans w Sprawozdaniach 2009 r.

Typ jednostki	Remonty i inwestycje	Infrastruktura szkolna	Wypożyczenie sprzętu	Dowożenie uczniów	Opieka zdrowotna	Stypendia
Gminy miejskie	52%	52%	36%	28%	16%	56%
Gminy miejsko-wiejskie	55%	64%	50%	70%	45%	64%
Gminy wiejskie	56%	46%	39%	61%	18%	43%
Miasta na prawach powiatu	89%	33%	17%	44%	17%	72%
Powiaty	66%	45%	41%	–	31%	50%
Średnia	62%	48%	38%		25%	55%

W połowie *Sprawozdań Oświatowych* umieszczono dane dotyczące infrastruktury szkolnej – podawano wielkość budynku i terenów zielonych, rodzaj i liczbę pracowni, obecność świetlicy, stołówki czy gabinetu lekarskiego. Czasem dokładnie opisywano boiska i hale sportowe wraz z wyposażeniem. Informacja o posiadaniu przez szkoły specjalistycznego sprzętu, w tym komputerów znalazła się w niecałych 40% raportach. Niektórzy wyliczali w tym miejscu liczbę uczniów przypadających na komputer, dzielono też komputery ze względu na dostęp: uczniowie/nauczyciele oraz miejsce lokalizacji: biblioteki, pracownie komputerowe. Wymieniano także zasobność szkół w sprzęt taki, jak rzutniki, kserokopiarki czy kamery.

O przeprowadzonych remontach i inwestycjach pisało ponad 60% samorządów, w tym 89% miast na prawach powiatu. Szczegółowość opisu była bardzo zróżnicowana – w niektórych raportach ograniczano się do wymienienia tylko kilku najważniejszych, największych remontów czy inwestycji, takich jak budowa boiska czy wymiana dachu, inne wymieniały wiele drobnych, np. zakup wykładziny, przyborów kuchennych czy nawet myszki do komputera.

Pomoc finansowa dla uczniów jest poruszana w ponad połowie *Sprawozdań Oświatowych*. Składają się na nią stypendia naukowe i socjalne oraz zapomogi. W jej ramach opisywano kryteria przyznawania i liczbę objętych uczniów oraz wysokość pomocy. W ramach wyrównywania szans, w wielu raportach zamieszczano także dane dotyczące dożywiania uczniów, udziału w akcji „Szkłanka mleka” oraz dofinansowania zakupu podręczników w ramach rządowego programu „Wyprawka szkolna”. Powyższe informacje dotyczące różnych form pomocy socjalnej są dosyć wrażliwymi danymi, dlatego przedstawiciele gmin wiejskich sugerowali publikowanie ich na poziomie gminy, a nie szkół.

O organizacji dowozu uczniów oraz liczbie dzieci nim objętych pisały najczęściej gminy miejsko-wiejskie, co biorąc pod uwagę charakter ich sieci szkolnej jest zrozumiałe. Nawet miasta na prawach powiatu dosyć często omawiały tę kwestię – 44%, choć dowożenie uczniów jest w nich raczej sporadyczne.

Opieka zdrowotna uczniów pojawiła się w 1/4 Informacji, ale sposób jej przedstawienia ograniczał się najczęściej do wyszczególnienia gabinetu lekarskiego bądź punktu opieki pielęgniarskiej w cha-

rakterystyce infrastruktury szkoły. Szersza informacja dotycząca w jakim wymiarze uczniowie mają zapewniony w szkole dostęp do lekarza i pielęgniarki, czy na jakich zasadach zatrudniane są te osoby znalazła się tylko w 2 sprawozdaniach.

Dosyć często pojawiającym się zagadnieniem jest bezpieczeństwo uczniów rozumiane jako wyposażenie szkoły w monitoring i stan techniczny budynków. W bardzo sporadycznych przypadkach pisano o aktach przemocy w szkole czy problemach z uzależnieniami.

Podsumowanie

Ubiegłoroczne *Sprawozdania Oświatowe* cechuje brak podejścia strategicznego i bardzo silna tendencja do podawania surowych danych statystycznych bez odpowiednich wskaźników, które mogą pomóc lokalnym politykom, radnym, szkołom i rodzicom określić problemy lokalnych systemów szkolnych i monitorować postęp ich rozwiązywania. W ogromnej większości mają one charakter czysto sprawozdawczy, brak jest odniesień do dokumentów takich jak Strategia Rozwoju, Strategia Oświaty czy *Wieloletni Plan Finansowy*. Sporadycznie formułowane są też problemy oświaty czy cele, które chce się osiągnąć, rzadko opisywane są konkretne decyzje zarządcze lub strategiczne podjęte przez JST w celu rozwiązania napotkanych problemów.

Niewiele samorządów podjęło się wysiłku prognozowania tendencji demograficznych, a więc także przyszłego zapotrzebowania na przedszkola i szkoły różnych typów. Stosunkowo najczęściej robiły to gminy wiejsko-miejskie (18%) oraz miasta na prawach powiatu (22%). Również niewiele powiatów analizowało przyszłe zapotrzebowanie na różne typy szkół zawodowych.

Porównanie swojego systemu szkolnego z systemami innych samorządów, a także ze średnimi na poziomie kraju jest ważnym elementem strategicznego myślenia o oświacie. Jednak poza obszarem wyników egzaminów zewnętrznych temat ten podjęło niewiele samorządów, głównie miasta na prawach powiatu. Monitorowania losów absolwentów szkół, co się wydaje kluczowym sprawdzianem efektywności i jakości oświaty, podejmują się pojedyncze samorządy (7% powiatów, 8% gmin miejskich i 4% gmin wiejskich).

Mimo to wśród większości samorządowych specjalistów oświatowych utrwała się już przekonanie, że *Sprawozdania Oświatowe* są dla nich ważne, że powinny być szeroko udostępniane i dyskutowane, i że zarówno rady JST, jak i wyborcy mają prawo sprawdzać, w jaki sposób samorządy zarządzają złożonymi systemami szkolnymi. Wielu z nich w dyskusjach z nami wyraziło przekonanie, że pierwsze, ubiegłoroczne *Sprawozdania Oświatowe* nie były zbyt dobre i pilnie poszukiwało lepszych rozwiązań. Mamy nadzieję, że nasza publikacja im w tym pomoże.

Aneks 1.

Sprawozdania Oświatowe wykorzystane do analizy

Zawarta w rozdziale drugim tego opracowania analiza *Sprawozdań Oświatowych* z roku 2009 została oparta na krytycznej lekturze jednostkowych *Sprawozdań* oraz informacjach i ocenach uzyskanych podczas spotkań z pracownikami gminnych i powiatowych Wydziałów Oświaty. W sumie zebrano i poddano analizie 123 *Sprawozdania*. Zebrane *Sprawozdania Oświatowe* jednostek samorządu terytorialnego w podziale na typ JST oraz na województwo przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2.8. Wykorzystane Sprawozdania Oświatowe 2009 r. wg typów gmin i województw

Województwo	Gmina miejska	Gmina miejsko-wiejska	Gmina wiejska	Miasto na prawach powiatu	Powiat ziemski	Razem
dolnośląskie	3	2	1	1	2	9
kujawsko-pomorskie	4	2	0	0	1	7
Lubelskie	1	2	3	2	1	9
lubuskie	1	1	1	1	1	5
łódzkie	1	2	0	1	2	6
małopolskie	1	2	2	1	1	7
mazowieckie	2	1	8	2	2	15
opolskie	1	2	1	0	0	4
podkarpackie	1	1	3	1	0	6
podlaskie	0	1	1	2	2	6
pomorskie	3	2	2	1	1	9
śląskie	2	0	2	1	2	7
świętokrzyskie	1	1	0	0	1	3
warmińsko-mazurskie	1	0	0	1	1	3
wielkopolskie	2	2	2	2	11	19
zachodniopomorskie	1	2	2	2	1	8
Razem	25	23	28	18	29	123

Proces zbierania Sprawozdań Oświatowych

Rozdział dotyczący analizy ubiegłorocznych *Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych za rok 2008/2009* został napisany na podstawie 123 dokumentów. Przy ustalaniu próby uwzględniono rozkład przestrzenny (w podziale na województwa) oraz typ JST (gminy wiejskie, gminy miejskie,

gminy miejsko-wiejskie, miasta na prawach powiatu oraz powiaty). Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych przedstawionych przez województwa samorządowe nie analizowano, z uwagi na niewielki zakres zadań oświatowych, za które odpowiadają. Przyjęto następujące założenia: z każdego z 16 województw wybrać 3 gminy wiejskie, 3 gminy miejsko-wiejskie, 2 gminy miejskie, 2 powiaty oraz 1 miasto na prawach powiatu (z pominięciem największych miast z uwagi na odrębność ich systemu). Przy wyborze gmin starano się o zróżnicowanie jednostek ze względu na liczbę ludności, aby w próbie znalazły się samorządy małe, średnie i większe (w obrębie danego typu jednostki).

W założeniu próba miała obejmować Informacje od nie mniej niż 176 JST. Proces zbierania informacji przebiegał dwustopniowo i rozpoczął się od znalezienia dokumentów udostępnionych w Internecie. *Sprawozdania Oświatowe* umieszczano zarówno na oficjalnych stronach, jak i w *Biuletynie Informacji Publicznej* (BIP), chociaż w tym drugim znacznie rzadziej. W BIP-ie często znajdowała się wzmianka w protokole z sesji, że dokument istnieje i był omawiany na posiedzeniu rady, ale nie było możliwości obejrzenia go. W związku z tym, że *Sprawozdania Oświatowe* umieszczano w różnych miejscach i pod różnymi zakładkami, łatwiej było je znaleźć poprzez bezpośrednie wpisanie do wyszukiwarki pełnej nazwy dokumentu. Niektóre samorządy lekko zmodyfikowały nazwę *Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych* zastępując słowo „informacja”, „raportem” bądź „sprawozdaniem”, co sprawiło, że trudniej było je znaleźć. Przy internetowych poszukiwaniach *Informacji* można czasem natknąć się także na podobne dokumenty – raporty oświatowe sporządzone przed wymaganiami ustawowym, często obszerniejsze, które przygotowały głównie duże miasta i niektóre gminy.

W drugim etapie zbierania *Sprawozdań Oświatowych* od wybranych samorządów zatelefonowano do Wydziałów Oświaty z prośbą o udostępnienie dokumentów, a następnie wysyłano wiadomość e-mail pod wskazany w rozmowie adres, również zawierającą prośbę o *Sprawozdanie Oświatowe* oraz krótką informację o projekcie *Doskonalenie strategii zarządzania oświatą na poziomie regionalnym i lokalnym*. Jednym z wyników tej kwerendy było stwierdzenie faktu, że wiele JST nie przygotowało oddzielnego dokumentu zawierającego informacje o stanie realizacji zadań oświatowych, a jedynie przedstawiło swoim radom prezentację w formacie PowerPoint. Oczywiście takie podejście jest zgodne z dyspozycją art. 5 ustawy o systemie oświaty, jednak zdecydowanie utrudnia analizę sposobu realizacji wymogu tego artykułu.

W opisie ubiegłorocznych *Sprawozdań* bardzo pomocne były także wnioski wyciągnięte z wywiadów eksperckich przeprowadzonych z przedstawicielami organizacji pozarządowych, gmin wiejskich, miast na prawach powiatu oraz z konwentu samorządowców powiatowych.

Aneks 2.

Trzy interesujące Sprawozdania Oświatowe z roku 2009

Na stronie internetowej projektu *Doskonalenie strategii zarządzania oświatą na poziomie regionalnym i lokalnym* podano trzy przykłady interesujących *Sprawozdań Oświatowych* przygotowanych przez samorządy w roku 2009. Są to Sprawozdania za rok szkolny 2008/2009 przygotowane przez Jastarnię, Grodzisk Mazowiecki oraz Gdańsk. Sprawozdania te można uznać za przykłady dobrej praktyki i warto się z nimi zapoznać.

Jastarnia to przykład dobry dla małych jednostek, zwłaszcza gmin wiejskich (mimo że jest to gmina miejska). Zgodnie ze swoimi potrzebami zręcznie opisuje funkcjonowanie oświaty w gminie. Na po-

chwałę zasługuje zamieszczenie danych dotyczących promowania i frekwencji uczniów oraz średnich wynagrodzeń nauczycieli według stopni awansu zawodowego. Dane i wskaźniki oświatowe podane są na poziomie oddziałów klasowych, co jest możliwe dzięki niewielkiej liczbie szkół prowadzonych przez miasto. Sprawozdanie kończy się sformułowaniem praktycznych problemów stojących przed szkołami.

Grodzisk Mazowiecki przygotował ciekawy zestaw danych tabelarycznych, który był jedną z inspiracji do stworzenia modelu Sprawozdania Oświatowego zamieszczonego w niniejszej publikacji. Autorem Sprawozdania udało się objąć bardzo szeroki zakres tematyczny umieszczając wiele informacji w tabelach. Sprawozdanie miało najbardziej analityczny charakter ze wszystkich przebadanych, choć tak jak w przypadku innych Sprawozdań, w niektórych miejscach brakowało wskaźników. Dane tabelaryczne dotyczą wszystkich indywidualnych szkół miasta, co pozwala je porównywać.

Gdańsk wybrał i zwięźle przedstawił główne problemy swojej polityki oświatowej. W przypadku miast na prawach powiatu stworzenie czytelnego *Sprawozdania* jest utrudnione z racji łączenia zadań gminy i powiatu oraz dużej liczby szkół. W *Sprawozdaniu* Gdańska zakres tematyczny jest dużo skromniejszy niż w Grodzisku, ale pokazuje to, że dokonano pewnej selekcji wybierając najważniejsze – zdaniem autorów – tematy. Zwraca uwagę podejście strategiczne – zarysowanie problemów, określenie celów oraz wpisanie oświaty w szerszy kontekst polityki społecznej. Dane i wskaźniki oświatowe podane zostały w postaci średnich dla typów szkół. Wyniki osiągnięte przez uczniów szkół gdańskich zostały ukazane na tle wyników uczniów w sąsiednich gminach.

Mimo różnic w formie i treści, wszystkie trzy wymienione *Sprawozdania* mają dwie wspólne cechy. Po pierwsze są zwięzłe – ich objętość to ok. 20 stron. Po drugie zostały upublicznione – zamieszczono je w Internecie i są dostępne dla wszystkich obywateli miasta. Dzięki temu rośnie szansa na to, że trafią do społeczności lokalnej, zostaną przeczytane i zrozumiane, i przyczynią się do lokalnej dyskusji o oświacie.

3.

Modele informacji o stanie realizacji zadań oświatowych

Tony Levitas, Jan Herczyński

Wstęp

W tym rozdziale chciałbym omówić dwa przykładowe modele informacji o stanie realizacji zadań oświatowych, a mianowicie modelu dla gmin i modelu dla powiatów (model powiatowy jest również dostosowany do potrzeb województw samorządowych). Oba modele mają zastosowanie dla miast na prawach powiatów, gdyż te jednostki samorządu terytorialnego realizują zadania oświatowe zarówno gmin, jak i powiatów.

Oba przedstawione modele proponują strukturę i format przedstawiania danych, które mają zachęcić samorządy do całościowej analizy funkcjonowania ich systemów szkolnych oraz efektów ich decyzji strategicznych. W modelach podjęto próbę przesunięcia nacisku z przedstawiania w Sprawozdaniach Oświatowych surowych danych statystycznych i finansowych w kierunku wykorzystania różnych wskaźników oświatowych i innych miar funkcjonowania szkół i placówek.

Przedstawione modele tworzą pewną całościową propozycję tworzenia obrazu lokalnych systemów szkolnych, ale powinny być raczej traktowane jako propozycja niż jako wzór do ścisłego naśladowania. Każdy samorząd ma swoje priorytety, swoją strategię rozwoju oświaty, swoje trudności i osiągnięcia. Każdy musi dokonać wyboru najważniejszej dla niego tematyki i zdecydować, czego najbardziej oczekują adresaci *Sprawozdań Oświatowych* na terenie gminy czy powiatu. Oznacza to, że nie oczekujemy, że każda gmina i każdy powiat dokładnie powtórzy w swoich *Sprawozdaniach* zaproponowaną przez nas strukturę i kolejność tematów, ponieważ uważamy, że powinna ona być dostosowana do lokalnych potrzeb i priorytetów.

Podobnie w odniesieniu do proponowanych tabel, oczekujemy, że będą stanowiły materiał do dyskusji. Jest ich raczej zbyt dużo, aby zmieściły się w jednym czytelnym dokumencie. Jednak zarówno proponowane wskaźniki, jak i tabele zostały przygotowane tak, aby w sposób zbiorczy i porównywalny przedstawić różne aspekty funkcjonowania lokalnych systemów oświatowych. Zadaniem dla każdego samorządu jest wybór – w danych konkretnych warunkach lokalnych – najbardziej znaczących aspektów systemu oświaty, a zatem i wybór odpowiednich tabel do prezentowania danych. Bez wątpienia, niektóre samorządy będą chciały modyfikować zaproponowane tabele, poprzez ich upraszczanie lub rozbudowę o dodatkowe elementy. Takie podejście jest w pełni uzasadnione. Część samorządów zdecyduje się w miejsce przedłożonych poniżej tabel użyć innych sposobów prezentacji tych samych lub zbliżonych danych, albo uzupełnić proponowany zestaw o dodatkowe tabele. Oczywiście również takie wykorzystanie prezentowanych modeli jest w pełni uzasadnione. *Sprawozdania Oświatowe* spełnią różnorodne potrzeby informacyjne, omawiane w rozdziale 1, jeśli będą dokumentem zwięzłym, spójnym i czytelnym.

Przy prezentacji danych każda jednostka samorządu terytorialnego musi podjąć decyzję dotyczącą poziomu agregacji danych. Możliwe są trzy poziomy agregacji:

- Agregacja danych na poziomie każdego oddziału klasowego. Przykładem tego podejścia w odniesieniu do niektórych danych jest miasto Jastarnia.
- Agregacja danych na poziomie każdej szkoły. W odniesieniu do niektórych danych ta opcja została wybrana przez miasto Grodzisk Mazowiecki.
- Agregacja danych na poziomie typu szkoły. Ze względu na rozmiar swojej sieci szkolnej ten poziom agregacji został wybrany przez miasto Gdańsk.

Agregacja danych na poziomie oddziału klasowego jest możliwa tylko w bardzo małych gminach o niewielkiej liczbie szkół. Jeśli gmina prowadzi jedną szkołę podstawową z dwiema szkołami filialnymi oraz jedno gimnazjum, przy czym na każdym poziomie klasowym jest tylko jeden oddział, to agregacja na poziomie oddziału jest możliwa. Mimo to dla wielu danych nawet w tak niewielkich gminach należy się ograniczyć do podania średnich na poziomie szkoły, aby uniknąć nadmiernie przeładowanych i trudnych do czytania tabel. W znakomitej większości polskich samorządów taki niski poziom agregacji wymagałby podania wielkiej liczby nieczytelnych informacji, a samo *Sprawozdanie* stałoby się mało użyteczne.

Dla gmin i powiatów ziemskich o ograniczonej liczbie szkół możliwe jest podawanie danych na poziomie każdej szkoły. Konieczne jest wówczas odpowiednie formatowanie tabel, aby były one czytelne i zrozumiałe. Podanie informacji o konkretnych szkołach ułatwia porównanie poziomu ich finansowania, poziomu zatrudnienia nauczycieli i pracowników niepedagogicznych oraz warunków pracy. Jest też szczególnie interesujące dla szkół i dla rodziców szkół w odniesieniu do wyników uczniów.

Tabele zaproponowane w modelu *Sprawozdania Oświatowego* zakładają agregację danych na poziomie przedszkola i szkoły. Podanie informacji o indywidualnych szkołach pozwoli wszystkim zainteresowanym porównywanie danych i wskaźników pomiędzy szkołami. Szczególnie interesujące i skłaniające do zadawania pytań mogą być takie wskaźniki jak wydatki bieżące w przeliczeniu na jednego ucznia i na jeden oddział lub średnia wielkość oddziału klasowego. Podając te wskaźniki, jednostka samorządu musi być gotowa na publiczne wyjaśnianie, czemu w danej szkole wydatki w przeliczeniu na ucznia i oddział lub oddziały klasowe są większe bądź mniejsze niż w innych szkołach. Wydaje się optymalne, aby przynajmniej część tych wyjaśnień znalazła się od razu w *Sprawozdaniu Oświatowym*, aby samorząd wytłumaczył w sposób zrozumiały dla adresatów *Sprawozdania* założenia i cele swojej polityki w stosunku do prowadzonych przez siebie szkół.

Duże jednostki samorządu, w tym miasta na prawach powiatu, prowadzą bardzo wiele szkół i placówek różnego typu, wobec czego tworzenie czytelnych tabel z danymi o każdej szkole może być trudne. Dlatego lepszym rozwiązaniem jest agregowanie danych na poziomie typu szkoły i placówki, być może w rozbiciu na dzielnice miasta. Jednak tak wysoki poziom agregacji nie pozwala na bardziej szczegółową analizę lokalnego systemu oświatowego. Wydaje się, że dobrym rozwiązaniem może być wprowadzenie załącznika, w którym wybrane średnie dane zostaną przedstawione dla każdej szkoły. Tabele zaproponowane poniżej w modelach *Sprawozdań Oświatowych* zakładają podawanie danych dla indywidualnych szkół, więc w przypadku odmiennej decyzji organu prowadzącego format tabeli będzie musiał zostać zmieniony.

Warto zauważyć, że nie wszystkie dane muszą być przedstawione na tym samym stopniu agregacji. Część informacji odnosi się do wrażliwych danych osobowych, gdzie uzasadniony jest wyższy stopień agregacji. Tak się dzieje na przykład w przypadku danych o uczniach niepełnosprawnych albo otrzymujących stypendia lub dofinansowanie posiłków w szkole.

W tym rozdziale prezentujemy oddzielnie modele informacji o realizacji zadań oświatowych dla gmin i dla powiatów. W ostatniej części rozdziału komentujemy krótko, jak można oba modele zastosować w przypadku miast na prawach powiatów (powiatów grodzkich).

Format modelu gminnego i powiatowego jest taki sam i składa się z 8 części tematycznych:

1. Wstęp, metryczka i mapa gminy.
2. Podstawowe decyzje prawne i strategiczne.
3. Demografia.
4. Sieć szkół i placówek.
5. Kadra nauczycielska.
6. Warunki kształcenia i zarządzanie mieniem szkolnym.
7. Proces nauczania i wyrównywanie szans edukacyjnych.
8. Finansowanie oświaty.

Każda część zaczyna się od szeregu pytań określających zakres tematyczny danej części *Sprawozdania Oświatowego*. Założeniem modelu jest, aby treść danej części *Sprawozdania* zawierała odpowiedzi na te pytania. Pod pytaniami podane są przykładowe tabele, wskazujące możliwy sposób przedstawiania danych statystycznych oraz finansowych. Opis modelu powiatowego jest istotnie skrócony, gdyż nie podawano tabel, które mają analogiczną budowę do tabel modelu gminnego.

Przy tworzeniu *Sprawozdania Oświatowego* każda jednostka samorządu powinna uwzględnić, a czasem oddzielnie opisać, trzy ważne kategorie szkół:

1. Przedszkola i szkoły niepubliczne dotowane przez jednostkę samorządu, w tym także szkoły publiczne prowadzone przez stowarzyszenia lub fundacje (w tym zakresie, w jakim dysponują danymi o szkołach niepublicznych).
2. Szkoły specjalne, a także szkoły ogólnodostępne z oddziałami specjalnymi lub integracyjnymi.
3. Szkoły wchodzące w skład zespołu szkół.

Wymienione kategorie są wyróżnione w niektórych, lecz nie we wszystkich tabelach podanych poniżej modeli. Gminy i powiaty na ogół mają pełniejsze dane o szkołach, dla których są organem prowadzącym, niż o szkołach niepublicznych bądź publicznych prowadzonych przez inne podmioty. Informacje potrzebne do niektórych zaproponowanych niżej tabel mogą być trudne do uzyskania. Dla zespołów szkół niektóre dane są dostępne na poziomie szkół wchodzących w skład zespołu (dane o uczniach, wyniki egzaminów zewnętrznych, godziny pracy nauczycieli), a niektóre tylko na po-

ziomie całego zespołu (plan finansowy, pracownicy administracji, wyposażenie). Przy wypełnianiu tabel należy wybrać odpowiedni poziom szczegółowości. Na przykład wielkość oddziału klasowego i zdawalność matury rozsądnie jest podawać i analizować dla każdej szkoły oddzielnie, podczas gdy wydatki w przeliczeniu na jednego ucznia i dostęp do hali sportowej mają sens tylko dla całego zespołu szkół.

Model informacji o stanie realizacji zadań oświatowych dla gminy

Część 1: Wstęp, metryczka i mapa gminy

Celem informacji o stanie realizacji zadań oświatowych jest przedstawienie radzie gminy oraz lokalnej społeczności jasnego i zwięzłego obrazu, w jaki sposób gmina wypełnia swoje zobowiązania w obszarze oświaty, a także postępu i trudności w poprawianiu szans oświatowych swoich dzieci, młodzieży i obywateli.

Celem poniższej metryczki jest skrótowne określenie ogólnej charakterystyki gminy, ze szczególnym uwzględnieniem oświaty. Jest ona szczególnie użyteczna dla adresatów Sprawozdania niebędących członkami władz ani pracownikami samorządu, w tym dla dyrektorów szkół i rodziców.

Tabela 3.1. Metryczka gminy

Metryczka gminy	Dane z roku 2010	Dane z roku 2011
Liczba ludności gminy		
Budżet gminy (wykonanie 2010, plan 2011)		
Budżet w przeliczeniu na jednego mieszkańca		
Dochody własne gminy bez subwencji oświatowej w przeliczeniu na jednego mieszkańca		
Otrzymana subwencja oświatowa		
Subwencja oświatowa w przeliczeniu na jednego ucznia		
Wydatki na oświatę i wychowanie w działach 801 i 854 (wykonanie 2010, plan 2011)		
Wydatki na oświatę i wychowanie w działach 801 i 854 (wykonanie 2010, plan 2011) w przeliczeniu na jednego ucznia (razem z przedszkolami)		
Liczba wychowanków przedszkoli i uczniów szkół prowadzonych przez JST		
Liczba wychowanków przedszkoli i uczniów szkół dotowanych przez JST		
Liczba placówek oświatowych innych niż przedszkola i szkoły prowadzonych przez gminę		
Udział (procent) mieszkańców zatrudnionych w rolnictwie		
Stopa bezrobocia		

Dla miast będących ośrodkiem obszaru metropolitalnego istotne jest uwzględnienie w *Sprawozdaniach Oświatowych* problemów związanych z funkcjonowaniem metropolii, w tym faktycznego istnienia jednego lokalnego systemu szkolnego zarządzanego przez niezależne, ale współpracujące ze sobą gminy. Gminy submetropolitalne powinny opisywać szczególne wyzwania stojące przed nimi w związku z atrakcyjnością szkół w pobliskim wielkim mieście.

Warto zamieścić mapę gminy pokazującą położenie przedszkoli, szkół podstawowych oraz gimnazjów.

Część 2: Podstawowe decyzje prawne i strategiczne

Jakie zasadnicze decyzje w obszarze oświaty podjęła rada gminy albo organ wykonawczy w ostatnim roku? Przykładowe decyzje prawne i strategiczne:

- Przyjęcie lub modyfikacja strategii oświatowej gminy,
- Otwarcie lub likwidację przedszkola albo szkoły, a także przekazanie szkoły do prowadzenia innemu podmiotowi,
- Zmiana charakteru szkoły (zmiana typu szkoły, włączenie szkoły do zespołu szkół, potraktowanie szkoły jako szkoły filialnej, itp.),
- Reorganizacja sieci obwodów szkolnych w gminie,
- Zasady finansowania gminnych przedszkoli, szkół i placówek oświatowych (wprowadzenie bądź zmiana systemu bonowego, wprowadzenie lokalnych standardów oświatowych etc.),
- System dotowania placówek niepublicznych oraz publicznych prowadzonych przez organy inne niż gmina,
- Regulamin wynagrodzenia, nagradzania i przyznawania dodatków dla nauczycieli,
- System motywacyjny dyrektorów szkoły,
- Zasady polityki kadrowej realizowanej przez gminę,
- Zasady wykorzystywania dochodów z nieruchomości szkolnych, jak również koszty uzyskania tych dochodów (czy i w jakiej części te dochody gminy trafiają do szkoły).

Część 3: Demografia

Przykładowe pytania:

- Jaka jest oczekiwana liczba dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym w ciągu najbliższych trzech lat? Czy nastąpi spadek, czy też wzrost liczby uczniów?
- Jaki jest rozkład dzieci i młodzieży w poszczególnych grupach wiekowych, w tym dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami?
- Czy przewidywane są zmiany w zapotrzebowaniu na miejsca w szkołach i przedszkolach oraz innych miejscach edukacji przedszkolnej? Czy gmina wie o realizowanym lub planowanym rozwoju osiedli i domów na swoim terenie lub w gminach sąsiednich i jego wpływie na zapotrzebowanie na szkoły i przedszkola?
- Czy dzieci z terenu gminy uczęszczają do szkół położonych poza terenem gminy? Czy dzieci z sąsiednich gmin przyjeżdżają do szkół prowadzonych przez gminę?
- Czy gmina monitoruje dzieci i młodzież z niepełnosprawnościami oraz ich uczestnictwo w systemie oświaty (w szkołach ogólnodostępnych lub specjalnych, w szkołach prowadzonych przez daną gminę lub przez gminy sąsiednie)? Czy do szkół gminy uczęszczają dzieci z niepełnosprawnościami z sąsiednich gmin?

Przykładowe tabele:**Tabela 3.2.** Rzeczywiste i przewidywane liczby uczniów ogółem (publiczne i niepubliczne)

Rok szkolny	Przedszkole (3-5 latki)	Obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego	Szkoła podstawowa	Gimnazjum
2009/2010				
2010/2011				
2011/2012				
2012/2013				
2013/2014				
2014/2015				
Procentowa zmiana pomiędzy rokiem szkolnym 2009/2010 i 2011/2012:				
Procentowa zmiana pomiędzy rokiem szkolnym 2011/2012 i 2013/2014:				

Uwaga: tutaj i wszędzie poniżej przez przedszkole rozumiemy również inne formy wychowania przedszkolnego, zgodnie z ustawą o systemie oświaty. Jeżeli do przedszkoli prowadzonych przez gminą uczęszczają dzieci z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego starsze niż 5-cioletnie (art. 14 ust. 1a ustawy o systemie oświaty) lub dzieci młodsze (art. 14 ust. 1b ustawy), należy je uwzględnić w tabeli. Oszacowania przyszłej liczby wychowanków przedszkoli należy dokonać na podstawie danych o urodzeniach na terenie gminy oraz przy założeniu, że wszystkie dzieci pójdą do przedszkola (bez brania pod uwagę migracji pomiędzy gminami). W celu uzyskania bardziej dokładnej prognozy demograficznej dane (kolumny) w powyższej tabeli można też rozbić na poszczególne roczniki. Gmina może także oddzielnie sprawozdawać na temat młodzieży niepełnosprawnej.

Szczegółowej troski wymaga prognoza uczniów spełniających obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego oraz uczniów klasy pierwszej, w związku z planowanym obniżeniem wieku szkolnego. Samorządy znają liczbę tych uczniów, ale nie są w stanie przewidzieć, kiedy rozpoczną oni naukę w szkołach. Niektóre jednostki, np. miasto Słupsk stosują wariantowe prognozy.

Tabela 3.3. Przepływy uczniów między gminami.

		Rok szkolny 2009/2010	Rok szkolny 2010/2011	Rok szkolny 2011/2012
1	Uczniowie szkół podstawowych i gimnazjów prowadzonych przez gminę zamieszkali w innych gminach			

2	Uczniowie szkół podstawowych i gimnazjów prowadzonych przez gminę zamieszkali w innych gminach jako procent uczniów ogółem			
3	Dzieci mieszkające w danej gminie uczęszczające do szkół podstawowych i gimnazjów w innych gminach			
4	Dzieci mieszkające w danej gminie uczęszczające do szkół podstawowych i gimnazjów w innych gminach jako procent dzieci w odpowiednim wieku ogółem			
5	Saldo przepływów uczniów między gminami (wiersz 1 minus wiersz 3)			

Część 4: Sieć szkół i placówek

Przykładowe pytania:

- Ile przedszkoli, szkół podstawowych i gimnazjów prowadzi gmina i ile uczęszcza do nich wychowanków i uczniów? Ile przedszkoli i szkół niepublicznych działa na terenie gminy i jest przez nią dotowanych?
- Jakie są charakterystyki opisujące efektywność publicznych i niepublicznych przedszkoli i szkół: średnia wielkość oddziału, liczba uczniów na etat nauczyciela, na etat administracji, na etat obsługi? Jak te charakterystyki zmieniały się w ostatnich latach?
- Jak szkoły są przygotowane na przyjęcie 6-latków (baza, wyposażenie, kadra)?
- Jak szkoły są przygotowane na przyjęcie uczniów niepełnosprawnych? W jakim zakresie zostały zlikwidowane bariery architektoniczne?
- Ilu uczniów jest uprawnionych do dowozu do szkoły na koszt gminy i jak ten dowóz jest organizowany?
- Jak jest zorganizowana opieka pielęgniarska, medyczna i stomatologiczna w szkołach?
- Jak wielu uczniów i ich rodziców wybiera szkoły podstawowe i gimnazja inne niż ich szkoła obwodowa?
- Jak wiele pozaszkolnych placówek oświatowych, takich jak młodzieżowe domy kultury, poradnie, schroniska młodzieżowe, itp. prowadzi gmina, ilu jest uczniów korzystających z ich usług i jaki jest poziom zatrudnienia w tych placówkach?
- Ile instytucji sportowych współpracujących ze szkołami, prowadzi gmina? W jaki sposób szkoły korzystają z zasobów tych placówek w ramach zajęć obowiązkowych lub ponadobowiązkowych?
- Ilu pracowników w przeliczeniu na pełny etat zajmuje się nadzorowaniem, zarządzaniem i monitorowaniem realizacji zadań oświatowych w administracji gminnej (włączając ZEAS, Wydział Oświaty etc)? Czy ten poziom zatrudnienia jest wystarczający do sprawnego zarządzania gminną siecią szkolną (w ocenie gminy)?
- Ilu wychowanków przedszkoli i uczniów szkół przypada na jednego pracownika odpowiedzialnego za oświatę, i jak ten wskaźnik zmieniał się w ostatnich latach?
- Jak gmina kontroluje spełnianie obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego i obowiązku szkolnego?

Przykładowe tabele:**Tabela 3.4.** Liczba uczniów i wychowanków publicznych i niepublicznych przedszkoli i szkół.

	Publiczne	Niepubliczne	Niepubliczne jako % wszystkich
Liczba wychowanków przedszkoli, niezależnie od typu placówki wychowania przedszkolnego			
Liczba wychowanków przedszkoli specjalnych			
Liczba uczniów szkół podstawowych			
Liczba uczniów gimnazjów			
Liczba uczniów w zespołach szkół			

Uwaga: w *Sprawozdaniach Oświatowych* gmina może podawać powyższe dane w ujęciu dynamicznym (w ciągu paru ostatnich lat).

Tabela 3.5. Przedszkola publiczne.

	Wychowankowie		Oddziały		Etaty nauczycieli	Etaty administracji	Etaty obsługi
	Razem	W oddz. integr.	Razem	Oddz. integr.			
Przedszkole 1							
Przedszkole 2							
Przedszkole specjalne 1							
Przedszkole specjalne 2							
Punkt przedszkolny 1							
Punkt przedszkolny 2							
Oddział przedszkolny w szkole podstawowej 1							
Oddział przedszkolny w szkole podstawowej 2							
...							
Razem							

Uwaga: w tej oraz w poniższych tabelach liczba etatów nauczycielskich powinna być rozumiana jako liczba etatów przeliczeniowych wynikająca z ogólnej liczby godzin realizowanych w oddziałach, wraz z nadgodzinami. Pracowników kuchni traktujemy łącznie z pozostałymi pracownikami obsługi. Niektóre gminy uważają za stosowne wyodrębniać pracowników kuchni.

Ważną daną, którą gmina może opisać, jest także czas przebywania dzieci w przedszkolach. W tej i poniższych tabelach obok punktów przedszkolnych należy w miarę konieczności uwzględnić zespół wychowania przedszkolnego.

Tabela 3.6. Wskaźniki przedszkoli publicznych.

	Średnia liczba wychowanków na oddział	Etaty nauczycieli na oddział	Średnia liczba wychowanków na etat nauczycielski	Średnia liczba wychowanków na etat administracji	Średnia liczba wychowanków na etat obsługi
Przedszkole 1					
Przedszkole 2					
Przedszkole specjalne 1					
Przedszkole specjalne 2					
Punkt przedszkolny 1					
Punkt przedszkolny 2					
Oddział przedszkolny w szkole podstawowej 1					
Oddział przedszkolny w szkole podstawowej 2					
...					
Średnio w przedszkolach					

Uwaga: wskaźniki powinny być liczone dla wszystkich oddziałów łącznie (razem z integracyjnymi).

Dla przedszkoli szczególnie ważne pytanie dotyczy stopnia zaspokojenia potrzeb, czyli porównanie liczby dzieci w wieku przedszkolnym na terenie gminy i liczby miejsc w przedszkolach (publicznych lub we wszystkich). Taką tabelę wykorzystało w swoim *Sprawozdaniu Oświatowym* miasto Kraków (w podziale na dzielnice miasta).

Tabela 3.7. Stopień zaspokojenia potrzeb na miejsca wychowania przedszkolnego.

Liczba dzieci urodzonych w latach 2006-2008	Liczba miejsc w przedszkolach		Procent zaspokojenia potrzeb
	Publicznych	Niepublicznych	

Uwaga: w powyższej tabeli procent zaspokojenia potrzeb obliczamy dzieląc liczbę miejsc w przedszkolach publicznych i niepublicznych na terenie gminy łącznie przez liczbę dzieci w wieku przedszkolnym. Można także dodać kolumnę z liczbą dzieci, których rodzice zgłosili chęć zapisania dziecka do przedszkola, ale nie zostały one przyjęte. W komentarzu do tabelki gmina może także podać liczbę

dzieci starszych niż 5 lat z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego, wychowanków przedszkoli prowadzonych przez gminę. Miasto Kraków w swoim sprawozdaniu ograniczyło się do miejsc w przedszkolach samorządowych, ale procent zaspokojenia potrzeb podało w podziale na dzielnice miasta. Gmina może też osobno analizować poziom zaspokojenia potrzeb na miejsca w przedszkolach dla dzieci z niepełnosprawnościami, w podziale na różne formy wychowania przedszkolnego, wiek uczniów lub uwzględniając zmiany stopnia zaspokojenia potrzeb w kolejnych latach.

Tabela 3.8. Publiczne szkoły podstawowe.

	Uczniowie		Oddziały		Etaty nauczycieli	Etaty administracji	Etaty obsługi
	Razem	w tym oddz. integr.	Razem	w tym oddz. integr.			
Szkoła podstawowa 1							
Szkoła podstawowa 2							
Szkoła podstawowa 3							
...							
Razem							

Uwaga: dla szkół prowadzących oddziały integracyjne wskazane jest także podawanie liczby zatrudnionych nauczycieli wspomagających w klasach integracyjnych (i pomocy nauczyciela) oraz innych specjalistów do pracy z uczniami z niepełnosprawnościami. W przypadku zespołów szkół etaty administracyjne i obsługi liczymy na zespół szkół, a nie na szkołę.

Tabela 3.9. Wskaźniki publicznych szkół podstawowych.

	Uczniowie na oddział	Etaty nauczycieli na oddział	Uczniowie na etat nauczycielski	Uczniowie na etat administracji	Uczniowie na etat obsługi
Szkoła podstawowa 1					
Szkoła podstawowa 2					
Szkoła podstawowa 3					
...					
Średnio w szkołach podstawowych					

Uwaga: powyższe wskaźniki mogą zostać uzupełnione komentarzem w sprawie zakresu nauczania indywidualnego.

Tabela 3.10. Publiczne gimnazja.

	Uczniowie		Oddziały		Etaty nauczycieli	Etaty administracji	Etaty obsługi
	Razem	w tym oddz. integr.	Razem	w tym oddz. integr.			
Gimnazjum 1							
Gimnazjum 2							
Gimnazjum 3							
...							
Razem							

Uwaga: gmina powinna również uwzględnić prowadzone przez siebie gimnazja dla dorosłych. W tabelach 3.6 i 3.10 dla szkół prowadzących oddziały integracyjne można w komentarzu do tabeli podać liczbę drugich nauczycieli oraz innych specjalistów do pracy z uczniem niepełnosprawnym.

Tabela 3.11. Wskaźniki publicznych gimnazjów.

	Uczniowie na oddział	Etaty nauczycieli na oddział	Uczniowie na etat nauczycielski	Uczniowie na etat administracji	Uczniowie na etat obsługi
Gimnazjum 1					
Gimnazjum 2					
Gimnazjum 3					
...					
Średnio w gimnazjach					

Uwaga: wskaźniki przedstawione w tabelach 3.6, 3.9, 3.11 powinny być liczone dla wszystkich oddziałów łącznie (razem z integracyjnymi). W tabelach tych można też wyodrębnić kolumny ze średnią liczbą uczniów w oddziałach integracyjnych.

Tabela 3.12. Dane i wskaźniki oświatowe w ostatnich trzech latach szkolnych.

	Przedszkola			Szkoły podstawowe			Gimnazja		
	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012
Liczba uczniów									
Liczba oddziałów									
Liczba etatów nauczycielskich									
Liczba etatów administracyjnych									
Liczba etatów obsługi									
Uczniowie na oddział									
Etaty nauczycielskie na oddział									
Uczniowie na etat nauczycielski									
Uczniowie na etat administracji									
Uczniowie na etat obsługi									

Uwaga: gminy, w tym miasta na prawach powiatu prowadzące przedszkola specjalne powinny podać dodatkową tabelę z ich wskaźnikami.

Tabela 3.13. Charakterystyka przedszkoli i szkół niepublicznych.

	Przedszkola			Szkoły podstawowe			Gimnazja		
	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012
Uczniowie									
Oddziały									
Uczniowie na oddział									

Uwaga: jeśli w jednostce są publiczne szkoły i przedszkola prowadzone przez organy inne niż gmina, należy je również uwzględnić.

Tabela 3.14. Organizacja dowożenia uczniów do szkół.

	Wycho- wankowie oddziałów przedszko- lnych	Uczniowie w klasach I-IV w szkołach podstawo- wych	Uczniowie w wyższych klasach szkoły podstawowej oraz uczniowie w gimnazjach	Uczniowie niepełno- sprawni	Razem
Liczba uczniów uprawnionych do bezpłatnego dowożenia do szkoły					
Liczba uczniów dowożonych na koszt gminy					
w tym:					
Gimburse, gminnym środkiem transportu					
Zakontraktowany przewoźnik					
Rodzice ze zwrotem kosztów					
Bilety komunikacji publicznej zakupione przez gminę					

Uwaga: zgodnie z ustawą o systemie oświaty, do bezpłatnego dowożenia do szkoły uprawnione są dzieci odbywające roczne przygotowanie przedszkolne oraz uczniowie szkół podstawowych w klasach I – IV zamieszkujący ponad 3 km od szkoły, uczniowie starszych klas szkoły podstawowej i uczniowie gimnazjum zamieszkujący powyżej 4 km od szkoły, oraz wszyscy uczniowie niepełnosprawni. W tabeli 3.14 kolumna druga obejmuje uczniów w klasach I – IV, zaś kolumna trzecia uczniów w starszych klasach. Ponadto w kolumnach od drugiej do czwartej należy podawać uczniów bez orzeczenia o niepełnosprawności. Podział uczniów w zależności od odległości zamieszkania od szkoły można również zastosować do uczniów niepełnosprawnych, wyróżniając np. uczniów dowożonych do szkoły w innej gminie. Niektóre gminy, na przykład Grodków, podają powyższe dane nie w podziale na rodzaj dowożenia, ale w podziale na szkoły podstawowe i gimnazja.

Tabela 3.15. Opieka lekarska w publicznych przedszkolach i szkołach.

	Gabinet profilaktyki	Opieka poza szkołą
Przedszkole 1		
Przedszkole 2		
Przedszkole 3		
Przedszkole specjalne 1		
Przedszkole specjalne 2		
Szkoła podstawowa 1		
Szkoła podstawowa 2		
Szkoła podstawowa 3		

Gimnazjum 1		
Gimnazjum 2		
Gimnazjum 3		
...		

Uwaga: powyższa tabela, jak również wszystkie tabele podające dane o pojedynczych szkołach, powinna uwzględniać wszystkie przedszkola i szkoły prowadzone przez gminę, w tym z oddziałami integracyjnymi. Przez gabinet profilaktyki w pierwszej kolumnie rozumiemy gabinet profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej bądź gabinet medyczny, przy czym wpisujemy TAK, jeśli w przedszkolu bądź szkole funkcjonuje gabinet danego typu. W drugiej kolumnie wpisujemy TAK, jeśli zorganizowana jest regularna opieka medyczna poza budynkiem przedszkola lub szkoły.

Uwaga: do powyższej tabeli gmina można dodać komentarz o prowadzonych przez siebie programach profilaktyki zdrowotnej młodzieży oraz o ich efektach.

Tabela 3.16. Przepływ uczniów pomiędzy obwodami szkół podstawowych oraz gimnazjów.

	Uczniowie spoza obwodu uczęszczający do szkoły	Uczniowie z obwodu szkoły uczęszczający do innej szkoły	Saldo przepływów uczniów
Szkoła podstawowa 1			
Szkoła podstawowa 2			
Szkoła podstawowa 3			
Gimnazjum 1			
Gimnazjum 2			
Gimnazjum 3			
...			

Uwaga: w ostatniej kolumnie proszę podawać różnicę liczby uczniów z drugiej i trzeciej kolumny (saldo ujemne oznacza, że więcej uczniów odchodzi z danej szkoły obwodowej niż do niej z innych obwodów przychodzi).

Tabela 3.17. Gminna administracja oświatowa.

	2009/2010	2010/2011	2011/2012
Liczba pracowników zapewniających obsługę administracyjno-finansową szkół w ZEAS albo w urzędzie gminy wyrażona w pełnych etatach			
Uczniowie w przeliczeniu na jeden etat pracownika zapewniającego obsługę administracyjno-finansową szkół			

Uwaga: celem powyższej tabeli jest przedstawienie wysiłku organizacyjnego administracji gminy związanego z realizacją zadań oświatowych w ciągu ostatnich lat. Dane tabeli powinny być uzupełnione komentarzem, a jaki sposób zorganizowana jest praca gminnej administracji oświatowej (wydział oświaty, wyodrębniony ZEAS, inne). Gmina może również opisać, jak jest zorganizowana obsługa księgowa szkół (w szkołach i placówkach czy jest raczej scentralizowana).

Część 5: Kadra nauczycielska

Przykładowe pytania:

- Jaka jest struktura zatrudnienia nauczycieli w przedszkolach, szkołach podstawowych i gimnazjach według kryterium zatrudnienia w pełnym i niepełnym wymiarze czasu?
- Jaka jest struktura zatrudnienia nauczycieli według kryterium szczebli awansu zawodowego nauczycieli i jaka jest dynamika tego awansu?
- Jaka jest struktura stażu pracy nauczycieli?
- Jak jest średnie obciążenie nauczyciela w przeliczeniu na liczbę godzin lekcyjnych w tygodniu?
- Jak jest zorganizowana praca bibliotekarzy, psychologów, logopedów, i pedagogów szkolnych dla uczniów szkół?
- Jaka jest struktura wiekowa nauczycieli w gminnych szkołach? Czy gmina planuje przyszły poziom zatrudnienia w szkołach, w tym nabór nowych nauczycieli?

Przykładowe tabele:

Tabela 3.18. Kadra nauczycielska zatrudniona w przedszkolach i szkołach.

	Pełnozatrudnieni		Niepełnozatrudnieni		Procent niepełnozatrudnionych	
	Liczba osób	Liczba etatów	Liczba osób	Liczba etatów	Liczba osób	Liczba etatów
Przedszkole 1						
Przedszkole 2						
Punkt przedszkolny 1						
Punkt przedszkolny 2						
Przedszkole specjalne 1						
Przedszkole specjalne 2						
Szkoła podstawowa 1						
Szkoła podstawowa 2						
Gimnazjum 1						
Gimnazjum 2						
...						
Razem						
Średnie wynagrodzenia						

Uwaga: liczba etatów w powyższej tabeli powinna uwzględniać godzinny ponadwymiarowe. Liczbę etatów traktujemy jako liczbę zatrudnionych w przeliczeniu na etaty. Przy podawaniu danych dla zespołów szkół nie należy dublować pracowników.

Tabela 3.19. Kadra nauczycielska według stopnia awansu zawodowego.

	Liczba nauczycieli				Procent			
	Stażyści	Kontrakt.	Mianow.	Dypl.	Stażyści	Kontrakt.	Mianow.	Dypl.
Przedszkole 1								
Przedszkole 2								
Punkt przedszkolny 1								
Punkt przedszkolny 2								
Przedszkole specjalne 1								
Przedszkole specjalne 2								
Szkoła podstawowa 1								
Szkoła podstawowa 2								
Gimnazjum 1								
Gimnazjum 2								
...								
Razem								
Średnie wynagrodzenia								

Tabela 3.20. Doskonalenie i awans zawodowy nauczycieli w roku szkolnym 2010/2011.

	Liczba nauczycieli	Procent wśród nauczycieli ogółem
Liczba nauczycieli, którzy brali udział w postępowaniu o awans zawodowy		
Liczba nauczycieli, którzy uzyskali awans zawodowy		
Liczba nauczycieli, którzy w ostatnim roku uzyskali prawo do nauczania drugiego przedmiotu		
Liczba nauczycieli, którzy mają prawo do nauczania dwóch lub więcej przedmiotów		
Liczba nauczycieli, którzy ukończyli studia wyższe w ostatnim roku		
Liczba nauczycieli, którzy brali udział w kursach doskonalących		

Uwaga: w przypadku szkół ponadgimnazjalnych należy uwzględnić także liczbę nauczycieli odbywających staże w zakładach przemysłowych.

Tabela 3.21. Liczba godzin ponadwymiarowych.

	Liczba godzin ponadwymiarowych realizowanych przez nauczycieli:			
	Stażystów	Kontraktowych	Mianowanych	Dyplomowanych
Przedszkole 1				
Przedszkole 2				
Punkt przedszkolny 1				
Punkt przedszkolny 2				
Przedszkole specjalne 1				
Przedszkole specjalne 2				
Szkoła podstawowa 1				
Szkoła podstawowa 2				
Gimnazjum 1				
Gimnazjum 2				
...				

Uwaga: Powyższą tabelę można uzupełnić o kolumnę Razem (dla nauczycieli wszystkich stopni awansu zawodowego). Można również dodać tabelę ze wskaźnikami: procentowy rozkład godzin ponadwymiarowych pomiędzy nauczycielami poszczególnych stopni awansu zawodowego, udział godzin ponadwymiarowych wśród godzin lekcyjnych realizowanych w danej placówce, itp.

Tabela 3.22. Nauczyciele bibliotekarze, psychologzy, logopedzi, pedagodzy.

	Liczba uczniów w szkole w przeliczeniu na jeden etat:				
	Bibliotekarza	Psychologa	Logopedy	Pedagoga szkolnego	Razem
Przedszkole 1					
Szkoła podstawowa 1					
Szkoła podstawowa 2					
Gimnazjum 1					
Gimnazjum 2					
...					

Tabela 3.23. Liczba realizowanych innowacji i eksperymentów pedagogicznych.

Szkoła	Liczba innowacji	Liczba eksperymentów pedagogicznych	Razem
Przedszkole 1			
Szkoła podstawowa 1			
Szkoła podstawowa 2			
Gimnazjum 1			
...			
Razem			

Uwaga: jeśli liczba innowacji i eksperymentów jest niewielka, gmina może je wymienić enumeratywnie i opisać.

Niektóre gminy, na przykład miasto Olsztyn, podały liczbę nagród uzyskanych przez nauczycieli prowadzonych przez siebie szkół. Chociaż zwykle to niewielka liczba to, związany jest z nimi znaczny prestiż.

Tabela 3.24. Nagrody otrzymane przez nauczycieli.

Rodzaj nagrody i wyróżnienia	Liczba nauczycieli	W tym liczba dyrektorów
Nagroda Ministra Edukacji Narodowej		
Nagroda Kuratora		
Nagroda Prezydenta/Burmistrza/Wójta		
Medal Komisji Edukacji Narodowej		
Medal za Długoletnią Służbę, w tym:		
Złoty		
Srebrny		
Brązowy		

Uwaga: powyższe informacje można podać w podziale na poszczególne szkoły.

Bardzo ciekawe informacje dotyczą ruchu kadrowego nauczycieli. Poniższa tabela dotycząca nauczycieli odchodzących z zawodu została użyta w Sprawozdaniu Oświatowym miasta Olsztyn (jest dostosowana do potrzeb gminnego systemu szkolnego).

Tabela 3.25. Rozwiązanie stosunku pracy (liczba nauczycieli).

Podstawa prawna rozwiązania stosunku pracy	Przed-szkola	Szkoły podstawowe	Gimnazja	Placówki	Zespoły szkół	Razem
Na wniosek nauczyciela						
Art. 20 Karty nauczyciela						
Czasowa lub stała niezdolność do wykonywania pracy						
Uzyskanie negatywnej oceny pracy						
Art. 26 Karty nauczyciela						
Przejęcie na emeryturę						
Razem						

Uwaga: przyczyna zwolnienia może być zmiana organizacyjna (całkowita lub częściowa likwidacja szkoły, zmniejszenie liczby oddziałów) – art. 20 Karty Nauczyciela, wniosek nauczyciela, czasowa lub stała niezdolność do wykonywania pracy lub uzyskanie negatywnej oceny pracy – art. 23 Karty Nauczyciela, prawomocne skazanie bądź upływ trzech miesięcy pozbawienia wolności – art. 26 Karty Nauczyciela, oraz wnioski nauczycieli i rozwiązanie stosunku pracy w związku z przejściem na emeryturę.

Gmina może podać również dane dotyczące nowoprzyjętych nauczycieli, nauczycieli zmieniających szkołę, w której pracują, nauczycieli dzielących etat pomiędzy różnymi szkołami, znajdujących się na urlopie dla poratowania zdrowia, bądź w stanie spoczynku.

Część 6: Warunki kształcenia i zarządzanie mieniem szkolnym

Przykładowe pytania:

- Jakie inwestycje i najistotniejsze dla gminy remonty budynków szkolnych zostały zrealizowane bądź rozpoczęte w ubiegłym roku szkolnym?
- Skąd gmina wzięła środki na te inwestycje (środki własne, fundusze europejskie, celowe dotacje, środki pozyskane przez szkoły)?
- Jak te inwestycje i remonty są powiązane ze strategią oświatową gminy i z konkretnymi potrzebami oświaty? Co pozostało do zrobienia w tym zakresie?
- W jaki sposób szkoły gminne zdobywają pieniądze z wynajmu pomieszczeń i jaka jest polityka gminy wykorzystania tych środków? Jaka część tych dochodów gminy trafia do szkół?

Przykładowe tabele:**Tabela 3.26.** Inwestycje i remonty szkolne w roku 2011.

Nazwa szkoły	Opis inwestycji lub remontu	Koszt inwestycji lub remontu		Termin oddania inwestycji do użytku	Źródła finansowania inwestycji lub remontu
		Ogółem	W roku 2011		
Przedszkole 1					
Przedszkole specjalne 1					
Szkoła podstawowa 1					
Szkoła podstawowa 2					
Gimnazjum 1					
Gimnazjum 2					
Zespół szkół1					
...					

Uwaga: ze względu na zróżnicowany wysiłek finansowy gminy można oddzielnie uwzględniać inwestycje i remonty.

Tabela 3.27. Wyposażenie przedszkoli i szkół w komputery.

	Uczniowie	Liczba komputerów	Liczba komputerów z dostępem do Internetu	Liczba uczniów na jeden komputer	Liczba uczniów na jeden komputer z dostępem do Internetu
Przedszkole 1					
Przedszkole specjalne 1					
Szkoła podstawowa 1					
Szkoła podstawowa 2					
Gimnazjum 1					
Gimnazjum 2					
...					

Uwaga: w powyższej tabeli wymieniamy tylko komputery dostępne dla uczniów. W zależności od stanu wyposażenia można powyższą tabelę uzupełnić o nowoczesne środki dydaktyczne, na przykład tablice interaktywne, rzutniki, specjalistyczne oprogramowanie edukacyjne.

Tabela 3.28. Obiekty sportowe w szkołach.

	Sala gimnastyczna	Hala sportowa	Boisko	Plac zabaw
Szkoła podstawowa 1				
Szkoła podstawowa 2				
Gimnazjum 1				
Gimnazjum 2				
...				

Poniższa tabela dotyczy środków pozyskiwanych za zgodą gminy przez dyrektora przedszkola lub szkoły z tytułu wynajmu. Zgodnie z prawem budżetowym środki te są przychodem gminy.

Tabela 3.29. Przychody gminy z tytułu wynajmu pomieszczeń przedszkoli i szkół.

	Przychody gminy z tytułu wynajmu pomieszczeń	Środki przekazane przez gminę przedszkolu lub szkole	Środki przekazane przez gminę szkole w przeliczeniu na jednego ucznia	Środki przekazane przez gminę szkole jako procent przychodów gminy
Przedszkole 1				
Przedszkole specjalne 1				
Szkoła podstawowa 1				
Szkoła podstawowa 2				
Gimnazjum 1				
Gimnazjum 2				
...				
Razem przedszkola				
Razem przedszkola specjalne				
Razem szkoły podstawowe				
Razem gimnazja				

Uwaga: w tabeli uwzględniamy jedynie przychody gminy z wynajmu pomieszczeń szkół i przedszkoli, bez opłat stałych i opłat rodziców za wyżywienie dzieci. Obok tej tabeli powinien się znaleźć opis polityki gminy odnośnie przychodów w prowadzonych przez nią szkołach.

Część 7: Proces nauczania i wyrównywanie szans edukacyjnych

Przykładowe pytania:

- Jak gmina organizuje i monitoruje wczesne wspomaganie uczniów?
- Jakie są średnie wyniki egzaminów zewnętrznych w szkołach (szkoły podstawowe, gimnazja)?
- Jakie są formy i sposoby wyrównywania szans edukacyjnych uczniów? W jaki sposób te działania są monitorowane i jakie są ich skutki?
- Jak szkoły wykorzystują dodatkowe godziny czasu pracy nauczycieli wynikające z art. 42 ust. 2 ustawy Karta Nauczyciela (tzw. godziny karciane)?
- Jak gmina wspiera prowadzone przez siebie szkoły w procesie indywidualizacji nauczania (dodatkowe zajęcia, dodatkowe finansowanie)?
- W jaki sposób prowadzona jest w gminnych szkołach praca z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych (w tym z uczniem zdolnym)?
- Jaka jest frekwencja w szkołach podstawowych i gimnazjach prowadzonych przez gminę, ilu uczniów otrzymało świadectwo z wyróżnieniem oraz ilu jest niepromowanych?
- Jakie działania gmina podjęła w celu ograniczenia problemów wychowawczych w szkołach, zwłaszcza w gimnazjach?
- Jaki procent dzieci w wieku przedszkolnym objętych jest różnymi formami wychowania przedszkolnego? Jaki procent dzieci i młodzieży realizuje obowiązek szkolny?
- W jaki sposób gmina wykorzystuje informacje zawarte w pogłębionych raportach ewaluacyjnych (w ramach nowego systemu nadzoru pedagogicznego)? Co te raporty mówią o gminnych szkołach?
- W jaki sposób szkoła zachęca uczniów do udziału w konkursach i współzawodnictwie (na poziomie ponadgminnym)? Ilu uczniów przystąpiło do tych konkursów?
- Czy potrzebujący uczniowie szkół gminnych otrzymują niezbędne wsparcie materialne?
- Czy uczniowie o specjalnych potrzebach edukacyjnych (nie zawsze potwierdzonymi przez orzeczenia) otrzymują ze strony szkół i gminy opiekę i wsparcie edukacyjne?
- Czy gmina organizuje w wystarczającym stopniu bezpłatne nauczanie języka polskiego dla dzieci obcokrajowców?
- Czy podejmowany jest wysiłek integracji w środowisku szkolnym dzieci re-emigrantów powracających do kraju, w tym wyrównywanie ich znajomości języka polskiego, historii i geografii Polski, a także innych różnic programowych?
- Czy szkoły prowadzone przez gminę promują samorządność uczniów, szanują zdanie samorządu szkolnego, wykorzystują wybory do samorządów jako praktyczne lekcje szkolnej demokracji?
- Czy szkoły stwarzają warunki dla samorządności rodziców, wspierają rady rodziców i słuchają ich opinii i postulatów?
- Czy gmina uczestniczy w międzynarodowych projektach współpracy i wymiany młodzieży?
- W jakim zakresie i z jakimi wynikami gmina współpracuje z organizacjami pozarządowymi działającymi w dziedzinie oświaty?

Przykładowe tabele:**Tabela 3.30.** Średnie wyniki uczniów w egzaminach zewnętrznych.

	2009	2010	2011
Sprawdzian			
Szkoła podstawowa 1			
Szkoła podstawowa 2			
...			
Średni wynik szkół podstawowych			
Egzamin gimnazjalny			
Gimnazjum 1			
Gimnazjum 2			
...			
Średni wynik gimnazjów			

Uwaga: należy pamiętać, że średnie wyniki danego egzaminu w skali kraju zmieniają się z roku na rok, więc wyniki jednej szkoły z różnych lat nie są całkiem porównywalne. Dlatego powyższe dane należy pokazywać na tle średnich krajowych i wojewódzkich. Powyższa tabela pokazuje zmiany średnich wyników w ciągu ostatnich trzech lat. Oddzielnie powinny być analizowane wyniki uczniów z niepełnosprawnościami. Przydatne jest także podawanie wyników egzaminów zewnętrznych w podziale na obszary umiejętności oraz, dla egzaminu gimnazjalnego, w podziale na część humanistyczną i matematyczno-przyrodniczą (od zeszłego roku także językową). Wiele gmin podaje też wyniki w skali staninowej, zgodnie z metodologią przyjętą przez CKE. Uwagi te odnoszą się również do następnych tabel.

Tabela 3.31. Edukacyjna Wartość Dodana gimnazjów prowadzonych przez gminę.

	Średnia z lat 2008-2010	Średnia z lat 2009-2011
Gimnazjum 1		
Gimnazjum 2		
...		
Średni wynik gimnazjów		

Uwaga: ze względu na metodologię obliczania EWD najbardziej wiarygodne są trzyletnie średnie. Można podawać także przyrost i poziom końcowy wyników. Gmina może też zachęcać prowadzone przez siebie szkoły podstawowe do udziału w pilotażowym projekcie CKE obliczania EWD w szkołach podstawowych od roku szkolnego 2010/2011. Więcej informacji o metodzie EWD na stronie <http://www.ewd.edu.pl>

Tabela 3.32. Promocja uczniów.

	Świadectwo z wyróżnieniem		Egzaminy poprawkowe		Niepromowani	
	Liczba uczniów	Procent uczniów	Liczba uczniów	Procent uczniów	Liczba uczniów	Procent uczniów
Szkoła podstawowa 1						
Szkoła podstawowa 2						
...						
Gimnazjum 1						
Gimnazjum 2						
...						
Razem szkoły podstawowe						
Razem gimnazja						

Tabela 3.33. Frekwencja w szkołach i roczne oceny klasyfikacyjne zachowania.

	Frekwencja (w procentach)	Nieodpowiednia lub naganna roczna klasyfikacyjna ocena zachowania	
		Liczba uczniów	Procent uczniów
Szkoła podstawowa 1			
Szkoła podstawowa 2			
...			
Gimnazjum 1			
Gimnazjum 2			
...			
Razem szkoły podstawowe			
Razem gimnazja			

Uwaga: tabele 3.32 oraz 3.33 są szczególnie użyteczne w ujęciu dynamicznym (porównanie paru ostatnich lat). Do analizy obu tabel może być przydatne uzupełnienie danych o pełną liczbę uczniów w danej szkole. Frekwencję zazwyczaj liczy się sumując godziny absencji niezależnie od jej przyczyn i kwalifikacji (usprawiedliwionej i nieusprawiedliwionej). Celem kolumny trzeciej i czwartej w tabeli 3.33 jest opisanie trudności wychowawczych szkół.

Tabela 3.34. Współczynnik skolaryzacji brutto w gminie (w procentach).

Poziom kształcenia	Skolaryzacja
Przedszkola (w tym specjalne)	
Szkoła podstawowa	
Gimnazjum	

Uwaga: współczynnik skolaryzacji brutto to stosunek liczby wychowanków przedszkoli i uczniów szkół do liczby dzieci bądź młodzieży w odpowiedniej grupie wiekowej. Dla przedszkoli należy brać pod uwagę liczbę dzieci zamieszkałych na terenie gminy oraz liczbę dzieci uczęszczających do przedszkoli na terenie gminy, zarówno publicznych jak i niepublicznych, z wyłączeniem wychowanków zamieszkałych na terenie innej gminy. Dla szkół należy brać pod uwagę informacje ze szkół obwodowych o formie spełniania obowiązku szkolnego przez młodzież zamieszkałą na terenie obwodu szkolnego, niezależnie od szkoły, gdzie ten obowiązek jest spełniany (niepublicznej, prowadzonej przez inną gminę). Gminy mogą też obliczać współczynnik skolaryzacji netto.

Tabela 3.35. Tygodniowa liczba godzin zajęć pozalekcyjnych i dodatkowych.

	Świetlica	Koła zainteresowań	SKS	Lekcje dzielone na grupy	Razem
Szkoła podstawowa 1					
Szkoła podstawowa 2					
...					
Gimnazjum 1					
Gimnazjum 2					
...					
Razem szkoły podstawowe					
Średnio na ucznia w szkołach podstawowych					
Razem gimnazja					
Średnio na ucznia w gimnazjach					

Uwaga: niektóre gminy, na przykład miasto Chełm, podaje liczbę godzin pozalekcyjnych w podziale na wykonywane przez nauczycieli za wynagrodzeniem i na wykonywane odpłatnie i bez wynagrodzenia. Niektóre JST, na przykład powiat łębski, podają dla każdej prowadzonej przez siebie szkoły wszystkie koła zainteresowań, liczbę ich uczestników oraz koszt koła.

Tabela 3.36. Liczba uczniów uczestniczących w zajęciach pozalekcyjnych.

	Zajęcia w świetlicy	Zajęcia sportowe	Zajęcia artystyczne	Koła przedmiotowe
Szkoła podstawowa 1				
Szkoła podstawowa 2				
...				
Gimnazjum 1				
Gimnazjum 2				
...				

Uwaga: niektóre gminy wyliczają wszystkie koła zainteresowań w prowadzonych przez siebie szkołach oraz podają koszt prowadzenia zajęć pozalekcyjnych, chociaż nie zawsze jest on łatwy do oszacowania. Można także zamieścić informacje o zajęciach pozalekcyjnych w podziale na źródła finansowania. W powyższej tabeli nie należy uwzględniać obowiązkowych zajęć artystycznych w gimnazjach, a jedynie zajęcia pozalekcyjne typu artystycznego (chór, fotografia etc.).

Tabela 3.37. Liczba uczniów uczestniczących w zajęciach wyrównawczych, rewalidacyjnych i logopedycznych.

	Zajęcia wyrównawcze	Zajęcia rewalidacyjne	Logopedia	Indywidualny tok nauki	Nauczanie indywidualne
Szkoła podstawowa 1					
Szkoła podstawowa 2					
...					
Gimnazjum 1					
Gimnazjum 2					
...					

Uwaga: w swoim Sprawozdaniu oświatowym gmina powinna wymienić wszystkie formy zajęć wyrównawczych i pomocy psychologiczno-pedagogicznej udzielanej w szkołach uczniom z niepełnośprawnościami. Obok liczby uczniów można też podać liczbę godzin zajęć wyrównawczych, rewalidacyjnych i logopedycznych. Celowe jest także podanie, w formie tabelarycznej bądź tekstowej, programów wyrównywania szans edukacyjnych realizowanych przez gminę wraz z nakładami budżetowymi oraz oceną ich skuteczności. Oddzielnie można wymienić programy finansowane z dotacji celowych oraz z funduszy unijnych.

Tabela 3.38. Tygodniowa liczba godzin pracy pedagoga, psychologa, doradcy zawodowego i bibliotekarza.

	Pedagog	Psycholog	Doradca zawodowy	Bibliotekarz	Razem
Szkoła podstawowa 1					
Szkoła podstawowa 2					
...					
Gimnazjum 1					
Gimnazjum 2					
...					
Razem szkoły podstawowe					
Średnio na ucznia w szkołach podstawowych					
Razem gimnazja					
Średnio na ucznia w gimnazjach					

Uwaga: tabelę można uzupełnić informacją o liczbie uczniów korzystających z konsultacji pedagoga, psychologa, etc.

Tabela 3.39. Wykorzystanie godzin z art. 42 Karty Nauczyciela.

	Zajęcia wyrównawcze i przygotowujące do egzaminów zewnętrznych	Koła zainteresowań i zajęcia sportowe	Inne zajęcia
Szkoła podstawowa 1			
Szkoła podstawowa 2			
...			
Gimnazjum 1			
Gimnazjum 2			
...			

Uwaga: powyższą tabelę można uzupełnić o następujące wskaźniki: liczba godzin na jednego ucznia, liczba godzin na jeden oddział, liczba godzin jako procent wszystkich zajęć dydaktycznych.

Tabela 3.40. Udział uczniów w konkursach o zasięgu ponad-gminnym i olimpiadach przedmiotowych.

	Muzyczne i taneczne	Artystyczne	Przedmiotowe	Sportowe	Muzyczne i taneczne	Artystyczne	Przedmiotowe	Sportowe
	Liczba uczestników konkursów				Procent wszystkich uczniów			
Szkoły podstawowe								
Gimnazja								
Razem								

Uwaga: niektóre gminy, na przykład miasto Kołobrzeg, podaje dane o sukcesach uczniów z uwzględnieniem nagród prezydenta miasta (burmistrza, wójta), nagród dyrektorów szkół, a także w podziale na liczbę finalistów i laureatów.

Jeżeli uczestnicy konkursów chodzą do szkół o odpowiednim profilu (szkoły sportowe, artystyczne), dane w tabeli można podać w podziale na indywidualne szkoły.

Tabela 3.41. Liczba uczniów uczących się języków obcych w szkołach prowadzonych przez gminę.

	Angielski	Niemiecki	Francuski	Rosyjski	Hiszpański	Włoski	Inne
Szkoła podstawowa 1							
Szkoła podstawowa 2							
...							
Gimnazjum 1							
Gimnazjum 2							
...							
Razem szkoły podstawowe							
Razem gimnazja							

Uwaga: jeżeli gmina jest organem prowadzącym szkoły z oddziałami dwujęzycznymi, ich funkcjonowanie powinno być uwzględnione w Sprawozdaniach Oświatowych 2009 r. Ciekawą informacją jest także tygodniowy wymiar zajęć językowych przekraczających obowiązkowe zajęcia wynikające z przepisów prawa oświatowego (finansowane z budżetu gminy).

Tabela 3.42. Wsparcie materialne dla uczniów (liczba korzystających uczniów).

	Stypendia szkolne	Zasiłki szkolne	Dofinansowanie posiłków w szkole	Dofinansowanie zakupu podręczników
Szkoła podstawowa 1				
Szkoła podstawowa 2				
...				
Gimnazjum 1				
Gimnazjum 2				
...				
Razem szkoły podstawowe				
Razem gimnazja				

Uwaga: Tabelę 3.42 można uzupełnić o procent uczniów otrzymujących wsparcie (wskaźniki) oraz informację o średniej wartości wsparcia.

W bardzo niewielu gminach prowadzone są bursy lub internaty dla uczniów szkół podstawowych i gimnazjów, gminy te mogą do powyższej tabeli dodać odpowiednią kolumnę.

Odmienny charakter od wsparcia materialnego opisanego w powyższej tabeli mają stypendia motywacyjne oraz inne systemy motywowania uczniów osiągających sukcesy naukowe, sportowe, artystyczne itp. Dla niektórych gmin bardzo ważne może być podanie odpowiednich danych w formie tabelarycznej. Można też rozważyć podział stypendiów ze względu na organ, który je finansuje.

Niektóre gminy, na przykład miasto Kołobrzeg, dla każdej szkoły bardziej szczegółowo podają liczbę wydawanych obiadów w podziale zależnym od instytucji finansującej posiłek: MOPS (pomoc państwa w zakresie żywienia), GOPS, Caritas, opłacane indywidualnie.

Tabela 3.43. Uczniowie z orzeczeniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

	Przedszkola		Szkoly podstawowe		Gimnazja	
	Liczba wychowanków	Procent wychowanków	Liczba uczniów	Procent uczniów	Liczba uczniów	Procent uczniów
Uczniowie z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego						
Uczniowie z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego uczęszczający do oddziałów ogólnodostępnych						

Uczniowie z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego uczęszczający do oddziałów integracyjnych						
Uczniowie o potrzebie kształcenia specjalnego uczęszczający do oddziałów specjalnych						
Uczniowie z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego uczęszczający do szkół specjalnych nieprowadzonych przez gminę						
Uczniowie z orzeczeniem o potrzebie kształcenia dowożeni do szkoły na koszt gminy						
Wśród nich, dowożeni do szkoły nieprowadzonej przez gminę						

Uwaga: Tabela 3.43 obejmuje uczniów, których orzeczenie zostało dostarczone do szkoły.

Część 8: Finansowanie oświaty

Przykładowe pytania:

- Jakie są źródła środków przeznaczanych na finansowanie oświaty w gminie?
- Jaka jest podstawowa struktura wydatków oświatowych w gminie według poziomów nauczania oraz według typów wydatków?
- Jaka jest wysokość wydatków w przeliczeniu na jednego ucznia i na jeden oddział w przedszkolach i szkołach prowadzonych przez gminę?
- W jaki sposób szkoły pozyskują środki finansowe ze źródeł zewnętrznych, w tym zwłaszcza z funduszy europejskich (projekty)?

Przykłady tabel:

Celem pierwszej tabeli jest przedstawienie obok siebie wszystkich źródeł finansowania oświaty: subwencji oświatowej, dotacji celowych w sektorze oświaty, oraz środków przeznaczanych na oświatę z pozostałych dochodów gminy (dochodów innych niż otrzymana subwencja oświatowa i dotacje celowe). Wiersz Razem odnosi się tutaj do łącznego budżetu oświatowego gminy (wydatków na oświatę w działach 801 i 854 klasyfikacji budżetowej).

Tabela 3.44. Źródła środków finansowych na oświatę.

	2007		2008		2009		Zmiana 2007 do 2009
	Tysiące PLN	Procent całości	Tysiące PLN	Procent całości	Tysiące PLN	Procent całości	
Subwencja oświatowa							
Celowe dotacje na programy bieżące							
Celowe dotacje inwestycyjne							
Pozostałe dochody budżetu gminy							
Razem							

Uwaga: przedostatni wiersz otrzymujemy odejmując od wiersza Razem trzy pierwsze źródła finansowania oświaty (wiersz ten obejmuje środki budżetowe wykorzystane na oświatę inne niż otrzymana subwencja oświatowa i dotacje celowe). Źródła danych do powyższej tabeli to metryczka subwencji oświatowej, otrzymana z Ministerstwa Edukacji Narodowej oraz sprawozdania budżetowe gminy. Wydatki oświatowe powinny obejmować także wydatki na przedszkola oraz na dowożenie uczniów.

Podział zadań oświatowych w poniższej tabeli wynika z zapisu ustawy z dnia 13 listopada 2003 o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (art.28 ust.5), zgodnie z którym subwencja oświatowa jest naliczana z wyłączeniem zadań związanych z dowozem uczniów oraz zadań związanych z prowadzeniem przedszkoli ogólnodostępnych i oddziałów ogólnodostępnych w przedszkolach z oddziałami integracyjnymi oraz zadań związanych z prowadzeniem innych form wychowania przedszkolnego.

Tabela 3.45. Wydatki bieżące gminy na zadania z zakresu oświaty i wychowania oraz edukacyjnej opieki wychowawczej.

	2008			2009		
	Tysiące PLN	Procent całości	Na ucznia	Tysiące PLN	Procent całości	Na ucznia
Zadania oświatowe z wyłączeniem przedszkoli ogólnodostępnych i dowożenia uczniów:						
Przedszkola specjalne						
Szkoły podstawowe						
Gimnazja						
Stołówki szkolne i przedszkolne						
Świetlice szkolne						
Dokształcanie i doskonalenie nauczycieli						
Pomoc materialna dla uczniów						

Inne wydatki bieżące						
Razem wydatki bieżące (bez wydatków na przedszkola i dowożenie uczniów do szkół)						
Pozostałe zadania oświatowe:						
Przedszkola ogólnodostępne						
Dowożenie uczniów do szkół						
Wydatki bieżące razem (z uwzględnieniem przedszkoli ogólnodostępnych i dowożenia do szkół)						

Uwaga: powyższa tabela dotyczy przedszkoli i szkół publicznych (dotacjom dla przedszkoli i szkół niepublicznych poświęcona jest osobna tabela poniżej). W wierszach dotyczących szkół i przedszkoli należy użyć liczby wychowanków lub uczniów odpowiednich typów przedszkoli i szkół. Dla stołówek, dowożenia, świetlic i pomocy materialnej należy użyć liczby korzystających. Dla pozostałych wierszy i dla wydatków razem należy użyć łącznej liczby wychowanków i uczniów w przedszkolach i szkołach prowadzonych przez gminę.

Podane kategorie wydatków są zgodne z klasyfikacją budżetową. Dla ułatwienia podajemy numeryzację odpowiednich rozdziałów klasyfikacji: przedszkola: 80103, 80104, 80105, 80106; szkoły podstawowe: 80101, 80102; gimnazja: 80110, 80111; stołówki szkolne i przedszkolne: 80148; dowożenie uczniów do szkół: 80113; świetlice szkolne: 85401; kształcenie i doskonalenie nauczycieli: 80146, 85446; pomoc materialna dla uczniów: 85415. W wierszu „inne wydatki bieżące” należy podać sumę wydatków poniesionych w działach 801 i 854, z wyłączeniem wydatków w rozdziałach wymienionych powyżej.

Tabela 3.46. Struktura całkowitych wydatków oświatowych i wydatki na ucznia dla szkół prowadzonych przez gminę.

	2008			2009		
	Tysiące PLN	Procent całości	Na ucznia	Tysiące PLN	Procent całości	Na ucznia
Wydatki bieżące ogółem						
w tym:						
Wydatki na wynagrodzenia z pochodnymi						
Wydatki rzeczowe						
Wydatki kapitałowe						
Razem						

Uwaga: przez całkowite wydatki oświatowe rozumiemy całość wydatków gminy w działach 801 i 854 klasyfikacji budżetowej. Przez liczbę uczniów rozumiemy łączną liczbę wychowanków i uczniów w przedszkolach i szkołach prowadzonych przez gminę.

Tabela 3.47. Wydatki bieżące w przeliczeniu na jednego ucznia i na jeden oddział w przedszkolach i szkołach prowadzonych przez gminę.

	Wydatki bieżące ogółem w tysiącach PLN		Wydatki bieżące ogółem na jednego ucznia		Wydatki bieżące ogółem na jeden oddział	
	Wynagrodzenia	Pozostałe bieżące	Wynagrodzenia	Pozostałe bieżące	Wynagrodzenia	Pozostałe bieżące
Przedszkole 1						
Przedszkole 2						
Przedszkole specjalne 1						
Przedszkole specjalne 2						
Szkoła podstawowa 1						
Szkoła podstawowa 2						
Gimnazjum 1						
Gimnazjum 2						
...						
Razem przedszkola						
Razem przedszkola specjalne						
Razem szkoły podstawowe						
Razem gimnazja						

Uwaga: dane do powyższej tabeli powinny pochodzić tylko z odpowiednich rozdziałów klasyfikacji budżetowej (przedszkola: 80104, 80103, 80105, 80106; szkoły podstawowe: 80101, 80102; gimnazja: 80110, 80111). Dla swoich celów gmina może policzyć całkowite wydatki bieżące dla każdej szkoły, pod warunkiem, że odpowiednio przypisze każdemu przedszkolu i każdej szkole wydatki na stołówki szkolne i przedszkolne (80148), na dowożenie uczniów do szkół (80113), na świetlice szkolne (85401), na kształcenie i doskonalenie nauczycieli (80146, 85446), na pomoc materialną dla uczniów (85415). Działalność oświatowa JST należy do działów 801 i 854. Tak określone całkowite koszty bieżące najlepiej oddają wysiłek finansowych gmin związany z utrzymaniem szkół.

Niektóre jednostki samorządu terytorialnego, na przykład powiat sejneński, obliczają, jakie kwoty „należą się” poszczególnym szkołom zgodnie z algorytmem podziału subwencji oświatowej, porównują te kwoty z rzeczywistymi planami finansowymi szkół i podają dane w postaci odpowiedniej tabeli (powiat sejneński podaje dane dla dwóch kolejnych lat budżetowych). W odniesieniu do gmin tego typu tabela może przyjąć postać:

Tabela 3.48. Naliczona subwencja a plan finansowy szkół prowadzonych przez gminę.

Szkoła	Subwencja 2010	Plan finansowy 2010	Różnica
Szkoła podstawowa 1			
Szkoła podstawowa 2			
Gimnazjum 1			
...			
Razem			

Uwaga: do powyższej tabeli pouczające może być dodanie kolumn z kwotą naliczonej subwencji oraz planu finansowego w przeliczeniu na jednego ucznia. Jeśli gmina posiada odpowiednie informacje, może też podać wykonanie planu finansowego dla poszczególnych szkół.

Tabela 3.49. Dotacje dla przedszkoli i szkół niepublicznych.

	Dotacje w tysiącach PLN	Dotacje w przeliczeniu na jednego ucznia
Przedszkole niepubliczne 1		
Przedszkole niepubliczne 2		
Szkoła podstawowa niepubliczna 1		
Szkoła podstawowa niepubliczna 2		
Gimnazjum niepubliczne 1		
Gimnazjum niepubliczne 2		
...		
Razem przedszkola		
Razem przedszkola specjalne		
Razem szkoły podstawowe		
Razem gimnazja		

Uwaga: jeżeli na terenie gminy znajdują się szkoły i placówki publiczne prowadzone przez osoby fizyczne i prawne inne niż JST, a dotowane przez daną gminę, należy je uwzględnić w oddzielnej tabeli lub włączyć do powyższej zmieniając jej nazwę.

Model informacji o stanie realizacji zadań oświatowych dla powiatów ziemskich

Prezentowany model informacji o stanie realizacji zadań oświatowych dla powiatów ziemskich posiada identyczną strukturę jak model dla gmin i składa się z ośmiu części. Duża część danych i informacji w obu modelach się pokrywa, z tą tylko różnicą, że dotyczy innych typów szkół i placówek. Dlatego tam, gdzie to było możliwe, odstąpiono od powtarzania opisów i tabel i odesłano czytelnika do modelu gminnego.

Część 1: Wstęp, metryczka i mapa powiatu – patrz model gminny

Część 2: Podstawowe decyzje prawne i strategiczne – patrz model gminny

Część 3: Demografia

Pierwsze trzy części modelu nie różnią się zasadniczo od modelu gminnego. W metryczce powiatu powinny zostać uwzględnione szkoły prowadzone przez powiat, a więc licea ogólnokształcące i profilowane, szkoły zawodowe różnych typów, szkoły specjalne (od szkół podstawowych do szkół przysposabiających do pracy), a także szkoły dla dorosłych. W części dotyczącej demografii powiat może uwzględnić przewidywaną liczbę absolwentów gimnazjów położonych na terenie powiatu (prowadzonych przez gminy). Dane te mogą być dostarczone jedynie przez gminy. Jeśli wszystkie gminy położone na terenie danego powiatu prześlą obecne i przewidywane liczby absolwentów, to ciekawy zestaw informacji zawierać będzie następująca tabela (obejmująca tylko szkoły ogólnodostępne).

Przykładowe tabele:

Tabela 3.50. Absolwenci gimnazjów i uczniowie klas pierwszych szkół ponadgimnazjalnych.

Rok szkolny	Absolwenci gimnazjów	Rok szkolny	Uczniowie klas pierwszych szkół ponadgimnazjalnych			
			LO	LP	T	ZSZ
2008/2009		2009/2010				
2009/2010		2010/2011				
2010/2011		2011/2012				
2011/2012						
2012/2013						
2013/2014						

Uwaga: w drugiej kolumnie należy podać liczby absolwentów wszystkich gimnazjów położonych na terenie danego powiatu, zarówno publicznych jak i niepublicznych. Tabelę można uzupełnić o procentowy wskaźnik przepływu uczniów z gimnazjów do szkół ponadgimnazjalnych. Dane te powiat może uzyskać od gminnych wydziałów oświaty.

Część 4: Sieć szkół i placówek

Przykładowe pytania:

- Ile liceów ogólnokształcących, liceów profilowanych, techników, techników uzupełniających, zasadniczych szkół zawodowych, szkół policealnych prowadzi powiat i ilu uczniów w wieku szkolnym oraz dorosłych uczęszcza do nich?
- Ile młodzieżowych ośrodków wychowawczych (MOW), młodzieżowych ośrodków socjoterapii (MOS), specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych i innych ośrodków prowadzi powiat? Skąd pochodzi młodzież korzystająca z tych ośrodków?
- Ile szkół specjalnych różnych typów prowadzi powiat i ilu do nich uczęszcza uczniów?
- Ile niepublicznych szkół działa na terenie danego powiatu i ilu uczniów jest przez powiat dotowanych?
- W jaki sposób powiat planuje rozwój sieci prowadzonych przez siebie szkół, a w szczególności, w jaki sposób bierze pod uwagę dostępność do nauki różnych zawodów i profili w szkołach niepublicznych położonych na terenie powiatu?
- Jakie są charakterystyki opisujące efektywność publicznych i niepublicznych szkół ponadgimnazjalnych: średnia wielkość oddziału, liczba uczniów na etat nauczyciela, na etat administracji, na etat obsługi? Jak te charakterystyki zmieniały się w ostatnich latach?
- Jak zmieniają się proporcje uczniów uczęszczających do różnych typów szkół ponadgimnazjalnych?
- Jak jest zorganizowana opieka pielęgniarska, medyczna i stomatologiczna w szkołach?
- Jak wiele pozaszkolnych placówek oświatowych, takich jak bursy, poradnie pedagogiczno-psychologiczne, CKU, CKP, zakłady dokształcania i doskonalenia zawodowego, domy wczasów dziecięcych itp. prowadzi powiat i jaki jest poziom zatrudnienia w tych placówkach?
- Ile instytucji współpracujących ze szkołami, takich jak domy kultury, basen, ośrodki sportowe itp. prowadzi powiat?
- Ilu pracowników w przeliczeniu na pełny etat zajmuje się nadzorowaniem, zarządzaniem i monitorowaniem realizacji zadań oświatowych w administracji powiatu (włączając ZEAS, Wydział Oświaty etc)? Czy ten poziom zatrudnienia jest wystarczający do sprawnego zarządzania powiatową siecią szkolną?

W poniższych tabelach używamy następujących skrótów: liceum ogólnokształcące LO, liceum uzupełniające LP, zasadnicza szkoła zawodowa ZSZ, centrum kształcenia praktycznego CKP, centrum kształcenia ustawicznego CKU.

Przykładowe tabele:

Tabela 3.51. Sieć publicznych i niepublicznych szkół ogólnodostępnych.

	Publiczne		Niepubliczne		Niepubliczne jako % wszystkich	
	Liczba		Liczba			
	Szkoł	Uczniów	Szkoł	Uczniów	Szkoły	Uczniowie
Licea ogólnokształcące						
Licea profilowane						
Technika						
Zasadnicze szkoły zawodowe						

Licea uzupełniające						
Licea dla dorosłych						
Technika uzupełniające						
Razem						

Uwaga: ze względu na specyficzny charakter szkół policealnych powiat powinien je prezentować w oddzielnych tabelach.

Tabela 3.52. Publiczne ogólnodostępne szkoły ponadgimnazjalne.

	Uczniowie		Oddziały		Etaty nauczycieli	Etaty administracji	Etaty obsługi
	Ogółem	Dla dorosłych	Ogółem	Dla dorosłych			
LO 1							
LO 2							
...							
LP 1							
LP 2							
...							
Technikum 1							
Technikum 2							
...							
ZSZ 1							
ZSZ 2							
Liceum uzupełniające							
Liceum dla dorosłych							
Technikum uzupełniające							
Zespół Szkół 1							
Razem LO							
Razem LP							
Razem T							

Razem ZSZ							
Razem szkoły dla dorosłych							

Uwaga: oddzielna, analogiczna tabela dla szkół podstawowych specjalnych, gimnazjów specjalnych, liceów ogólnokształcących i profilowanych specjalnych, szkół przysposabiających do zawodu. W przypadku zespołów szkół etaty nauczycieli liczymy w odniesieniu do całego zespołu, nie zaś do szkoły.

Tabela 3.53. Wskaźniki liceów ogólnokształcących

	Uczniowie na oddział	Etaty nauczycieli na oddział	Uczniowi na etat nauczycielski	Uczniowi na etat administracji	Uczniowi na etat obsługi
LO 1					
LO 2					
LP 1					
LP 2					
Średnia					

Uwaga: w odniesieniu do pojęcia etatu nauczycielskiego porównaj uwagi do tabeli 3.5. Potrzebne są analogiczne tabele dla pozostałych typów szkół ogólnodostępnych: liceów profilowanych, techników, szkół zawodowych i szkół dla dorosłych, jak również dla wszystkich prowadzonych przez powiat typów szkół specjalnych. W przypadku szkół prowadzonych w ramach zespołów szkół obliczenie liczby etatów administracyjnych bądź obsługi odnoszących się do danej szkoły może być bardzo trudne, gdyż pracownicy ci są zatrudnieni w zespole szkół (a nie w szkolnych częściach zespołu). Można wówczas „podzielić” odpowiednie etaty pomiędzy szkoły części zespołu, na przykład proporcjonalnie do liczby uczniów. W odniesieniu do szkół zawodowych przydatne jest uwzględnienie miejsca praktycznej nauki zawodu (zgodnie z ustawą o systemie oświaty: placówki kształcenia ustawicznego, placówki kształcenia praktycznego, warsztaty szkolne, pracownie szkolne, szkolne gospodarstwa pomocnicze, pracodawcy, indywidualne gospodarstwa rolne).

Tabela 3.54. Dane i wskaźniki szkół publicznych w ostatnich trzech latach szkolnych.

	LO/LP			Technikum/ZSZ			Szkoly dla dorosłych		
	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2009/2010	2010/2011	2011/2012
Liczba uczniów									
Liczba oddziałów									
Liczba etatów nauczycielskich									
Liczba etatów administracyjnych									

Uczniowie na oddział									
Etaty nauczycielskie na oddział									
Uczniowie na etat nauczycielski									
Uczniowie na etat administracji									
Uczniowie na etat obsługi									

Uwaga: w tej tabeli potraktowano łącznie licea ogólnokształcące i profilowane, podobnie jak technika i zasadnicze szkoły zawodowe oraz jak licea i technika uzupełniające oraz licea dla dorosłych. Powiat może te szkoły analizować oddzielnie lub grupować dane w podziale na szkoły i zespoły szkół, chociaż jest to znacznie mniej użyteczne. Potrzebna jest też analogiczna tabela dla szkół specjalnych (szkoły ogólnokształcące specjalne razem, szkoły zawodowe specjalne razem).

Tabela 3.55. Charakterystyka niepublicznych LO, Technikum i ZZ, i szkół dla dorosłych

	LO i LP			Technikum i ZSZ			Szkoły dla dorosłych		
	2009/ 2010	2010/ 2011	2012/ 2013	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012
Uczniowie									
Oddziały									
Uczniowie na oddział									

Analogiczna tabela dla szkół specjalnych.

Poniższe dwie tabele, użyte w Sprawozdaniu Oświatowym powiatu pleszewskiego szczegółowo ujmują działalność poradni psychologiczno-pedagogicznych.

Tabela 3.56. Liczba orzeczeń i opinii wydanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych.

	2009/2010				2010/2011			
	Przedszkole	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimn.	Przedszkole	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimn.
Opinie w sprawie:								
wcześniejszego przyjęcia dziecka do szkoły podstawowej oraz odroczenia rozpoczęcia spełniania obowiązku szkolnego								

pozostawienia ucznia klasy I-III szkoły podstawowej na drugi rok w tej samej klasie								
objęcia ucznia nauką w klasie terapeutycznej								
dostosowania wymagań edukacyjnych do indywidualnych potrzeb ucznia								
zwolnienia ucznia z wadą słuchu lub z głęboką dysleksją rozwojową z nauki drugiego języka obcego								
udzielenia zezwolenia na indywidualny program lub tok nauki								
przyjęcie ucznia gimnazjum do oddziału przysposabiającego do pracy								
przyjęcia do klasy pierwszej szkoły ponadgimnazjalnej kandydata z problemami zdrowotnymi, ograniczającymi możliwości wyboru kierunku kształcenia ze względu na stan zdrowia								
przystąpienia ucznia do egzaminu zewnętrznego w warunkach i formie dostosowanych do indywidualnych potrzeb psychofizycznych ucznia								
o potrzebie wczesnego wspomagania rozwoju								
Razem								

Uwaga: w tabeli podano skrótowe nazwy opinii wydawanych przez poradnie, pełne nazwy znajdują się w Dzienniku Ustaw z 2003 r. Nr 5 poz. 46.

Tabela 3.57. Liczba orzeczeń wydanych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne.

Orzeczenia	2009/2010	2010/2011
Niesłyszący		
Słabo słyszący		
Niewidomy		
Słabo widzący		
Niepełnosprawność ruchowa		
Upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim		
Upośledzenie umysłowe w stopniu umiarkowanym lub znacznym		
Autyzm		
Sprzężone niepełnosprawności		
Orzeczenia uchylające		
Razem		

Tabela 3.58. Funkcjonowanie poradni psychologiczno-pedagogicznych.

	2009/2010	2010/2011
Liczba etatów pedagogicznych		
Liczba etatów administracji i obsługowych		
Liczba opinii i orzeczeń na 1000 uczniów objętych opieką poradni		
Liczba opinii i orzeczeń na etat pedagogiczny		

Uwaga: obie przedstawione powyżej tabele służą przedstawieniu zakresu i intensywności pracy prowadzonych przez powiat poradni psychologiczno-pedagogicznych. Przy obliczaniu wskaźnika liczby opinii i orzeczeń w przeliczeniu na 1000 uczniów należy brać pod uwagę wszystkich wychowanków przedszkoli oraz uczniów szkół położonych na terenie powiatu, niezależnie od organu prowadzącego.

Tabela 3.59. Działalność CKU i CKP

	CKU	CKP
Etaty pedagogiczne		
Etaty administracyjne i obsługi		
Liczba grup		
Liczba uczniów		
Etaty pedagogiczne w przeliczeniu na jedną grupę		
Liczba uczniów w przeliczeniu na etat pedagogiczny		

Uwaga: analogiczne tabele mogą zostać użyte do prezentacji ośrodków doskonalenia zawodowego.

Przystosowanie do potrzeb powiatu tabeli 3.27 o wyposażeniu szkół z modelu gminnego wymaga uwzględnienia dostępności do nowych technik i technologii. Tabele dotyczące powiatowych placówek oświatowych i innych instytucji współpracujących ze szkołami, opieki medycznej w szkołach publicznych prowadzonych przez powiat oraz powiatowej administracji oświatowej w tej samej postaci jak zaprezentowano w modelu gminnym.

Część 5: Kadra nauczycielska – patrz model gminny

Część 6: Warunki kształcenia i zarządzanie mieniem szkolnym

Dane dotyczące kadry nauczycielskiej, warunków kształcenia oraz zarządzania mieniem szkolnym w powiatowych Sprawozdaniach Oświatowych nie różnią się od odpowiednich danych zaproponowanych w modelu gminnym, z wyjątkiem dwóch sugestii:

- Tabele o wyposażeniu szkół zawodowych należy uzupełnić informacjami o warsztatach i pracow-

niach służących praktycznej nauce zawodu.

- Tabele o dochodach z wynajmu pomieszczeń szkół należy uzupełnić informacjami o dochodach szkół zawodowych ze sprzedaży towarów i usług.

Część 7: Proces nauczania i wyrównywanie szans edukacyjnych

Proponowane tabele dotyczące procesu nauczania w modelu powiatowym nie różnią się od tabel modelu gminnego (poza koniecznością zmiany typów szkoły), z następującymi wyjątkami:

- W miejsce tabel dotyczących wyników sprawdzianu i egzaminu gimnazjalnego potrzebne są tabele dotyczące zdawalności egzaminu maturalnego oraz egzaminów zawodowych (patrz niżej). Nie są także dostępne dane EWD.
- Dane o sieci szkół zawodowych powinny zawierać informacje o oferowanych kierunkach kształcenia zawodowego.
- Konieczne jest uzupełnienie tabeli pokazującej wsparcie materialne dla uczniów o kolumnę zawierającą liczbę uczniów korzystających z internatów i burs.
- W tabelach dotyczących konkursów ponad gminnych należy uwzględnić również olimpiady przedmiotowe i inne konkursy organizowane na szczeblu krajowym.
- Nie należy uwzględniać dowożenia uczniów (jest to wyłączone zadanie gminy).
- Nie należy uwzględniać dofinansowania podręczników ani posiłków (jest to wyłączone zadanie gminy).

Przykładowe tabele:

Tabela 3.60. Zdawalność egzaminu maturalnego w szkołach publicznych.

Szkoła	Zdawalność wg przedmiotów (w %)			Zdawalność ogółem (w %)
	jęz. polski	matematyka	jęz. obcy	
LO I				
LO II				
LP I				
Technikum I				
Technikum II				
Średnia LO				
Średnia LP				
Średnia Technika				

Uwaga: w tej i kolejnych tabelach w przypadku zespołu szkół najpierw podajemy zespół, a następnie szkoły wchodzące w jego skład.

Tabela 3.61. Średnie wyniki egzaminu maturalnego w szkołach publicznych.

Szkoła	Średni wynik wg przedmiotów		
	jęz. polski	matematyka	jęz. obcy
LO I			
LO II			
LP I			
Technikum I			
Technikum II			
Średnia LO			
Średnia LP			
Średnia Technika			

Uwaga: w obu powyższych tabelach przez zdawalność rozumiemy liczbę uczniów, którzy zdali egzamin, w stosunku do liczby uczniów, którzy do niego przystąpili. Tabele można uzupełnić o kolumnę z liczbą absolwentów danej szkoły, co pozwoli dodatkowo oszacować procent absolwentów przystępujących i zdających egzamin maturalny bądź zawodowy. W miarę potrzeb należy dodać analogiczną tabelę dla szkół niepublicznych dotowanych przez powiat. Można też oddzielić zdawalność egzaminu maturalnego i egzaminów zawodowych uczniów w wieku szkolnym i uczniów dorosłych. W Sprawozdaniach należy podać, jakiego okresu dotyczą podawane informacje (na przykład czy obejmują sesję poprawkową). Chlubą wielu szkół (zwłaszcza liceów ogólnokształcących) jest wysoka średnia w testach poziomu rozszerzonego, powiat może zdecydować się na jej podanie, np. za pomocą wskaźnika $d = (\text{średnia szkolna} - \text{średnia krajowa}) / \text{odchylenie standardowe krajowe}$. Tabele można też uzupełnić o wyniki z dodatkowych przedmiotów maturalnych.

Tabela 3.62. Zdawalność egzaminów zawodowych w szkołach publicznych.

Szkoła	Zawód	Liczba zdających	Zdawalność	Zdawalność w szkołach ogółem
			(w %)	(w %)
Technikum I	Technik ekonomista			
	Technik handlowiec			
	Technik informatyk			
Technikum II	Technik ekonomista			
	Technik geodeta			

ZSZ I	Mechanik			
	Operator wózków widłowych			
ZSZ II	Kucharz			
...				
Podsumowanie zdawalności według zawodów	Technik ekonomista			
	Technik handlowiec			

Uwaga: analogicznie do tabeli 3.59, można dodać kolumnę z liczbą absolwentów danej szkoły, aby uzyskać odsetek absolwentów przystępujących do egzaminów zawodowych. W miarę potrzeb należy dodać analogiczną tabelę dla zawodowych szkół niepublicznych dotowanych przez powiat.

Część 8: Finansowanie oświaty

Zakres danych i informacji odnoszących się do finansowania oświaty, w tym struktura proponowanych tabel, dla powiatów ziemskich nie różni się od zakresu i struktury modelu gminnego, z następującymi wyjątkami:

- Tabela opisująca strukturę wydatków oświatowych powinna uwzględnić zadania realizowane przez powiaty i odpowiadające im rozdziały klasyfikacji budżetowej (patrz niżej).
- Tabela podająca wydatki bieżące w przeliczeniu na jednego ucznia i w przeliczeniu na jeden rozdział powinna uwzględniać typy szkół prowadzonych przez powiat i odpowiednie rozdziały klasyfikacji budżetowej.
- Potrzebne są dane o nakładach finansowych na rozwój bazy kształcenia zawodowego, w tym realizacja projektów z udziałem funduszy pochodzących z UE.
- Potrzebna jest dodatkowa tabela opisująca wydatki na placówki oświatowe prowadzone przez powiat (patrz niżej).

Rozdziały klasyfikacji budżetowej dla zadań oświatowych realizowanych przez powiaty: liceum ogólnokształcące ogólnodostępne 80120; liceum profilowane ogólnodostępne 80123; szkoła zawodowa ogólnodostępna 80130; szkoły artystyczne 80132; szkoła podstawowa specjalna 80102; gimnazjum specjalne 80111; liceum ogólnokształcące specjalne 80121; liceum profilowane specjalne 80124; szkoła zawodowa specjalna 80134; placówki wychowania pozaszkolnego 85407; poradnie 85406; internaty i bursy 85410; dokształcanie i doskonalenie nauczycieli 80141, 80142, 80146, 85446; ośrodki rewalidacyjno-wychowawcze i socjoterapii 85419, 85420, 85421; biblioteki pedagogiczne 80147; pomoc materialna dla uczniów: 85415; kolonie i obozy 85412, 85413.

Przykładowe tabele:**Tabela 3.63.** Wydatki bieżące i majątkowe placówek oświatowych prowadzonych przez powiat.

Nazwa placówki	Wydatki bieżące			Wydatki majątkowe
	Ogółem	Wynagrodzenia wraz z pochodnymi	Wydatki rzeczowe	
Placówka kształcenia praktycznego				
Placówka doskonalenia nauczycieli				
Poradnie psychologiczno-pedagogiczne				
...				
Razem				

Uwaga: lista placówek oświatowych użyta w powyższej tabeli powinna być taka sama jak lista placówek wymienionych w odpowiednich tabelach w części 4 Sprawozdania Oświatowego (sieć szkół i placówek).

Uwagi o informacjach o stanie realizacji zadań oświatowych dla powiatów grodzkich

Miasta na prawach powiatu (powiaty grodzkie) stanowią szczególną grupę jednostek samorządu terytorialnego w Polsce. W tym wypadku 65 jednostek realizuje zadania gminy i powiatu, więc ich sieć szkół i placówek jest szczególnie rozległa i złożona. Są to wyłącznie duże i zamożne miasta, które mają duże doświadczenie w zarządzaniu licznymi i różnorodnymi przedsiębiorstwami komunalnymi, w planowaniu strategicznym i w kompleksowym myśleniu o stojącymi przed nimi wyzwaniami. Analiza Sprawozdań Oświatowych za rok szkolny 2008/2009 (rozdział 2) wykazała, że powiaty grodzkie przygotowały stosunkowo obszerne i szczegółowe Sprawozdania, odzwierciedlające skalę ich zadań oświatowych.

Obydwa przedstawione powyżej modele informacji o stanie realizacji zadań oświatowych, gminny i powiatowy, mają zastosowanie dla powiatów grodzkich, chociaż muszą, z oczywistych powodów, być odpowiednio połączone. Zarówno metryczka JST, jak i opis sieci szkół i placówek powinny uwzględniać skalę zadań realizowanych przez te miasta. Również część dotycząca finansowania oświaty powinna obejmować we wspólnych tabelach opiekę przedszkolną, szkolnictwo podstawowe, gimnazjalne i ponadgimnazjalne, szkoły specjalne i dla dorosłych, a także placówki oświatowe. Jednak najważniejszym problemem strukturalnym Sprawozdań Oświatowych powiatów grodzkich jest trudność przedstawienia indywidualnych informacji o wszystkich prowadzonych szkołach, ze względu na ich liczbę i zróżnicowanie. Z tego powodu, aby nie rozbudowywać nadmiernie Sprawozdań i zachować ich czytelność dla szerokiego kręgu odbiorców (patrz rozdział 1), można posłużyć się podejściem przyjętym już w roku 2009 przez niektóre miasta i przedstawiać dane w podziale na typy

szkół i placówek, a nie w podziale na indywidualne szkoły. Dla wielu podstawowych wskaźników, takich jak wielkość oddziału szkolnego lub wydatki bieżące na ucznia, podawane są średnie wielkości dla przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjów, liceów ogólnokształcących etc. Tak postępuje miasto Gdańsk, patrz Aneks 2 (rozdział 2).

Jednak porównanie średnich dla przedszkoli i szkół różnych typów, chociaż bez wątplenia ważne i interesujące, nie pozwala wychwycić wewnętrznego zróżnicowania choćby wśród szkół podstawowych, co jest możliwe w Sprawozdaniach Oświatowych mniejszych jednostek, podających dane o wszystkich swoich szkołach. Zróżnicowanie to, jak już podkreślaliśmy, ma podstawowe znaczenie dla oceny funkcjonowania systemu szkolnego. Dlatego proponujemy dane średnie uzupełnić miarami rozproszenia. Najprostszymi miarami pozwalającymi ocenić rozproszenie są maksimum, minimum, oraz odchylenie standardowe. Poniżej przedstawiamy przykład tabeli z uwzględnieniem tych danych.

Tabela 3.64. Wielkość oddziału klasowego (wartości średnie i zróżnicowanie).

Typ przedszkola/szkoły	Średnia	Maksimum	Minimum	Odchylenie standardowe
Przedszkola				
Przedszkola specjalne				
Szkoły podstawowe				
Szkoły podstawowe specjalne				
Gimnazja				
Gimnazja specjalne				
Licea ogólnokształcące				
Licea profilowane				
Technika				
Zasadnicze szkoły zawodowe				
Licea uzupełniające				
Technika uzupełniające				
Szkoły policealne i dla dorosłych				

Uwzględnienie wartości minimalnych i maksymalnych, obok wartości średniej pokazuje zakres zróżnicowania. Szczególnie wysokie lub niskie wartości ekstremalne wymagają dodatkowej analizy, a także komentarza wyjaśniającego, dlaczego miasto akceptuje funkcjonowanie szkół z bardzo dużymi albo bardzo małymi oddziałami. Jednak same wartości minimalne i maksymalne nie wystarczają, aby dobrze ocenić rozproszenie danej zmiennej (wielkości oddziału klasowego). Może się na przykład zdarzyć, że spośród wielu szkół podstawowych w mieście jest tylko jedna mała szkoła na odległych przedmieściach, której ze względów społecznych lub logistycznych nie należy zamykać i w której są bardzo małe oddziały na poziomie od 1 do 3 klasy, podczas gdy wielkość oddziałów klasowych w pozostałych szkołach jest mniej więcej taka sama. Aby wychwycić faktyczne rozproszenie konieczna jest analiza odchylenia średniego. Odchylenie standardowe mówi, w jaki sposób szeroko badane warto-

ści (w tym przypadku wielkości oddziałów klasowych w różnych szkołach danego typu) rozrzucone są wokół wartości średniej. Im mniejsze jest odchylenie standardowe, tym bliżej poszczególne wartości zmiennej skupione są wokół średniej.

Uchwycenie w Sprawozdaniach Oświatowych powiatów grodzkich paru miar rozproszenia najważniejszych wskaźników oświatowych jest kwestią zasadniczą, gdyż za bardzo podobnymi średnimi mogą się ukrywać zupełnie odmienne faktyczne zróżnicowania. Innymi słowy, jeśli miasto odstępuje od podawania wskaźników dla indywidualnych szkół, powinno w zamian podawać syntetyczne dane o zmienności funkcjonowania szkół.

Alternatywnym rozwiązaniem dla dużych miast może być podawanie danych i wskaźników dla typów szkół w podziale na dzielnice miasta (tak robi na przykład miasto Kraków). Oddzielne informowanie o wskaźnikach oświatowych dzielnic ma istotne znaczenie społeczne, gdyż w każdym dużym mieście w Polsce dzielnice mają zróżnicowany charakter społeczny i odmienne warunki ekonomiczne. Jednak również dla dzielnic Sprawozdania Oświatowe powinny podawać odpowiednie miary rozproszenia wskaźników oświatowych.

4.

Wskaźniki odniesienia

Mikołaj Herbst, Jan Herczyński

W tym rozdziale przedstawiamy listę podstawowych wskaźników odniesienia. Obejmuje ona wybór zestawu 21 wskaźników, a także ich znaczenie dla JST. Mamy nadzieję, że dyskusja nad proponowanym podejściem pomoże w uściśleniu metodologii i trafnym wyborze wskaźników. Istotnym tematem dyskusji powinny być także poziomy agregacji wskaźników odniesienia, czyli ustalenie, dla jakich grup gmin i powiatów poszczególne wskaźniki powinny być obliczane.

Wstęp

Przez *podstawowe wskaźniki odniesienia* rozumiemy zestaw najważniejszych wskaźników oświatowych, możliwych do obliczenia na poziomie kraju i dla poszczególnych grup jednostek samorządu na podstawie dostępnych baz danych, przede wszystkim *Systemu Informacji Oświatowej*, sprawozdań budżetowych Ministerstwa Finansów oraz danych GUS, które mogą posłużyć jako punkt odniesienia dla samorządów analizujących swoje systemy szkolne. Świadomie nie włączamy do tej listy wskaźników przygotowywanych przez Centralną Komisję Egzaminacyjną, mianowicie średnie wyniki uczniów uzyskiwane w egzaminach zewnętrznych. Dane te są już wykorzystywane w praktyce przez jednostki samorządu terytorialnego oraz przez szkoły.

W istocie, jedynym tematem powtarzającym się we wszystkich *Sprawozdaniach Oświatowych* są, zgodnie z treścią art. 5a ustawy o systemie oświaty, wyniki testów zewnętrznych uczniów szkół prowadzonych przez JST, na tle średnich krajowych i regionalnych (a w przypadku gmin nierzadko również na tle średnich powiatowych). W tym zakresie *Sprawozdania Oświatowe* pełnią istotną rolę informacyjną i podsumowującą, i ta właśnie tematyka jest najczęściej dyskutowana na posiedzeniach rady JST, poświęconych prezentacji *Sprawozdań Oświatowych*. Jednak to szczególne znaczenie tematyki testów zewnętrznych wynika nie tylko z dyspozycji cytowanego artykułu ustawy o systemie oświaty, ale także z dostępności porównywalnych danych na szczeblu krajowym i regionalnym. Innymi słowy, właśnie możliwość porównania osiągniętych przez uczniów wyników z wynikami uczniów

innych JST staje się podstawą do wątpliwości, pytań, analiz i dyskusji. Jednym z efektów tych dyskusji jest na przykład konieczność sięgnięcia do dodatkowych informacji, takich jak Edukacyjna Wartość Dodana. Odwołania do nich pojawiają się albo w samych *Sprawozdaniach Oświatowych*, albo podczas ich prezentacji na posiedzeniach rady.

Celem wprowadzenia podstawowych wskaźników odniesienia jest ułatwienie analizy porównawczej dla innych istotnych obszarów realizacji zadań oświatowych i rozszerzenie tematyki dyskusji. Podstawowe wskaźniki odniesienia zostały podzielone na 3 obszary tematyczne: uczniowie, kadra i finanse oświaty.

Oczywiście tematy te pojawiają się w *Sprawozdaniach Oświatowych* z roku 2009. Nie wszystkie zawierają jednak dane z każdej wymienionej dziedziny, a sposób ich prezentacji często nie pozwala na porównanie z innymi gminami i powiatami. Przygotowanie zestawu podstawowych wskaźników odniesienia i podanie ich wartości do wiadomości publicznej na poziomie kraju, regionów i na poziomie różnych grup JST będzie ważnym krokiem ułatwiającym takie porównania. Zachęci również samorządy do samodzielnego wyliczania tych wskaźników na swoim terenie. Niektóre z tych lokalnie wyliczonych wskaźników mogą dać niekorzystny obraz gminnych lub powiatowych systemów oświaty i wobec tego niektóre JST będą gotowe do publikacji tylko wybranych wskaźników na tle krajowym i regionalnym. Mają zresztą do tego prawo. Jednak dostępność wskaźników odniesienia stworzy silną zachętę dla samorządów, aby wykorzystać przynajmniej część ze wskaźników. Być może także pobudzi i ukierunkuje oczekiwania lokalnych środowisk oświatowych, rodziców, mediów, a także członków rad JST. Stworzenie lokalnego popytu na dostarczenie lepszej, szerszej i bardziej porównywalnej informacji będzie ubocznym, ale bardzo ważnym efektem wprowadzenia i udostępnienia podstawowych wskaźników odniesienia.

W podrozdziale *Charakterystyka podstawowych wskaźników odniesienia* opisane są szczegółowo wszystkie podstawowe wskaźniki odniesienia (21). Wskaźniki te będą obliczone dla poszczególnych typów szkół oraz na wybranych poziomach agregacji, zgodnie z przedstawionym poniżej opisem. Oznacza to, że dla każdego z podstawowych wskaźników odniesienia zostanie obliczonych wiele wartości.

Oprócz podstawowych wskaźników odniesienia, w celu dalszych dyskusji zaproponowano obszerną listę uzupełniających wskaźników odniesienia w podziale na 7 obszarów tematycznych. Wskaźniki te wraz z definicjami znajdują się w Załączniku 2.

Typy szkół dla podstawowych wskaźników odniesienia są zgodne z *Ustawą o systemie oświaty* z dnia 7 września 1991 roku oraz z rozdziałami klasyfikacji budżetowej.

Tabela 4.1. Typy szkół według poziomu kształcenia i organu prowadzącego.

Organ prowadzący	Poziom kształcenia	Typ placówki oświatowej
Gmina	Przedszkolny	Przedszkola
		Przedszkola specjalne
		Inne formy opieki przedszkolnej
		Oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych
	Podstawowy	Szkoły podstawowe
	Gimnazjalny	Gimnazja

Powiat	Ponadgimnazjalny	Licea ogólnokształcące
		Technika
		Licea profilowane
		Zasadnicze szkoły zawodowe
	Szkolnictwo specjalne	Szkoły podstawowe specjalne
		Gimnazja specjalne
		Licea ogólnokształcące i profilowane specjalne

W przedstawionej wyżej tabeli nie uwzględniono wszystkich typów szkół z uwagi na sporadyczność ich występowania. Pominęto szkoły artystyczne i szkoły przysposabiające do pracy. Szkoły sportowe są włączone do szkół masowych odpowiedniego poziomu. Licea oraz technika uzupełniające włączone są do szkół dla dorosłych.

Łącznie wskaźniki odniesienia będą obliczone dla 13 typów szkół. Niektóre wskaźniki odniesienia mają charakter uniwersalny, np. średni rozmiar oddziału klasowego i będą stosowane do wszystkich typów placówek. Inne wskaźniki, np. procent uczniów uprawnionych do dowożenia do szkoły, dotyczą tylko pewnych typów szkół. Niektóre wskaźniki finansowe dotyczą tylko JST (bez podziału na typy szkół).

W przypadku wskaźników finansowych konieczne będzie połączenie danych dla zasadniczych szkół zawodowych i techników z uwagi na brak oddzielnych rozdziałów klasyfikacji budżetowej dla tych typów szkół.

Proponowane poziomy agregacji wskaźników odniesienia:

Tabela 4.2. Poziomy agregacji wskaźników odniesienia

Poziom agregacji wskaźników odniesienia	Liczba grup JST	
	Gminy	Powiaty
Polska	1	1
Województwa	16	16
Miasta na prawach powiatu	1	
Grupy gmin według liczby ludności (bez miast na prawach powiatu)	10	
Grupy gmin według dochodów własnych w przeliczeniu na jednego mieszkańca (bez miast na prawach powiatu)	10	
Grupy powiatów ziemskich według liczby ludności		4
Grupy powiatów ziemskich według dochodów własnych w przeliczeniu na jednego mieszkańca		4
Szkoły niepubliczne o uprawnieniach szkół publicznych	1	1

W zaproponowanych poziomach agregacji odchodzimy od anachronicznej typologii gmin wiejskich, miejskich oraz mieszanych. Miasta na prawach powiatu są wyróżnionym oddzielnym poziomem

agregacji ze względu na szczególnie zakres realizowanych przez nie zadań oświatowych (zarówno gminnych, jak i powiatowych).

Dzięki takiemu podejściu każda gmina (bez miast na prawach powiatu) będzie mogła porównać swoje wskaźniki oświatowe z czterema grupami odniesienia: z grupą gmin o zbliżonej liczbie ludności, z grupą gmin o zbliżonym poziomie dochodów w przeliczeniu na mieszkańca, z gminami w danym województwie oraz w całym kraju. Dla powiatów dostępne będą analogiczne cztery porównania.

Aby ten cel osiągnąć, konieczne jest uwzględnienie 65 grup JST: 38 grup gmin, 26 grup powiatów i jedna grupa miast na prawach powiatów (65 miast). Pod względem liczby ludności dzielimy wszystkie gminy na 10 równolicznych grup po około 240 gmin (zwane technicznie decylami). Taki sam podział stosujemy wykorzystując kryterium dochodów własnych w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Ponieważ powiatów ziemskich jest znacząco mniej niż gmin, stosujemy dla nich podział na cztery równoliczne grupy po około 80 powiatów (nazywane kwartylami).

Z uwagi na to, że niektórych typów szkół i placówek oświatowych jest niewiele, np. przedszkoli specjalnych, nie ma potrzeby obliczania wskaźników odniesienia dla każdego poziomu agregacji. Analogicznie dla szkół niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych zastosowany będzie tylko jeden poziom agregacji, na poziomie całego kraju.

W przypadku niektórych wskaźników konieczne jednak będzie uwzględnienie wszystkich typów szkół i placówek oświatowych oraz wszystkich poziomów agregacji. Na przykład przeciętna wielkość oddziału klasowego będzie obliczana dla 413 grup szkół: 38 poziomów agregacji dla 6 typów szkół prowadzonych przez gminy ($6 \times 38 = 228$), 26 poziomów agregacji dla 7 typów szkół prowadzonych przez powiaty ($7 \times 26 = 182$) i 1 poziom agregacji dla 13 typów szkół niepublicznych. Łączna liczba wartości 26 podstawowych wskaźników odniesienia dla różnych typów szkół na różnych poziomach agregacji wyniesie więc około 10 tysięcy.

Trzeba pamiętać, że nie wszystkie wskaźniki odniesienia są równie wiarygodne. Jednym z istotnych problemów jest brak harmonizacji pomiędzy systemem SIO a systemem klasyfikacji budżetowej. Na przykład klasyfikacja budżetowa nie wyróżnia techników, które są ważnym elementem systemu szkolnego w SIO. Drugim istotnym problemem jest funkcjonowanie wielu zespołów szkół. Atrybucja wydatków do różnych typów szkół w ramach jednego zespołu jest wątpliwa. Również SIO nie we wszystkich zakresach danych pozwala na uzyskanie jednoznacznych danych z zespołów szkół na poziomie typów szkół. Jest to łatwe w stosunku do liczby uczniów, ale trudniejsze w stosunku do czasu pracy nauczycieli. SIO pozwala na precyzyjne rozdzielenie czasu pracy nauczycieli na poszczególne typy szkół, ale nie zawsze jest jasne, które zajęcia realizowane są w ramach godzin ponadwymiarowych. Może to prowadzić do pewnych błędów w danych statystycznych, a także w konsekwencji w obliczanych na ich podstawie wskaźnikach odniesienia.

System SIO systematycznie podnosi poziom swoich danych, ale nadal pozostawia on trochę do życzenia, zwłaszcza w tych obszarach systemu, które są tylko sporadycznie wykorzystywane. Toteż oparte na tych danych wskaźniki nie zawsze mogą być traktowane jako w pełni miarodajne odzwierciedlenie polityki oświatowej danego samorządu, czy też świadectwo jakości zarządzania zadaniami oświatowymi. W pewnych granicach jednak mogą dostarczyć wielu ważnych informacji o lokalnych systemach oświatowych.

Obliczanie wskaźników finansowych

Obok omówionych powyżej trudności wynikających z klasyfikacji budżetowej oraz funkcjonowania zespołów szkół kolejnym znaczącym problemem jest niezgodność roku szkolnego – od września do sierpnia – i roku budżetowego – od stycznia do grudnia. Utrudnia to poprawne metodologicznie szacowanie wskaźników finansowych. Wydatki oświatowe w przeliczeniu na jednego ucznia otrzymujemy dzieląc kwotę wydatków (odpowiednio zdefiniowanych, na przykład wydatków bieżących danej szkoły) przez odpowiednią liczbę uczniów (na przykład uczniów tej konkretnej szkoły). Konieczna jest więc decyzja, z jakiego okresu bierzemy wydatki, a z jakiego okresu liczbę uczniów. Możliwe są trzy rozwiązania modelowe, z których każde ma swoje dobre i słabe strony.

1. Jako rok bazowy przyjmujemy rok szkolny. Wówczas wydatki budżetowe z dwóch kolejnych lat budżetowych uwzględniamy proporcjonalnie do liczby miesięcy, to znaczy pełne wydatki poprzedniego roku budżetowego uwzględniamy z wagą $\frac{1}{3}$ (cztery miesiące od września do grudnia z 12 miesięcy w roku), zaś wydatki kolejnego roku z wagą $\frac{2}{3}$ (osiem miesięcy od stycznia do sierpnia). Podejście to jest zgodne z oczekiwaniem ustawodawcy, że informacja o stanie realizacji zadań oświatowych będzie dotyczyła minionego roku szkolnego. Pozwala także na obliczanie wskaźników odniesienia na różnych poziomach agregacji. Jednak wykorzystywanie danych budżetowych z dwóch kolejnych lat z odpowiednimi wagami jest podejściem niestandardowym, gdyż dane budżetowe – po uśrednieniu dla danego roku szkolnego – stają się niezgodne ze sprawozdaniami budżetowymi JST. Odmienne, bardzo pracochłonne podejście polega na przypisaniu konkretnych wydatków do danego roku szkolnego na podstawie daty transakcji (daty wystawienia faktury bądź daty faktycznego przelewu). To uciążliwe podejście zastosowały niektóre samorządy, na przykład miasto Grodzisk Mazowiecki, które wymaga analizy wszystkich płatności. Jednak przy tym podejściu obliczanie wskaźników odniesienia na poziomie kraju nie jest możliwe (jedynie wiarygodne dane budżetowe dostępne na poziomie kraju to kwartalne i całoroczne sprawozdania budżetowe).
2. Jako rok bazowy przyjmujemy rok budżetowy. Wówczas trzeba wykorzystać średnioroczną liczbę uczniów, oddziałów, nauczycieli, uwzględniając poprzedni rok szkolny z wagą $\frac{2}{3}$ (8 miesięcy od stycznia do sierpnia) i kolejny rok szkolny z wagą $\frac{1}{3}$ (4 miesiące od września do grudnia). To podejście jest zgodne z praktyką międzynarodową i jest wykorzystywane do obliczania wskaźników finansowych zarówno przez OECD (OECD 2009), jak i przez EUROSTAT. Podejście takie, analogicznie jak poprzednie, pozwala na obliczanie wskaźników odniesienia, gdyż liczby uczniów i oddziałów w kolejnych latach szkolnych są znane. Jednak jego zastosowanie łączy się z pewnymi kłopotami metodologicznymi dla samorządu i powoduje, że w różnych fragmentach *Sprawozdanie Oświatowe* wykorzystuje różne liczby uczniów z tej samej szkoły. W ten sposób Sprawozdanie odchodzi od podawania danych dotyczących konkretnego roku szkolnego, niezgodnie z intencją ustawodawcy.
3. Nie podejmujemy wysiłku porównania roku budżetowego i szkolnego, i do szacowania wskaźników finansowych wykorzystujemy wydatki danego roku budżetowego i liczbę uczniów w szkołach z września danego roku. Zaletą tego podejścia jest jego prostota i zgodność wszystkich danych oświatowych wykorzystywanych w *Sprawozdaniu Oświatowym*. Do jego wad należy jednak fakt, że wykorzystywana do obliczeń liczba uczniów dotyczy zaledwie $\frac{1}{3}$ trwania roku budżetowego. Przy utrzymującym się niżu demograficznym podejście to prowadzi do systematycznego zawyżania wydatków w przeliczeniu na jednego ucznia.

Każde z wymienionych rozwiązań do obliczania wskaźników odniesienia może być użyte przez JST w Sprawozdaniach Oświatowych, lecz wybrana metodyka musi być jasno wskazana. W kontekście krajowym, zgodnie z intencją ustawodawcy, optymalne jest rozwiązanie pierwsze, zaś w kontekście międzynarodowym, z wymienionych wyżej powodów – drugie.

Charakterystyka podstawowych wskaźników odniesienia

Obszar I: Uczniowie

1. Przeciętna liczba uczniów w oddziale klasowym.

Istotność wskaźnika: Przeciętna liczba uczniów w oddziale klasowym jest najważniejszym wyznacznikiem jednostkowych kosztów nauczania (wydatków oświatowych w przeliczeniu na jednego ucznia). Wyraża ona albo lokalne uwarunkowania (skoro gmina ma mało uczniów, prowadzone przez nią szkoły mają małe oddziały), albo politykę oświatową organu prowadzącego (gminy lub powiaty utrzymują małe oddziały, godząc się świadomie z wyższymi kosztami pokrywanymi z budżetu JST). Jednocześnie średnia wielkość oddziału charakteryzuje warunki pracy nauczycieli i bliskość kontaktów uczniów z nauczycielami (małe oddziały klasowe pozwalają na bardziej indywidualizowane podejście do uczniów).

Znaczenie dla JST: Samorząd musi monitorować tworzenie oddziałów klasowych w szkołach, zwłaszcza klas pierwszych, aby przeciwdziałać nadmiernemu zmniejszaniu liczby uczniów w oddziale klasowym (poprzez utrzymywanie przez szkoły niezmienną liczbę oddziałów pomimo zmniejszającej się liczby uczniów). Samorząd powinien systematycznie porównywać średnią wielkość oddziałów klasowych w różnych szkołach i analizować, czy występujące między nimi różnice są uzasadnione (na przykład przez lokalizację szkoły, jej szczególny charakter, czy przez wcześniejsze decyzje samorządu) i powinny zostać utrzymane, czy też są nieuzasadnione i wymagają interwencji organu prowadzącego.

2. Udział uczniów powtarzających klasę w grupie uczniów ogółem.

Istotność wskaźnika: Uczniów powtarzających klasę jest w Polsce względnie niewiele, jednak wskaźnik ten może być nierównomierny w sensie rozkładu geograficznego oraz w zależności od typu szkoły. Dlatego porównanie tego wskaźnika z analogicznymi szkołami prowadzonymi przez inne gminy i powiaty jest niezbędne przed podjęciem jakichkolwiek działań JST. Relatywnie wysoki udział uczniów powtarzających klasę sygnalizuje problemy występujące w szkole. Jest wiele możliwych przyczyn tego zjawiska: mogą być to zawyżone wymagania nauczycieli (zwłaszcza w stosunku do uczniów pochodzących z grup ryzyka), mało efektywny (bądź niedostosowany do potrzeb uczniów) sposób nauczania, nieumiejętne reagowanie na problemy uczniów, bądź inne problemy organizacji pracy wychowawczej oraz pedagogicznej.

Znaczenie dla JST: Wskaźnik dostarcza samorządom szczegółowych wskazówek o szkołach, w których mogą występować problemy. Po ich zidentyfikowaniu konieczna jest pogłębiona diagnoza, wskazująca konkretne problemy danej szkoły, a więc i kierunki pożądanego działania naprawczego. Wskaźnik może też służyć monitorowaniu skutków działań naprawczych podejmowanych w latach ubiegłych.

3. Procent uczniów objętych nauczaniem indywidualnym.

Istotność wskaźnika: Szkoła jest zobowiązana prowadzić nauczanie indywidualne w wypadku uzyskania przez ucznia odpowiedniego orzeczenia z poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Wyższy udział uczniów objętych nauczaniem indywidualnym wymaga zatrudnienia dodatkowych nauczycieli, z czym wiążą się istotne koszty. Szkoły, w których udział tych uczniów jest szczególnie wysoki, mogą potrzebować dodatkowego wsparcia kadrowego, na przykład dodatkowego etatu psychologa. Dostępność wskaźników odniesienia na poziomie kraju i regionu pozwoli ocenić sytuację na szerszym tle.

Znaczenie dla JST: organ prowadzący musi zapewnić dla każdej szkoły środki finansowe na prowadzenie nauczania indywidualnego, więc informacja o tym, jaki procent uczniów jest nim objęty i jak ten procent się zmieniał w ostatnich latach szkolnych jest istotna dla planowania budżetu oraz zatrudnienia w szkołach. Jednocześnie należy monitorować potencjalne zróżnicowanie udziału uczniów objętych nauczaniem indywidualnym w poszczególnych placówkach. Szczególnie wysoki odsetek w konkretnej placówce może wskazywać na trudności środowiska, z którego pochodzą uczniowie, albo na trudności w pracy szkoły, i wymagać od JST odpowiedniej reakcji.

4. Procent uczniów szkół podstawowych i gimnazjów uprawnionych do dowożenia do szkoły oraz procent uczniów faktycznie dowożonych do szkół na koszt gminy.

Istotność wskaźników: Z uwagi na malejącą liczbę uczniów, zadanie optymalizacji sieci szkolnej jest istotnym wyzwaniem wielu polskich gmin. Na gminach spoczywa obowiązek bezpłatnego dowożenia uczniów do szkoły w przypadku, gdy miejsce zamieszkania ucznia jest odległe od szkoły, do której uczeń uczęszcza (minimalna odległość uprawniająca do bezpłatnego dowożenia zależy od klasy). Obowiązek ten dotyczy też wszystkich uczniów o specjalnych potrzebach. Gmina musi zarówno zapewnić dowóz (zidentyfikować wszystkich potrzebujących uczniów, zorganizować dowożenie własnym transportem, na przykład autobusami szkolnymi, bądź zakontraktować usługi dowożenia i monitorować ich realizację), jak i sfinansować je ze swojego budżetu.

Znaczenie dla JST: Planowanie dowożenia uczniów do szkoły, zarówno realizowanego samodzielnie przez gminę, jak i kontraktowanego, jest istotną częścią zarządzania i finansowania oświaty na poziomie lokalnym. Rozróżnienie pomiędzy liczbą uczniów uprawnionych do dowożenia i liczbą uczniów faktycznie dowożonych na koszt gminy może wynikać z prowadzonej przez gminę polityki oświatowej. Nagły wzrost liczby uczniów dowożonych może wynikać ze zmian sieci szkolnej albo z nieoczekiwanych zmian postaw uczniów i rodziców.

5. Procent uczniów szkół ponadgimnazjalnych uczęszczających do szkoły danego typu.

Istotność wskaźnika: Wskaźnik obliczany na poziomie powiatów podaje podział uczniów szkół ponadgimnazjalnych według typu szkoły, do której uczęszczają, a więc liceum ogólnokształcące, liceum profilowane, technikum, szkoła zawodowa (bez uwzględnienia szkół specjalnych oraz oddziałów specjalnych w szkołach ogólnodostępnych). Wskaźnik pokazuje, jak wielu uczniów uczęszcza do szkół dających prawo do kontynuacji nauki w szkołach wyższych, a także jak wielu uczniów zdobywa zawód. Zmiany udziału różnych typów szkół w populacji uczniów szkół ponadgimnazjalnych były w ostatnich latach bardzo szybkie i nierównomierne w skali kraju, stąd istotne jest zarówno monitorowanie zjawiska w danym powiecie, jak i możliwość porównywania z innymi powiatami i regionami.

Znaczenie dla JST: Analiza trendów zapisów absolwentów gimnazjów do klas pierwszych różnego typu szkół ponadgimnazjalnych dostarcza władzom samorządowym bardzo ważnych in-

formacji niezbędnych do dalszego planowania sieci szkolnej oraz sieci profili szkół. Jest też ważna przy monitorowaniu efektów strategicznych działań powiatu w zakresie dostosowania oferty szkół do potrzeb lokalnego rynku pracy.

6. Procent uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego.

Istotność wskaźnika: Wskaźnik ilustruje dostępność kształcenia dla osób o specjalnych potrzebach edukacyjnych i ma istotny wpływ na koszty prowadzenia szkół. Wartości tego wskaźnika są istotne tylko dla szkół ogólnodostępnych (dla szkół specjalnych przyjmuje zawsze wartość 100%). Wysoka wartość tego wskaźnika oznacza, że szkoły muszą podejmować zwiększony wysiłek pedagogiczny. Ponadto ze względu na wrażliwość danych naturalnym poziomem agregacji dla tego wskaźnika jest powiat, niezależnie od organu prowadzącego szkoły.

Znaczenie dla JST: Zmiany wskaźnika w poprzednich latach pozwalają na oszacowanie przyszłych kosztów prowadzenia szkół. Nierównomierne wartości wskaźnika dla szkół różnego typu (na przykład dla szkół podstawowych i gimnazjów w przypadku gmin) albo dla różnych szkół jednego typu mogą wskazywać na pewne problemy szkół (na przykład na selekcję uczniów wykluczającą nauczanie integracyjne).

7. Procent uczniów otrzymujących wsparcie socjalne, procent uczniów korzystających z dofinansowanego lub refundowanego obiadu.

Istotność wskaźników: Skala pomocy materialnej udzielanej uczniom jest z jednej strony świadectwem potrzeb w tym zakresie, a zatem poziomu ubóstwa wśród uczniów i ich rodzin, z drugiej zaś wynika z aktywności samorządu w udzielaniu pomocy potrzebującym. Pomoc uczniom może przyjmować formę pieniężną – stypendiów i zasiłków, rzeczową (np. darmowe posiłki) lub dydaktyczną (zajęcia wyrównawcze). Obydwa aspekty ujęte są przez omawiane dwa wskaźniki. Wskaźnik pierwszy, odsetek uczniów otrzymujących pomoc o charakterze socjalnym, dotyczy pomocy finansowej, zaś wskaźnik drugi, odsetek uczniów korzystających z dofinansowanego lub refundowanego obiadu w szkołach prowadzonych przez JST, dotyczy pomocy żywieniowej.

Znaczenie dla JST: Omawiane wskaźniki mają istotne znaczenie dla polityki oświatowej i socjalnej samorządów. Z jednej strony determinują one wydatki ponoszone z budżetu gminy i powiatu, a więc powinny być brane pod uwagę przy tworzeniu i realizacji budżetu JST. Z drugiej strony pokazują zakres pomocy materialnej i rzeczowej dla uczniów. Szkoły, w których uczniów otrzymujących wsparcie socjalne lub korzystających z dofinansowania obiadów jest wielu, to należy zakwalifikować je do kręgu szkół podwyższonego ryzyka, które być może potrzebują innego rodzaju wsparcia (zwiększonego wysiłku pedagogicznego).

8. Liczba uczniów przypadająca na jeden komputer dostępny dla uczniów, z dostępem do Internetu.

Istotność wskaźnika: Jedną z ważniejszych umiejętności potrzebnych w współczesnym społeczeństwie jest obsługa komputera, a zwłaszcza umiejętność korzystania z Internetu. Szkoła ma tu istotne zadanie do spełnienia, szczególnie w środowiskach ubogich. Jednak na razie dostęp do technologii komputerowej i do Internetu nie jest w polskich szkołach powszechny. Wskaźnik traf-

nie opisuje dostępność Internetu w szkołach różnego typu. W przyszłości wskaźnik ten powinien być uzupełniony bądź zastąpiony przez wskaźniki opisujące praktyczne wykorzystanie technologii komputerowych i dostęp do Internetu w szkołach (patrz rozdział o wskaźnikach lokalnych).

Znaczenie dla JST: Organ prowadzący powinien zapewnić uczniom wszystkich prowadzonych przez siebie szkół, zwłaszcza w środowiskach wiejskich lub edukacyjnie zaniedbanych, dostęp do nowoczesnych technologii i naukę odpowiedzialnego korzystania z Internetu. Omawiany wskaźnik jest najprostszą, ale na razie nadal istotną miarą tego dostępu. W szczególności gminy powinny monitorować wartości tego wskaźnika we wszystkich prowadzonych przez siebie szkołach i na jego podstawie podejmować decyzje o doinwestowaniu placówek bądź o dofinansowaniu doskonalenia zawodowego nauczycieli.

9. Zmianowość (liczba oddziałów w stosunku do liczby sal lekcyjnych).

Istotność wskaźnika: Zmianowość szkolna, obliczana jako stosunek liczby oddziałów do liczby sal lekcyjnych, wskazuje na stopień wykorzystania infrastruktury szkolnej. Wysoka zmienność, powyżej 1, świadczy o tym, że szkoły pracują na wiele zmian, w trudnych warunkach zarówno dla uczniów, jak i dla nauczycieli. Bardzo niska zmienność może wynikać z nieracjonalnego korzystania z zasobów szkolnych (utrzymywanie dużych budynków szkolnych ponad bieżące potrzeby szkół). Zmienność powinna też zależeć od typu szkoły, na przykład powinna być niższa w szkołach specjalnych, w których częściej trzeba skorzystać z oddzielnej sali do pracy z uczniami szczególnie trudnymi.

Znaczenie dla JST: Dzięki dostępności wskaźników odniesienia organ prowadzący będzie w stanie ocenić, czy zmienność w jego szkołach różnego typu mieści się w ogólnopolskiej normie. Monitorowanie zmienności w poszczególnych szkołach pozwoli samorządowi na podejmowanie przemyślanych decyzji dotyczących rozwoju sieci.

Obszar II: Kadra

10. Liczba uczniów przypadająca na jeden etat nauczycielski.

Istotność wskaźnika: Liczba uczniów przypadająca na jeden etat nauczycielski jest, obok średniej wielkości oddziału klasowego, najbardziej powszechną miarą efektywności szkół i systemów szkolnych. Im wartość tego wskaźnika jest mniejsza, tym mniej efektywne są szkoły (większe wydatki w przeliczeniu na jednego ucznia), ale jednocześnie tym większe możliwości indywidualnej pracy z uczniem i reagowania na jego specyficzne problemy i potrzeby. Z tego powodu polityka oświatowa samorządu powinna obejmować monitorowanie tego wskaźnika, w celu zapewnienia, że wydatki JST były racjonalne i uzasadnione. Jednocześnie JST może świadomie utrzymywać niższe jego wartości w konkretnych szkołach, jeśli wymaga tego dobro uczniów. Wskaźniki odniesienia dla szkół różnych typów pozwolą JST ocenić, czy prowadzone szkoły są relatywnie mało efektywne albo bardzo efektywne w stosunku do średnich krajowych i regionalnych.

Znaczenie dla JST: Akceptując arkusz organizacyjny szkoły, samorząd podejmuje decyzje o organizacji pracy prowadzonych przez siebie szkół oraz o poziomie zatrudnienia nauczycieli. Obie te decyzje muszą być powiązane z realizowanymi zadaniami oświatowymi, mierzonymi między innymi liczbą uczniów w szkole. Monitorowanie liczby uczniów przypadających na jeden etat

nauczycielski jest więc istotnym elementem kontroli zarządczej. Istotnym wyzwaniem dla samorządu jest ocena, które różnice w poziomie omawianego wskaźnika między poszczególnymi szkołami oraz typami szkół są uzasadnione i powinny być utrzymane, a które wymagają działań naprawczych.

11. Liczba etatów nauczycielskich przypadająca na jeden oddział.

Istotność wskaźnika: Liczba etatów nauczycielskich na jeden oddział jest wskaźnikiem *de facto* tożsamym z tygodniową liczbą godzin nauczania w przeliczeniu na oddział (przejście od jednego do drugiego wskaźnika wymaga jedynie pomnożenia przez pensum). Jest to jeden z istotnych syntetycznych wskaźników ilustrujących wysiłek pedagogiczny szkoły, obejmujący zarówno podział oddziałów klasowych na grupy, godziny do dyspozycji dyrektora szkoły, jak i godziny finansowane dodatkowo przez organ prowadzący. Dostępność wskaźników odniesienia dla różnych typów szkół pozwoli samorządom na porównanie swoich systemów szkolnych z powszechną praktyką polskich szkół.

Znaczenie dla JST: Wskaźnik dotyczy kluczowego zadania samorządów, jakim jest zarządzanie poziomem zatrudnienia w szkołach i zakresem realizowanego wysiłku pedagogicznego. Przez porównanie ze wskaźnikami odniesienia gmina oraz powiat będą mogły ocenić, czy oddziały w ich szkołach otrzymują wystarczającą, nadmierną, czy też niedostateczną liczbę godzin nauczania, i w jaki sposób powinny zmienić swoją politykę w tym zakresie.

12. Tygodniowa liczba godzin nauczania przypadająca na jednego nauczyciela, procent nauczycieli pełnozatrudnionych.

Istotność wskaźników: Istotnym problemem polskich szkół jest nadmierna ilość godzin ponadwymiarowych dla pewnych grup nauczycieli (zwłaszcza nauczycieli dyplomowanych), a więc sytuacja, w której uczą oni bardzo wielu uczniów, czasami zbyt wielu, by móc indywidualnie pracować z każdym z nich. Odwrotnym problemem jest zatrudnianie nauczycieli na kawałek etatu, zwłaszcza nauczycieli przedmiotów o niewielkiej liczbie godzin nauczania. W efekcie nauczyciele ci przebywają w szkole tylko przez parę godzin w tygodniu, nie uczestniczą w różnych zadaniach szkoły, są słabo dostępni dla uczniów. Oba te problemy wychwytuje wskaźnik podający tygodniową liczbę godzin nauczania przypadającą na jednego nauczyciela fizycznego. Natomiast procent nauczycieli pełnozatrudnionych jest wskaźnikiem opisującym jedynie drugi z wymienionych problemów. Należy tu brać pod uwagę tylko nauczycieli nauczania początkowego i nauczycieli przedmiotów (bez nauczycieli bibliotekarzy, pedagogów szkolnych itp., nieprowadzących nauczania w ramach tygodniowego planu zajęć szkoły). Dwa powszechne zjawiska ograniczają wartość omawianych wskaźników: po pierwsze, nauczyciele zatrudnieni w zespołach szkół często łączą części etatu w szkołach różnego typu w ramach zespołu, po drugie niejednokrotnie nauczyciele zatrudniani są na części etatu w różnych szkołach (na przykład szkołach podstawowych położonych w różnych wsiach). Z tego powodu wskaźnik ten nie powinien być obliczany dla typów szkół, a jedynie dla organów prowadzących, a więc dla wszystkich szkół prowadzonych przez gminy i dla wszystkich szkół prowadzonych przez powiaty.

Znaczenie dla JST: Omawiany wskaźnik pozwala samorządom na monitorowanie istotnych aspektów pracy szkół bez ingerowania w kompetencje dyrekcji szkół. Podobnie jak frekwencja (omawiana w rozdziale 5), wskaźnik ilustruje potencjalne problemy funkcjonowania szkół bez

wskazywania na „winnych”. Nadmiernie wysoka bądź niska wartość wskaźnika, w stosunku do wartości obliczonych na wyższym poziomie agregacji, może być podstawą do bliższego przyjrzenia się pracy szkół.

13. Liczba etatów niepedagogicznych w przeliczeniu na jeden oddział

Istotność wskaźnika: Pracownicy niepedagogiczni są niezbędnym uzupełnieniem kadry nauczycielskiej, jednak dobór adekwatnych wskaźników ilustrujących te aspekty pracy szkół nie jest prosty. Omawiany wskaźnik w sposób syntetyczny ujmuje skalę wysiłku organizacyjnego i finansowego związanego z obsługą procesu dydaktycznego w szkole. Przeliczenie etatów niepedagogicznych na jeden oddział daje uśrednioną miarę tego wysiłku: personel techniczny jest zwykle zatrudniany w zależności od powierzchni budynku, personel w kuchni zależnie od liczby wydawanych posiłków, administracja w dużej mierze zależnie właśnie od liczby oddziałów.

Znaczenie dla JST: Wskaźnik pozwala samorządom monitorować poziom zatrudnienia w szkołach. Nadmierne różnicowanie tego poziomu w poszczególnych szkołach oraz między typami szkół jest dobrym powodem do podjęcia bardziej szczegółowej analizy przyczyn nadmiernego bądź niedostatecznego zatrudnienia w danej szkole i uzyskania wyjaśnień dyrektora szkoły.

Obszar III: Finanse

14. Całkowite wydatki bieżące na zadania oświatowe w przeliczeniu na jednego ucznia

Istotność wskaźnika: jest to jeden z podstawowych wskaźników pokazujących wysiłek finansowy samorządu w zakresie oświaty. Wydzielenie wydatków bieżących z całkowitych wydatków na oświatę pozwala na uniezależnienie wskaźnika od wahań spowodowanych przez inwestycje i otrzymanie rzeczywistego kosztu kształcenia ucznia. Należy pamiętać jednak, że koszt ten jest wypadkową wielu czynników, w tym kształtu sieci szkolnej, wielkości oddziału klasowego, wysokości wynagrodzeń nauczycieli, własnego potencjału finansowego samorządu, itd. Interpretacja tego wskaźnika, podobnie jak wszystkich wskaźników kosztu jednostkowego, powinna zatem uwzględniać także inne informacje, na przykład opisane powyżej wskaźniki odniesienia dotyczące uczniów i kadry.

Znaczenie dla JST: Wydatki bieżące w przeliczeniu na jednego ucznia to podstawowy wskaźnik wysiłku finansowania oświaty przez samorządy. Porównanie wydatków danej gminy i powiatu ze średnimi krajowymi i regionalnymi pozwala uchwycić cechy szczególne finansowania oświaty, na przykład utrzymywanie małych oddziałów klasowych albo dostarczanie uczniom bogatej dodatkowej oferty edukacyjnej. Porównanie wydatków dla różnych typów szkół, w kontekście takich samych analiz w skali kraju, dostarczy argumentów za utrzymaniem bądź zmianą obecnego różnicowania wydatków według typu szkoły. I wreszcie, porównanie wydatków dla różnych szkół tego samego typu, prowadzonych przez dany samorząd, dostarczy informacji na temat względnego poziomu finansowania analogicznych placówek. Rolą samorządu jest dokonanie oceny, czy i w jakim kierunku należy zmieniać względne wydatki w poszczególnych szkołach bądź typach szkół. Warto dodać, że omawiany wskaźnik będzie szczególnie cenny dla samorządu w przypadku rzadkich typów szkół, np. szkół specjalnych, w których koszty jednostkowe są na ogół bardzo wysokie, a brak bazy porównawczej utrudnia ocenę, czy finansowanie danej placówki jest racjonalne i uzasadnione.

15. Całkowite wydatki bieżące na zadania oświatowe w przeliczeniu na jeden oddział

Istotność wskaźnika: Wskaźnik ten jest niedoceniany w polskiej praktyce badania oświaty. Jego znaczenie wynika z faktu, że wydatki w przeliczeniu na jednego ucznia są w znacznym stopniu zdeterminowane przez wielkość oddziałów szkolnych: w szkołach o małych oddziałach koszty w przeliczeniu na jednego ucznia są wysokie. Jeżeli w jakiejś szkole podstawowej wydatki w przeliczeniu na jednego ucznia są znacznie wyższe niż w pozostałych, niemal na pewno wynika to z małych oddziałów klasowych. Jednak wydatki bieżące w przeliczeniu na jeden oddział w szkołach tego samego typu nie powinny się między sobą zbyt różnić, gdyż obowiązuje je ten sam program, a więc zbliżona liczba godzin nauczania. Wobec tego istotnie wyższe wydatki w przeliczeniu na jeden oddział w danej szkole mogą świadczyć o jej zwiększonych potrzebach, o zatrudnieniu nauczycieli na wyższych szczeblach awansu zawodowego lub o szczególnym traktowaniu przez JST.

Znaczenie dla JST: Omawiany wskaźnik pozwala na dodatkowe porównanie poziomu finansowania szkół, w uzupełnieniu do wskaźnika wydatków w przeliczeniu na ucznia. Jest to szczególnie istotne dla analizy wydatków na szkoły różnych typów. Obliczając ten wskaźnik dla poszczególnych szkół samorząd może analizować, czy z punktu widzenia nakładów finansowych wszystkie szkoły JST traktowane wedle tej samej miary, czy też jedne placówki są niedofinansowane, a inne nadmiernie finansowane.

16. Udział wynagrodzeń nauczycieli w bieżących wydatkach na oświatę

Istotność wskaźnika: Wydatki na wynagrodzenia nauczycieli stanowią największą pozycję w budżecie szkół, zaś samorząd ma niewielki wpływ na ich wysokość (może je tylko zwiększać). Oznacza to, że w sytuacji kryzysu lub niedoboru środków JST zmniejsza przede wszystkim pozostałe wydatki szkół, takie jak pomoce naukowe, książki do biblioteki itp. Udział wynagrodzeń w wydatkach bieżących jest więc czułym wskaźnikiem stresu finansowego szkół. Dostępność omawianego wskaźnika odniesienia dla typów szkół na różnych poziomach agregacji pozwoli samorządowi ocenić czy poziom wydatków materiałowych i wydatków na wynagrodzenia inne niż nauczycielskie jest wystarczający.

Znaczenie dla JST: Znajomość wartości tego wskaźnika dla szkół różnego typu pozwoli ocenić, czy poziom wydatków innych niż na wynagrodzenia w szkołach prowadzonych przez daną gminę lub powiat jest właściwy. Samorządy, w których wskaźnik ten będzie znacznie przekraczał średnią, powinny dążyć do zwiększenia wydatków na wyposażenie i materiały.

17. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie pracownika niepedagogicznego

Istotność wskaźnika: Liczba zatrudnionych w oświacie pracowników niezwiązanych z procesem nauczania (patrz wskaźnik 13 powyżej), a także ich wynagrodzenia stanowią ważne informacje o sposobie zarządzania lokalnym systemem oświatowym. Wynagrodzenia pracowników niepedagogicznych w znacznym stopniu zależą od polityki samorządów oraz od warunków panujących na lokalnym rynku pracy. Z tego powodu wskaźniki te są najciekawsze na poziomach agregacji zależnych od dochodów własnych JST. Niski poziom tych wynagrodzeń wpływa na obniżenie kosztów utrzymania szkół i pozwala przeznaczyć wyższe środki budżetowe na inne funkcje szkoły, ale może się także wiązać z doбором niższej kwalifikowanej kadry.

Znaczenie dla JST: Samorządy podejmując decyzje o przyznaniu środków budżetowych na wynagrodzenia dla pracowników obsługi powinny kierować się zarówno potrzebami szkół, jak i sytuacją na rynku pracy. Monitorowanie decyzji dyrektorów szkół jako pracodawców pracowników niepedagogicznych jest ważnym elementem nadzoru nad gospodarką finansową placówek. Dostępność wskaźników odniesienia dla różnych grup JST umożliwi realistyczną ocenę adekwatności poziomu wynagrodzeń.

18. Wydatki na kształcenie nauczycieli w przeliczeniu na jeden etat

Istotność wskaźnika: Samorząd jest odpowiedzialny za finansowanie doskonalenia i kształcenia nauczycieli. Omawiany wskaźnik informuje o skali wysiłku wkładanego przez samorząd w podnoszenie kwalifikacji nauczycieli. Ważne są jednak nie tylko poniesione koszty kształcenia, ale też zgodność ich profili z lokalnymi potrzebami i rozpoznanymi problemami szkół. Na przykład, finansowanie kształcenia nauczycieli w zakresie surdopedagogiki jest uzasadnione, jeśli w prowadzonych przez gminę lub powiat szkołach uczą się dzieci z wadami słuchu. Ponadto nie wszystkie dostępne dla nauczycieli kursy i programy kształcenia są równie przydatne. Wydatki na kształcenie nauczycieli mogą też przyczynić się do oszczędności – np. w szkole, w której nauczyciele będą kształcić się w zakresie psychologii, sprawniej będą rozwiązywane problemy wychowawcze, co może zmniejszyć potrzeby dodatkowego wsparcia szkoły. Wskaźnik wydatków na doskonalenie w przeliczeniu na jeden etat nauczycielski trafniej opisuje wysiłek samorządu niż pełne kwoty wydawane na ten cel.

Znaczenie dla JST: Monitorowanie zarówno poziomu wydatków na doskonalenie zawodowe nauczycieli, jak i typów oraz zakresu form doskonalenia jest jednym z instrumentów nadzorowania poziomu pracy szkół. Porównanie wydatków na doskonalenie w przeliczeniu na jeden etat w różnych szkołach danego typu, a także w szkołach różnego typu pozwoli ocenić, czy proces ten przebiega prawidłowo. Znając wartość tego wskaźnika dla innych JST, organ prowadzący dostanie przydatne informacje, czy w wystarczającym stopniu wspiera rozwój zawodowy swoich nauczycieli.

19. Bieżące wydatki na zadania oświatowe bez przedszkoli ogólnodostępnych i dowożenia uczniów jako procent otrzymanej subwencji oświatowej

Istotność wskaźnika: Wskaźnik ten pokazuje, jaką część systematycznie ponoszonych wydatków na cele oświatowe udaje się pokryć dzięki otrzymywanej przez JST części oświatowej subwencji ogólnej. Rzecz jasna, wydatki wykraczające poza otrzymaną subwencję oświatową pokrywane są z pozostałych przychodów samorządu. Znajomość tego wskaźnika na różnych poziomach agregacji pozwala ocenić zakres finansowania oświaty ze źródeł innych niż subwencja oświatowa w kontekście kraju, regionu, a także JST zbliżonego typu. Ważne jest nieuwzględnianie w wydatkach bieżących kosztów prowadzenia przedszkoli ogólnodostępnych i dowożenia uczniów, z uwagi na to, że działania te nie są objęte subwencją oświatową. Uwaga: wskaźnik ten jest obliczany dla wszystkich wydatków oświatowych samorządu, bez podziału na typy szkół.

Znaczenie dla JST: Dyskusje o źródłach środków finansowych na realizację zadań oświatowych odbywają się co roku we wszystkich JST w Polsce. Dostępność odpowiednich wskaźników odniesienia pozwoli na bardziej racjonalną analizę ogólnego poziomu finansowania oświaty.

20. Wydatki majątkowe w stosunku do całkowitych wydatków na zadania oświatowe i edukacyjną opiekę wychowawczą

Istotność wskaźnika: Udział wydatków majątkowych w całkowitych wydatkach oświatowych pozwala wyodrębnić specyficzny wysiłek inwestycyjny gmin i powiatów, niezależnie od ponoszonych wydatków bieżących na prowadzenie szkół i placówek. Przeprowadzane inwestycje są w znacznym stopniu zależne od obecnego stanu bazy oświatowej, możliwości finansowych samorządów, a także dostępności środków unijnych. W samorządach, które w pierwszych latach po przejęciu szkół przeprowadziły znaczną modernizację bazy oświatowej, wskaźnik ten będzie niższy. Wahania tego wskaźnika w kolejnych latach i w poszczególnych szkołach mogą być bardzo duże, wobec czego jest rzeczą naturalną, aby dla poszczególnych JST wskaźnik ten obliczać w dłuższej perspektywie czasowej, na przykład w ciągu pięciu lat. Jednak na dużym poziomie agregacji wskaźnik ten może być obliczany i analizowany dla każdego roku budżetowego.

Znaczenie dla JST: Każdy samorząd powinien szacować te wskaźniki, dla różnych typów szkół, w dłuższej perspektywie czasowej (być może w sposób kroczący, na przykład każdego roku obliczać go dla ostatnich pięciu lat). Omawiany wskaźnik pozwoli ocenić, czy samorząd dba o rozwój bazy wszystkich prowadzonych przez siebie szkół w takim samym stopniu. Dla oceny własnego programu inwestycyjnego gminy i powiatu szczególnie cenne będzie porównanie wskaźnika z jego wartościami dla grup samorządów o podobnym poziomie dochodów własnych w przeliczeniu na jednego mieszkańca.

21. Wydatki finansowe z funduszy strukturalnych UE (lub innych środków bezzwrotnych) jako procent całkowitych wydatków na zadania oświatowe i edukacyjną opiekę wychowawczą

Istotność wskaźnika: Fundusze pomocowe Unii Europejskiej od kilku lat zasilają budżety polskich samorządów. W obecnym okresie finansowania (2007-2013) zadania oświatowe finansowane są w szczególności z *Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki* oraz z *Regionalnych Programów Operacyjnych*. Dzięki unijnym środkom samorządy rozbudowują i unowocześniają bazę szkolną, kształcą nauczycieli oraz rozwijają zainteresowania uczniów. Wskaźnik ten pokazuje aktywność i skuteczność samorządu w ubieganiu się o środki unijne na rzecz rozwoju lokalnego systemu szkolnego. Z drugiej strony, wskaźnik pokazuje, jaka część zadań oświatowych finansowana jest z zewnętrznych środków, które wkrótce się wyczerpią i będą musiały zostać zastąpione przez własne środki budżetowe JST.

Znaczenie dla JST: Organ prowadzący szkoły może użyć tego wskaźnika do monitorowania skuteczności swoich służb, jak również dyrektorów szkół. Jednocześnie samorząd powinien analizować zmieniającą się wartość wskaźnika w celu przygotowania się do chwili, kiedy środki unijne zaczną się wyczerpywać.

Krajowe bazy danych i wskaźników dla JST

W Polsce dostępnych jest szereg baz danych i wskaźników na poziomie jednostek samorządu terytorialnego, w tym obejmujących tematykę oświatową. Poniżej omawiamy krótko cztery dostępne bazy, z których dwie pierwsze prowadzone są przez instytucje państwowe, jedna przez związek samorządowy, a jedna przez organizacje pozarządową.

Bank Danych Lokalnych BDL, utrzymywany przez Główny Urząd Statystyczny, www.stat.gov.pl/bdl_n/app/strona.indeks.

BDL jest interaktywną bazą danych, przedstawiającą w zagregowanej formie obszerne dane statystyczne na poziomie gmin i powiatów w długim przekroju czasowym (niektóre dane oświatowe od roku 1995). Dane dostępne są w swobodnie definiowanych przekrojach czasowych, terytorialnych i tematycznych, można je uzyskać w postaci plików Excela albo tabel wyświetlanych na stronie internetowej, a także wykresów. BDL oferuje również *portret terytorium* (gminy, powiatu, etc.) z ogólnym opisem wybranego obszaru. Tematyka oświaty zawarta jest w dwóch działach, *Szkolnictwo podstawowe, gimnazjalne, ponadpodstawowe i ponadgimnazjalne*, oraz *Wychowanie przedszkolne*. Dla każdego typu szkoły podawane są liczby placówek, uczniów, oddziałów, nauczycieli. BDL nie zawiera wskaźników oświatowych. Niestety format definiowania zapytań do bazy BDL nie jest bardzo przyjazny.

Wskaźniki do oceny sytuacji finansowej jednostek samorządu terytorialnego, przygotowane przez Ministerstwo Finansów: www.mf.gov.pl.

Baza wskaźników Ministerstwa Finansów składa się z licznych tabel pozwalających na ocenę sytuacji finansowej JST, ze szczególnym uwzględnieniem zadłużenia gmin i powiatów. Tabele dostępne są na stronie internetowej Ministerstwa po wybraniu kolejno zakładki Finanse Publiczne, Finanse Samorządów, Opracowania. Baza nie zawiera wskaźników oświatowych, można jednak porównywać wydatki i przychody samorządów w poszczególnych działach.

System Analiz Samorządowych SAS utrzymywany przez Związek Miast Polskich, www.sas.zmp.poznan.pl.

SAS jest obszerną interaktywną bazą danych samorządowych, zawierającą zarówno dane statystyczne, jak i wiele wskaźników. Dane wyświetlane są w formie tabelarycznej oraz w formie wykresów. W obszarze oświaty baza SAS podaje szereg wskaźników, między innymi średnią liczbę uczniów w poszczególnych placówkach, średnią wielkość oddziału, a także wskaźniki finansowe, w tym udział wydatków z budżetu na oświatę i wychowanie w wydatkach budżetu ogółem oraz udział subwencji oświatowej w wydatkach na oświatę. Specyfiką SAS jest wykorzystanie szeregu niestandardowych wskaźników, niespotykanych w innych dostępnych źródłach, do których należą:

- *Zasadniczy wskaźnik organizacji* pokazuje stosunek liczby etatów nauczycielskich dla 100 uczniów. Etaty nauczycielskie obliczane są z uwzględnieniem godzin ponadwymiarowych. Zasadniczy wskaźnik organizacji może zostać i można go obliczyć wykorzystując prezentowane przez nas wskaźniki odniesienia: liczby etatów nauczycielskich przypadających na jeden oddział w stosunku do liczby uczniów przypadających na jeden oddział.
- *Wskaźnik równomierności organizacji* przedstawia zróżnicowanie zasadniczego wskaźnika organizacji w poszczególnych szkołach prowadzonych przez daną JST.

- *Wskaźnik elastyczności organizacji* służy do oceny względnej łatwości organizowania pracy szkoły i podziału uczniów na oddziały. Obliczany jest jako stosunek liczby uczniów w klasach elastycznych do liczby uczniów ogółem, przy czym dany rocznik uczniów jest klasą elastyczną, jeśli liczba uczniów w danej szkole na danym poziomie jest większa od 80. Dla małych szkół wskaźnik elastyczności wynosi zero, dla bardzo dużych szkół wynosi jeden.

W oparciu o badania SAS powstała obszerna publikacja Mariusza Tobora (2009) o organizacji i finansowaniu oświaty, analizująca między innymi trzy wymienione wskaźniki oświatowe.

Moja Polis, interaktywny system monitoringu partnerstwa lokalnego i rozwoju aktywnych społeczności lokalnych, utrzymywany przez Stowarzyszenie Klon/Jawor, beta.mojapolis.pl/.

Moja Polis jest interaktywną bazą danych samorządowych, nadal dostępną w wersji wstępnej (wersja beta), obejmującą szereg zakresów tematycznych oraz profile obszarów. Cechą szczególną bazy *Moja Polis* jest nacisk na problematykę społeczną, kwestie równych szans, aktywność społeczną, pomoc i wzajemne zaufanie, a także organizacje pozarządowe. Istotną zaletą bazy jest jej przejrzystość i łatwość wyszukiwania wskaźników, których rozkład ilustrowany jest na mapie kraju. Oświata omawiana jest w grupie wskaźników dotyczących jakości życia. Dostępny jest tymczasem niewielki wybór oświatowych danych statystycznych (w tym współczynnik skolaryzacji). Moja Polis znajduje się w trakcie budowy.

5.

Wskaźniki oświatowe o charakterze lokalnym

Jan Herczyński

W poprzednim rozdziale omówiliśmy podstawowe wskaźniki odniesienia, to znaczy wskaźniki oświatowe możliwe do obliczenia na poziomie całego kraju oraz wybranych grup jednostek samorządu terytorialnego. Wskaźniki odniesienia mogą zostać obliczone przez każdą jednostkę i posłużyć przeprowadzeniu odpowiednich porównań. Udostępnienie tych wskaźników spowoduje, że każda gmina i powiat będą mogły sprawdzić, jak wygląda struktura i funkcjonowanie ich lokalnych systemów szkolnych na tle krajowym i regionalnym.

Lokalne wskaźniki oświatowe mają odmienny charakter. Ze względu na specyfikę danych użytych do ich obliczania, wskaźniki te mogą być obliczone wyłącznie na poziomie jednostki samorządu terytorialnego. Nie można więc ich porównywać w różnych przekrojach JST. Mimo tego braku, wskaźniki lokalne mogą być bardzo użyteczne. Jednym ze sposobów ich wykorzystania jest analiza porównawcza z paru kolejnych lat szkolnych. Znaczące zmiany wybranych wskaźników mogą być ważnym sygnałem alarmowym albo potwierdzać słuszność wdrażanej lokalnej polityki oświatowej.

Dobrym przykładem wskaźnika lokalnego jest frekwencja uczniów w szkołach. Dane o frekwencji nie są dziś zbierane w systemie SIO, więc nie wiadomo, jaka jest średnia frekwencja uczniów w polskich szkołach podstawowych, gimnazjach i w szkołach ponadgimnazjalnych, zarówno na poziomie kraju, jak i województw. Jednak jak wskazujemy w rozdziale 1, frekwencja jest bardzo ważnym i czułym wskaźnikiem funkcjonowania szkół, dlatego jest bardzo ważna dla samorządów. Na szczęście, chociaż nie można obecnie obliczyć średniej frekwencji jako wskaźnika odniesienia dla różnych typów szkół, każda jednostka samorządu może zażądać od swoich szkół informacji o poziomie frekwencji. Jak widzieliśmy w rozdziale 2, w *Sprawozdaniach Oświatowych* za rok szkolny 2008/2009 niektóre samorządy podały poziom frekwencji w prowadzonych przez siebie szkołach (na przykład Jastarnia, patrz Aneks 2, rozdział 2). Ponadto niektóre z komercyjnych skomputeryzowanych systemów zarządzania oświatą, wykorzystywanych przez polskie samorządy, już dzisiaj liczy i analizuje frekwencję uczniów.

W tym rozdziale omawiamy krótko lokalne wskaźniki oświatowe, które podobnie jak frekwencja mogą zostać obliczone przez jednostki samorządu terytorialnego dla swoich systemów szkolnych, mimo że nie istnieją dla nich odpowiedniki w postaci wskaźników odniesienia. Lokalne wskaźniki mogą być oczywiście również wykorzystane w Sprawozdaniach Oświatowych.

- **Frekwencja szkolna, czyli procent obecności uczniów na lekcjach (jak również absencja, czyli 100% odjął frekwencja).**

Patrz omówienie wykorzystania frekwencji w rozdziale 1. Przy obliczeniu frekwencji nie ma znaczenia, czy nieobecność jest usprawiedliwiona, czy nieusprawiedliwiona. Ważny jest sam fakt obecności lub nieobecności w szkole.

- **Średni poziom rocznych ocen klasyfikacyjnych.**

Średni poziom rocznych ocen klasyfikacyjnych ma bardzo duże znaczenie dla oceny procesu dydaktycznego w szkole, zwłaszcza w ujęciu wieloletnim (porównywanie trendów). Nauczyciel ocenia znacznie szerszy zakres wiedzy i umiejętności uczniów niż egzaminy zewnętrzne. W trakcie lekcji nauczyciel dostrzega i potrafi ocenić takie podstawowe umiejętności jak praca w grupie, umiejętność koncentracji i nadrobienia zaległości lub pomagania słabszym uczniom. Nauczyciel potrafi też wziąć pod uwagę początkowy poziom wiedzy ucznia oraz jego motywację i wytrwałość. Tak więc oceny nauczycieli mają istotne znaczenie diagnostyczne, mimo modnego obecnie trendu, aby poważnie traktować – ze względu na ich porównywalność – tylko wyniki egzaminów zewnętrznych. Oczywiście, nie wszyscy nauczyciele biorą te czynniki pod uwagę podczas wystawiania ocen, i nie wszyscy robią to w taki sam sposób.

Oczywiście, oceny nauczycieli nie zawsze są obiektywne. Z obszernej literatury uwarunkowań wewnątrzszkolnego oceniania warto wymienić analizowany przez prof. Kwiecińskiego *efekt Pigmaliona* (por. Kwieciński, 2002), polegający na tym, że przy tym samym poziomie wiedzy nauczyciele mają tendencję, aby wyżej oceniać uczniów grzecznych i uczniów pochodzących z dobrze wykształconych rodzin. Tematowi wewnątrzszkolnych uwarunkowań oceniania uczniów poświęcona jest obszerna literatura, (patrz Niemierko, 2007), (Niemierko, 2009). Dlatego przy porównywaniu średnich ocen różnych szkół należy zachować ostrożność. Tym niemniej analiza średnich ocen uczniów w danej szkole w ciągu ostatnich trzech lat daje istotną, choć niepełną informację o tym, jak uczą się uczniowie.

- **Liczba bądź udział uczniów promowanych po egzaminie poprawkowym.**

Podobnie jak średnie oceny uczniów, liczba uczniów promowanych po egzaminie poprawkowym i ich udział w ogólnej populacji uczniów jest daną dostępną dla organu prowadzącego, ale nieraportowaną do SIO. Chociaż ogólny udział uczniów promowanych po egzaminie poprawkowym w polskich szkołach jest niski, nie można wykluczyć, że jego zróżnicowanie pomiędzy typami szkół oraz pomiędzy samorządami jest znaczące. Względnie wysoki udział tych uczniów w konkretnej szkole lub grupie szkół może wskazywać na dwa odmienne zjawiska: albo jest to świadectwo trudności wychowawczych szkoły i nieumiejętności motywowania uczniów do systematycznej nauki, albo stawiania uczniom wysokich wymagań. Jak wiele wskaźników oświatowych, udział uczniów promowanych po egzaminie poprawkowym nie jest jednoznaczną oceną pozytywną bądź negatywną, ale znakiem ostrzegawczym skłaniającym do baczniejszego przyjrzenia się, jak pracują nauczyciele.

- **Liczba bądź udział uczniów, którzy otrzymali promocję lub ukończyli szkołę z wyróżnieniem.**

Uczniowie otrzymujący świadectwo z wyróżnieniem to uczniowie o bardzo wysokiej średniej na koniec roku szkolnego (powyżej 4.75) oraz co najmniej dobrym zachowaniu. Wskaźnik ten jest przeciwstawny do poprzedniego wskaźnika, i jego wysoka wartość może świadczyć o tym, że szkoła bardzo dobrze motywuje, albo o tym, że stawia uczniom stosunkowo niewygórowane wymagania, które mogą zostać spełnione.

- Liczba uczniów, z roczną klasyfikacyjną oceną zachowania nieodpowiednią lub naganną.**

Roczna klasyfikacyjna ocena zachowania nieodpowiednia lub naganna na koniec roku jest jedną z sankcji szkoły wobec uczniów uporczywie nierespektujących szkolnych wymogów zachowania się. Tak więc wysoki udział uczniów o tych ocenach wskazuje, że do szkoły uczęszcza sporo uczniów trudnych, a szkoła ma pewne trudności w utrzymaniu dyscypliny. Wysoki udział, zwłaszcza powtarzający się w kolejnych latach szkolnych, jest objawem, którego przyczyny powinny zostać dokładnie zbadane. Może to stać się podstawą do poważnej dyskusji z gronem pedagogicznym na temat zachowania uczniów lub do udzielenia szkole odpowiedniego wsparcia psychologicznego lub pedagogicznego.
- Poziom wyposażenia szkół w pomoce naukowe.**

Chociaż niektóre informacje o pomocach naukowych, zwłaszcza o urządzeniach sportowych, są zbierane w systemie SIO, wyposażenie sal do prowadzenia nauczania początkowego oraz gabinetów przedmiotowych w istotny sposób wpływa na sposób prowadzenia lekcji. Lekcje historii bez map, lekcje fizyki bez podstawowych przyrządów mierniczych, lekcje matematyki bez modeli figur geometrycznych są uboższe, mniej efektywne i mniej interesujące dla uczniów. Szczególnie ważne są dane porównujące poziom wyposażenia szkół tego samego typu, na przykład szkół podstawowych, gimnazjów i liceów. Wiarygodne informacje w tym zakresie powinny być podstawą do decyzji o doposażeniu szkół oraz o remontach i inwestycjach.
- Wyposażenie przedszkoli i szkół związane z przygotowaniem placówek do realizacji programów wychowania przedszkolnego oraz programów nauczania zgodnych z nową podstawą programową.**

Wdrażana obecnie nowa podstawa programowa wymaga odpowiedniego doposażenia przedszkoli i szkół. W przypadku przedszkoli szczególnie istotne są elementy wyposażenia wspomagające rozwój dziecka, np. sprzęt audiowizualny, zestawy edukacyjne, komputery, tablice interaktywne, zbiory płyt CD/DVD i książek. W odniesieniu do wyposażenia szkół podstawowych ważne jest przygotowanie sal lekcyjnych dla edukacji wczesnoszkolnej, m.in. przez podział sal na część edukacyjną i rekreacyjną, a także niezbędne pomoce dydaktyczne.
- Wydatki JST na zapewnienie wyposażenia szkół w pomoce naukowe.**

Związane z poprzednimi dwoma wskaźnikami, dane te pokazują politykę organu prowadzącego wobec swoich szkół i powinny być przedstawiane w Sprawozdaniu Oświatowym obok wysiłku finansowego JST w zakresie remontów i inwestycji szkolnych. Warto wyodrębnić wydatki na zakup książek do szkolnych bibliotek. Poprzez łączne pokazanie potrzeb każdej szkoły w zakresie doposażenia i wysiłku gminy lub powiatu w celu zaspokojenia tych potrzeb, JST może publicznie wykazać, w jaki sposób wdraża swoją politykę oświatową i zapewnia równe szanse uczniom wszystkich szkół.
- Pełne wydatki na szkoły w przeliczeniu na jednego ucznia oraz w przeliczeniu na jeden oddział.**

Przez pełne wydatki bieżące rozumiemy nie tylko wydatki na prowadzenie danej szkoły, zgodne z odpowiednim rozdziałem klasyfikacji budżetowej, ale również uwzględniające wydatki, które w sprawozdaniach budżetowych nie są przypisane do szkoły konkretnego poziomu nauczania. Należą do nich wydatki na stołówki szkolne, dowożenie uczniów do szkoły i doskonalenie nauczycieli. Gmina i powiat jest w stanie ocenić, do jakich szkół przypisane są konkretne wydatki oświatowe niezależnie od sposobu ich raportowania w sprawozdaniach budżetowych. Uwzględnienie tych wydatków jest bardzo istotne, bo urealnia szacowane koszty i uwzględnia rzeczywisty wysiłek budżetowy jednostki samorządu, związany z prowadzeniem szkoły. Jednak informacja taka jest niedostępna na podstawie samych sprawozdań budżetowych, i dlatego pełne koszty bieżące nie mogą być policzone w ramach wskaźników odniesienia, a tylko jako wskaźniki lokalne.

- **Liczba uczniów kształconych przez pracodawców oraz wydatki JST na refundację kosztów tego kształcenia.**

Kwoty na refundację kosztów kształcenia uczniów przez pracodawców nie obciążają budżetów gminy, gdyż są w pełni pokrywane przez Urzędy Pracy. Jednak liczba ich beneficjentów i wysokość tych wydatków jest istotnym wskaźnikiem mówiącym o zakresie zjawiska i o potrzebach lokalnych pracodawców.

- **Liczba nauczycieli przystępujących do procedury awansu zawodowego, wyrażona bezwzględnie oraz jako udział w grupie nauczycieli o danym szczeblu awansu.**

Awans zawodowy nauczycieli jest bardzo ważnym elementem zarządzania i planowania oświatą na szczeblu lokalnym, gdyż ma związek zarówno z poziomem nauczania, jak i wysokością nakładów na oświatę. Wskaźniki odniesienia mogą jedynie odnotować wzrost liczby nauczycieli dyplomowanych, mianowanych i kontraktowych. Liczba nauczycieli, którzy dopiero przystępują do rozciągniętej w czasie procedury awansu dostępna jest tylko na poziomie organu prowadzącego. Ta liczba ma ważne znaczenie diagnostyczne, gdyż ukazuje wysiłek nauczycieli na ich drodze awansu. Ma także znaczenie prognostyczne, gdyż pozwala przewidzieć z pewną dokładnością, jak w ciągu najbliższych lat zmienią się proporcje liczby nauczycieli na różnym szczeblu awansu.

- **Liczba nauczycieli, którzy mimo podjętej próby nie awansowali na wyższy szczebel hierarchii zawodowej.**

Podobnie jak poprzedni wskaźnik, te dane dostępne są wyłącznie na poziomie szkoły. Na ogół awans zawodowy nauczycieli odbywa się bez poważnych przeszkód, czasem tylko z pewnym opóźnieniem. Znacząca liczba nauczycieli, którzy w tym procesie napotkali na trudności, może świadczyć o tym, że samorząd powinien w większym stopniu wspierać nauczycieli w ich rozwoju zawodowym, na przykład poprzez finansowanie szkoleń.

- **Wydatki na opiekę medyczną w szkołach, w podziale na wynagrodzenia lekarzy, pielęgniarek, itp.**

Opieka medyczna jest ważną dodatkową funkcją szkoły, obok podstawowej funkcji związanej z nauczaniem i wychowaniem. Jej dostępność jest szczególnie ważna w tych środowiskach, w których ze względu na bariery odległości bądź finansowe rodzice zaniebują monitorowanie stanu zdrowia swoich dzieci. Dlatego finansowanie opieki medycznej, w tym dostępności gabinetów stomatologicznych, może stać się częścią gminnej strategii wyrównywania szans uczniów, równoległe do dofinansowania dożywiania uczniów. Szkoły są również dobrym miejscem do prowadzenia gminnych akcji prozdrowotnych i inicjatyw promujących zdrowy tryb życia. Działania JST w tej dziedzinie powinny być omawiane w Sprawozdaniach Oświatowych.

- **Liczba uczniów szkół spoza danej gminy, liczba młodzieży w wieku szkolnym uczęszczająca do szkół poza daną gminą (dotyczy szkół podstawowych oraz gimnazjów).**

Przepływy uczniów szkół podstawowych, a zwłaszcza gimnazjów pomiędzy sąsiednimi gminami są interesującymi wskaźnikami względnej atrakcyjności szkół. Część tych przepływów wynika z dojazdów rodziców do pracy, na przykład, kiedy rodzice jadą do pracy do miasta biorą ze sobą dzieci, aby je podwieźć do szkoły, a szkoła obwodowa jest położona w odległym miejscu. Jednak nawet wtedy nie można wykluczyć, że intencją rodziców, obok wygody, jest chęć posłania dziecka do lepszej szkoły.

Nadmierne przepływy uczniów między gminami mogą mieć także pewne znaczenie dla polityki oświatowej, zwłaszcza w obszarze zatrudnienia nauczycieli. Gminy, które przyciągają więcej uczniów od swoich sąsiadów, mogą w swoich szkołach zatrudniać więcej pracowników lub

w znacznie mniejszym stopniu redukować zatrudnienie. Warto też pamiętać, że subwencja oświatowa jest naliczana na uczniów zapisanych do szkoły, nie zaś na młodzież zamieszkałą w danej gminie. Przepływy uczniów mają więc także wpływ na dochody gminy z tytułu subwencji.

Dla każdej gminy ważna jest też wiedza, do których gmin „ucieka” młodzież zamieszkała na jej terenie, a także z terenu jakich gmin „przybywają” uczniowie do szkół prowadzonych przez daną JST.

- **Liczba uczniów zamieszkałych w gminie uczęszczających do szkoły podstawowej albo do gimnazjum poza swoim obwodem szkolnym.**

Wskaźnik przepływów uczniów pomiędzy obwodami szkolnymi jest analogiczny do poprzedniego wskaźnika, jednak dotyczy wewnętrznej „konkurencji” między szkołami tego samego organu. Podobnie jak wskaźnik poprzedni, nadmierny przepływ pomiędzy pewnymi obwodami szkolnymi może świadczyć o atrakcyjności pewnych szkół. W swoim *Sprawozdaniu Oświatowym* gmina może także wyrazić swój stosunek do tego zjawiska. Niektóre miasta na przykład promują konkurencję międzyszkolną, traktując ją jako narzędzie poprawiania poziomu pracy szkół. Inne gminy mogą starać się ograniczać międzyobwodowe przepływy uczniów, na przykład przez programy naprawcze w tych szkołach, które „tracą” stosunkowo wielu uczniów. Mapa ilustrująca rozmiar i kierunki przepływów może być bardzo interesującym uzupełnieniem Sprawozdania Oświatowego.

- **Stabilność procesu nauczania.**

Stabilność procesu nauczania ma dwa aspekty, uczniowski i kadrowy. Dla oceny pracy szkoły ważne jest wiedzieć, ilu uczniów rozpoczynających ją w klasie pierwszej zostaje absolwentem klasy ostatniej (po 6 lub 3 latach). Jeżeli w trakcie okresu nauki dużo uczniów decyduje się na zmianę szkoły, może to świadczyć o tym, że szkoła w pewnym zakresie nie spełnia ich oczekiwań. Obliczenie odpowiednich wskaźników wymaga porównania listy uczniów z kolejnych lat szkolnych.

Drugim elementem gwarantującym stabilny proces nauczania jest niewielka rotacja nauczycieli. Interesującym wskaźnikiem może tu być procent nauczycieli odchodzących ze szkoły na własne żądanie.

- **Procent absolwentów szkół ponadgimnazjalnych przystępujących do egzaminu maturalnego i zawodowego.**

Centralna Komisja Egzaminacyjna podaje zdawalność egzaminów, a więc stosunek liczby uczniów, którzy dany egzamin zdali, do liczby uczniów, którzy do niego przystąpili (wyrażony w procentach). Jednak nie mniej ważna jest informacja o tym, jaki odsetek absolwentów danej szkoły ponadgimnazjalnej przystąpił do egzaminu („przystępowalność”), lub jaki odsetek absolwentów zdał dany egzamin. Dane te są ważne dla tych szkół, w których liczba przystępujących do egzaminów jest istotnie mniejsza od liczby absolwentów. Ten wskaźnik może być w przyszłości włączony do listy wskaźników odniesienia, ale już dziś może być obliczany lokalnie.

- **Wykorzystanie Internetu w praktyce dydaktycznej szkół**

Wraz z upowszechnianiem się w polskich szkołach technologii komputerowej oraz dostępu do Internetu, coraz ważniejsze stają się pytania o sposób i zakres wykorzystywania Internetu w praktyce szkolnej. Nie jest to jednak obszar funkcjonowania szkół łatwy do monitorowania. Można wykorzystać w tym celu takie wskaźniki jak procent zajęć lekcyjnych (poza informatyką) prowadzonych z użyciem komputerów albo procent nauczycieli wykorzystujących wiadomości z Internetu, podczas lekcji, lub jako zadania domowe dla uczniów.

Podsumowanie

Jan Herczyński

Coroczny obowiązek przygotowania i publicznego przedstawienia *Sprawozdań Oświatowych* to przede wszystkim okazja do pogłębienia dialogu o oświacie, a także oceny postępu dokonanego przez jednostkę samorządu terytorialnego w realizacji swoich celów edukacyjnych. Publiczna dyskusja na temat zarządzania i finansowania oświaty jest trudna z wielu powodów. Oczekiwania różnych uczestników procesu szkolnego, uczniów, rodziców, nauczycieli, dyrektorów szkół są zróżnicowane i nierzadko trudne do zharmonizowania. Strategiczne decyzje w sektorze, takie jak dostosowanie sieci szkolnej bądź poziomu zatrudnienia do zmieniających się tendencji demograficznych, mogą prowadzić do konfliktów. Brak jest uzgodnionych poglądów, czym się charakteryzuje dobra szkoła, oraz bezspornych mierników pozwalających ocenić realnie funkcjonujące szkoły. Potrzeby informacyjne różnych zainteresowanych grup są często rozbieżne (patrz rozdział 1). Do prowadzenia publicznej debaty o oświacie potrzebny jest rzeczowy, obiektywny język, który pozwoli wszystkim uczestnikom dyskusji ocenić, jak zmienia się system szkół prowadzonych przez jednostkę w kolejnych latach i w porównaniu ze szkołami prowadzonymi przez inne JST.

Sprawozdania Oświatowe przedstawione po raz pierwszy przez samorządy w roku 2009 są znaczącym krokiem w kierunku instytucjonalizacji tej debaty. Jednak z powodów, o których pisaliśmy wyżej przygotowanie dobrych *Sprawozdań* napotkało na trudności. Analiza *Sprawozdań* z roku 2009 (rozdział 2) wskazuje na potrzebę upowszechnienia takich modeli *Sprawozdań*, w których obok jasnego sprecyzowania tematu zostaną również zaproponowane konkretne wskaźniki oświatowe i możliwe formaty przedstawiania danych. Niniejsza książka prezentuje dwa takie modele *Sprawozdań Oświatowych*, dla gminy i powiatu (rozdział 3). W obu modelach zakres tematyczny określony jest przez listę pytań, zaś możliwe formaty przez liczne tabele, do swobodnego wyboru i wykorzystania przez jednostki samorządu terytorialnego w trakcie prac nad przygotowaniem swoich *Sprawozdań*.

Nową propozycją jest tutaj wzbogacenie języka publicznej debaty na temat oświaty o zestaw podstawowych i uzupełniających wskaźników odniesienia. Podstawowe wskaźniki odniesienia obliczone zostały na poziomie kraju, województw i odpowiednio zdefiniowanych grup jednostek samorządu (rozdział 4). Wskaźniki odniesienia powinny zostać udostępnione publicznie do wykorzystania przez wszystkich uczestników debaty: przez lokalne władze samorządowe oraz przez opozycyjnie nastawionych radnych, przez dyrektorów szkół zainteresowanych polityką oświatową organu prowadzącego oraz przez lokalne media patrzące władzom na ręce. Dla celów przyszłych analiz zamieszczono listę uzupełniających wskaźników odniesienia w załączniku 2. Obok wskaźników odniesienia istnieje wiele ważnych wskaźników, które można obliczyć i analizować tylko na szczeblu lokalnym (rozdział 5).

Zarówno format *Sprawozdań Oświatowych* i konkretne tabele (rozdział 3), jak i proponowane podstawowe wskaźniki odniesienia i poziomy ich agregacji (rozdział 4) powinny zostać poddane publicznej dyskusji. Powinna ona doprowadzić do sprecyzowania przedstawionej metodologii i możliwie trafnego wyboru wskaźników odniesienia, przydatnych samorządom różnych typów i poziomów. Pewne wskaźniki i tabele będą użyteczne dla niektórych samorządów, jeśli dotyczą ich konkretnych potrzeb, podczas gdy inne samorządy z nich nie skorzystają. Jest to powód dla którego zaproponowane modele *Sprawozdań Oświatowych* i lista podstawowych wskaźników odniesienia są tak obszerne.

Decentralizacja oświaty to zaproszenie do różnorodności i zróżnicowania. Już od piętnastu lat niezależne samorządy podejmują decyzje o kształcie i funkcjonowaniu systemów szkolnych na podstawie swoich strategii oświatowych, rozpoznanych lokalnych potrzeb i sformułowanych priorytetów, a także w ramach posiadanych możliwości finansowych. Zarówno szkoły, jak i lokalne systemy szkolne w Polsce są już zróżnicowane i z wielu przyczyn te różnice będą się raczej pogłębiać niż zanikać. Tym większa jest potrzeba wspólnych standardów informowania o stanie realizacji zadań oświatowych i wspólnego języka dyskusji o problemach oświaty. Mamy nadzieję, że wykorzystanie naszych propozycji, w tym obu typów wskaźników oświatowych, pomoże uczestnikom dyskusji odwoływać się do faktów, nie zaś emocji, do twardych danych, nie zaś uprzedzeń. Mamy też nadzieję, że w efekcie tych debat jednostki samorządu terytorialnego będą potrafiły skuteczniej uczyć się od siebie i podnosić poziom nauczania w szkołach.

Bibliografia

- S. Barro, *Pieniądze, nauczyciele i uczniowie. Ocena polskiej statystyki finansowania oświaty oraz statystyki uczniów i zatrudnienia w systemie oświaty*, Warszawa 2000
- A. Bryk, P. Sebring, E. Allensworth, S. Luppescu, J. Easton, *Organizing Schools for Improvement: Lessons from Chicago*, University of Chicago Press, Chicago 2010
- J. Cohen, D. Bloom, M. Malin (red.), *Educating All the Children: A Global Agenda*, MIT Press, Boston 2006
- K. Denek, *Edukacja pozalekcyjna i pozaszkolna*, Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogiki i Administracji im. Mieszka I, 2009
- EUROSTAT, publikacja metodologiczna
- M. Herbst, J. Herczyński, A. Levitas, *Finansowanie oświaty w Polsce*, Warszawa 2009
- Zb. Kwiecieński, *Wykluczanie*, Wydawnictwo UMK w Toruniu, Toruń 2002
- MISTiA, *Nowelizacja prawa oświatowego a organy prowadzące szkoły*, 2009
- MEN, *Uzasadnienie do ustawy o zmianach ustawy o systemie oświaty oraz zmianach niektórych innych ustaw z dnia 19 marca 2009*, Warszawa 2009
- B. Niemierko, *Kształcenie szkolne*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne 2007
- B. Niemierko, *Diagnostyka edukacyjna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2009
- OECD, *Education at a Glance 2008*, Paryż 2009
- D. Ravitch, *The Death and Life of the Great American School System*, Basic Books 2010
- M. Sielatycki, *Samorządowe raporty o stanie oświaty – co nam mogą dać nowe okulary do oglądu polskiej edukacji?* Dyrektor Szkoły 2009
- M. Sielatycki, *Polityka oświatowa największych miast Polski*, Dyrektor Szkoły 2009
- M. Tobor, *Raport z badań SAS w zakresie oświaty za lata 2005-2008*, Poznań 2009, www.sas.poznan.pl/opracowania/Oswiata_2008.pdf

W publikacji wykorzystano w części lub w całości albo odwołano się do Sprawozdań Oświatowych następujących jednostek samorządu terytorialnego:

- Miasto Chełm,
- Miasto Gdańsk, http://www.gdansk.pl/_magazyn/2009_11/INFORMACJA_28%2010%2009%20%283%29.pdf
- Gmina Grodków, www.gzszipgrodkow.wodip.opole.pl/image/informacja.do
- Miasto Grodzisk Mazowiecki, <http://www.grodzisk-oswiata.pl/wp-content/uploads/2010/07/Informacja-o-stanie-realizacji-zada%C5%84-o%C5%9Bwiatowych-Gminy-Grodzisk-Mazowiecki.pdf>
- Miasto Jastarnia, http://bip.jastarnia.pl/upload/1338/Informacja_o_realizacji_zadan_oswiatowych.pdf
- Miasto Kołobrzeg,
- Miasto Koszalin, http://bip.koszalin.pl/?p=document&action=save&id=30579&bar_id=12692
- Miasto Kraków, <http://www.bip.krakow.pl/zalaczniki/dokumenty/n/65870/0/karta>
- Powiat Łębski, <http://www.powiat-lebork.com/index.php?id=99,1054,0,0,1,0>
- Gmina Łąbinowice,
- Miasto Olsztyn, http://www.edukacja.olsztyn.eu/fileadmin/katalogi_wydzialowe/edukacja/progr_proj_inf_analizi/Realizacja.za.2008.2009.pdf
- Powiat sejneński.

oraz do dokumentu „Strategia oświatowa miasta Słupska na lata 2010-2014”.

Załącznik 1.

Ustawowe zadania oświatowe gmin i powiatów

Ustawa o systemie oświaty określa zadania oświatowe jednostek samorządu terytorialnego, a oddzielnie określa także zadania wszystkich organów prowadzących, w tym zadania JST w odniesieniu do prowadzonych przez nie szkół. Dla niektórych z tych zadań w art. 5c wymieniona ustawa określa, które organy jednostek samorządu terytorialnego są za te zadania odpowiedzialne.

Tabela Z.1. Zadania własne JST wg ustawy o systemie oświaty.

Typ	Zadanie	Artykuł ustawy
Zadanie własne gminy	Organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego, w terminie do dnia 31 października, przedstawia organowi stanowiącemu jednostki samorządu terytorialnego informację o stanie realizacji zadań oświatowych tej jednostki za poprzedni rok szkolny, w tym o wynikach sprawdzianu i egzaminów, o których mowa w art. 9 ust. 1 pkt 1, 2 i 3 lit. b-f, w szkołach tych typów, których prowadzenie należy do zadań własnych jednostki samorządu terytorialnego.	art. 5a ust. 4
	Zadaniem oświatowym gminy jest także zapewnienie dodatkowej, bezpłatnej nauki języka polskiego, o której mowa w art. 94a ust. 4.	art. 5a ust. 2a
	W przypadkach uzasadnionych warunkami demograficznymi i geograficznymi rada gminy może uzupełnić sieć publicznych przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych o inne formy wychowania przedszkolnego. Inne formy wychowania przedszkolnego organizuje się dla dzieci w miejscu zamieszkania lub w innym możliwie najbliższym miejscu.	art. 14a ust. 1a
	3. Dziecko w wieku 5 lat jest obowiązane odbyć roczne przygotowanie przedszkolne w przedszkolu albo w oddziale przedszkolnym zorganizowanym w szkole podstawowej lub w innej formie wychowania przedszkolnego. 4. Zapewnienie warunków do spełniania obowiązku, o którym mowa w ust. 3, jest zadaniem własnym gminy.	art. 14 ust. 3, 4
	Udzielanie świadczeń pomocy materialnej o charakterze socjalnym jest zadaniem własnym gminy.	art. 90p ust. 1
	Rada gminy uchwała regulamin udzielania pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów zamieszkałych na terenie gminy, kierując się celami pomocy materialnej o charakterze socjalnym, (...)	art. 90f
	art. 17. 1. Sieć publicznych szkół powinna być zorganizowana w sposób umożliwiający wszystkim dzieciom spełnianie obowiązku szkolnego, z uwzględnieniem ust. 2. 2. Droga dziecka z domu do szkoły nie może przekraczać: 1) 3 km – w przypadku uczniów klas I-IV szkół podstawowych, 2) 4 km – w przypadku uczniów klas V i VI szkół podstawowych oraz uczniów gimnazjów. Jeżeli droga dziecka z domu do szkoły, w której obwodzie dziecko mieszka, przekracza odległości wymienione w ust. 2, obowiązkiem gminy jest zapewnienie bezpłatnego transportu i opieki w czasie przewozu lub zwrot kosztów przejazdu środkami komunikacji publicznej.	art. 17 ust. 1, 2, 3a

	<p>3a. Obowiązkiem gminy jest:</p> <p>1) zapewnienie uczniom niepełnosprawnym, których kształcenie i wychowanie odbywa się na podstawie art. 71b, bezpłatnego transportu i opieki w czasie przewozu do najbliższej szkoły podstawowej i gimnazjum, a uczniom z niepełnosprawnością ruchową, upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym – także do najbliższej szkoły ponadgimnazjalnej, nie dłużej jednak niż do ukończenia 21. roku życia;</p> <p>2) zapewnienie dzieciom i młodzieży, o których mowa w art. 16 ust. 7, a także dzieciom i młodzieży z upośledzeniem umysłowym z niepełnosprawnościami sprzężonymi, bezpłatnego transportu i opieki w czasie przewozu do ośrodka umożliwiającego tym dzieciom i młodzieży realizację obowiązku szkolnego i obowiązku nauki, nie dłużej jednak niż do ukończenia 25 roku życia;</p> <p>3) zwrot kosztów przejazdu ucznia, o którym mowa w pkt 1 i 2, oraz jego opiekuna do szkoły lub ośrodka, wymienionych w pkt 1 i 2, na zasadach określonych w umowie zawartej między wójtem (burmistrzem, prezydentem miasta) i rodzicami, opiekunami lub opiekunami prawnymi ucznia, jeżeli dowożenie i opiekę zapewniają rodzice, opiekunowie lub opiekunowi prawni.</p>	
	Rada gminy, z uwzględnieniem ust. 1 i 2, ustala plan sieci publicznych szkół podstawowych i gimnazjów prowadzonych przez gminę, a także określa granice obwodów publicznych szkół podstawowych i gimnazjów, z wyjątkiem specjalnych, mających siedzibę na obszarze gminy, z zastrzeżeniem art. 58 ust. 2. W przypadku publicznych szkół podstawowych i gimnazjów prowadzonych przez inne organy, określenie granic ich obwodów następuje w uzgodnieniu z tymi organami. Uchwała rady gminy podlega ogłoszeniu w wojewódzkim dzienniku urzędowym.	art. 17 ust. 4
Zadania własne powiatów	Organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego, w terminie do dnia 31 października, przedstawia organowi stanowiącemu jednostki samorządu terytorialnego informację o stanie realizacji zadań oświatowych tej jednostki za poprzedni rok szkolny, w tym o wynikach sprawdzianu i egzaminów, o których mowa w art. 9 ust. 1 pkt 1, 2 i 3 lit. b-f, w szkołach tych typów, których prowadzenie należy do zadań własnych jednostki samorządu terytorialnego.	art. 5a ust. 4
	<p>art. 5a.</p> <p>1. Zadania oświatowe jednostek samorządu terytorialnego finansowane są na zasadach określonych w odrębnych ustawach.</p> <p>2. Zapewnienie kształcenia, wychowania i opieki, w tym profilaktyki społecznej, jest zadaniem oświatowym:</p> <p>2) powiatów – w szkołach i placówkach, o których mowa w art. 5 ust. 5a</p>	art. 5a ust. 1 i 2 pkt 2
	Rada powiatu ustala plan sieci publicznych szkół ponadgimnazjalnych oraz szkół specjalnych, z uwzględnieniem szkół ponadgimnazjalnych i specjalnych mających siedzibę na obszarze powiatu prowadzonych przez inne organy prowadzące, tak aby umożliwić dzieciom i młodzieży zamieszkującym na obszarze powiatu lub przebywającym w zakładach i jednostkach, o których mowa w art. 3 pkt 1a lit. b, realizację odpowiednio obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki.	art. 17 ust. 5
	<p>art. 90.</p> <p>2. Niepubliczne szkoły podstawowe specjalne i gimnazja specjalne oraz szkoły ponadgimnazjalne o uprawnieniach szkół publicznych, w tym z oddziałami integracyjnymi, otrzymują dotacje z budżetu powiatu.</p>	art. 90 ust. 2

Tabela Z.2. Niektóre zadania organizacyjne organu prowadzącego, w tym JST, według ustawy o systemie oświaty

Typ	Zadanie	Artykuł ustawy
Zadania związane z siecią szkół	7. Organ prowadzący szkołę lub placówkę odpowiada za jej działalność. Do zadań organu prowadzącego szkołę lub placówkę należy w szczególności: 1) zapewnienie warunków działania szkoły lub placówki, w tym bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki; 2) wykonywanie remontów obiektów szkolnych oraz zadań inwestycyjnych w tym zakresie; 3) zapewnienie obsługi administracyjnej, finansowej, w tym w zakresie wykonywania czynności, o których mowa w art. 4 ust. 3 pkt 2-6 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (DzU z 2009 r. nr 152, poz. 1223, nr 157, poz. 1241, nr 165, poz. 1316) i organizacyjnej szkoły lub placówki; 4) wyposażenie szkoły lub placówki w pomoce dydaktyczne i sprzęt niezbędny do pełnej realizacji programów nauczania, programów wychowawczych, przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów oraz wykonywania innych zadań statutowych.	art.5, ust. 7
	art. 59. 1. Szkoła publiczna, z zastrzeżeniem ust. 1a i 2, może być zlikwidowana z końcem roku szkolnego przez organ prowadzący szkołę, po zapewnieniu przez ten organ uczniom możliwości kontynuowania nauki w innej szkole publicznej tego samego typu, a także odpowiednio o tym samym lub zbliżonym profilu kształcenia ogólnozawodowego albo kształcącej w tym samym lub zbliżonym zawodzie. Organ prowadzący jest obowiązany, co najmniej na 6 miesięcy przed terminem likwidacji, zawiadomić o zamiarze likwidacji szkoły: rodziców uczniów (w przypadku szkoły dla dorosłych – uczniów), właściwego kuratora oświaty oraz organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego właściwej do prowadzenia szkół danego typu.	art. 59 ust. 1 art. 7d
	art. 7d Oddział międzynarodowy może zostać zlikwidowany z końcem roku szkolnego przez organ prowadzący po zapewnieniu uczniom możliwości kontynuowania nauki. Organ prowadzący jest obowiązany, co najmniej na 6 miesięcy przed terminem likwidacji oddziału międzynarodowego, zawiadomić o zamiarze likwidacji rodziców uczniów i ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania.	
	art. 59. 3. Dokumentację zlikwidowanej szkoły publicznej przekazuje się organowi prowadzącemu szkołę, z wyjątkiem dokumentacji przebiegu nauczania, którą przekazuje się organowi sprawującemu nadzór pedagogiczny, w terminie jednego miesiąca od dnia zakończenia likwidacji. 4. Dokumentację zlikwidowanej szkoły lub placówki publicznej prowadzonej przez osobę prawną lub fizyczną przekazuje się właściwemu organowi jednostki samorządu terytorialnego, o którym mowa w art. 58 ust. 3.	art.59, ust.3 i 4
	Organ lub osoba, o których mowa w art. 5 ust. 2, zakładająca szkołę lub placówkę podpisuje akt założycielski oraz nadaje pierwszy statut.	art.58 ust. 6
Zadania związane ze szkołami niepublicznymi	art. 82. 1. Osoby prawne i fizyczne mogą zakładać szkoły i placówki niepubliczne po uzyskaniu wpisu do ewidencji prowadzonej przez jednostkę samorządu terytorialnego obowiązana do prowadzenia odpowiedniego typu publicznych szkół i placówek. 3. Organ, o którym mowa w ust. 1, dokonuje wpisu do ewidencji w ciągu 30 dni od daty zgłoszenia oraz z urzędu doręcza zgłaszającemu zaświadczenie o wpisie do ewidencji, a kopię zaświadczenia przekazuje właściwemu kuratorowi oświaty oraz organowi podatkowemu.	art.82 ust. 1,3,4

	<p>4. Organ, o którym mowa w ust. 1 i 1a, wydaje decyzję o odmowie wpisu do ewidencji, jeżeli:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) zgłoszenie nie zawiera danych wymienionych w ust. 2 i mimo wezwania nie zostało uzupełnione w wyznaczonym terminie; 2) statut szkoły lub placówki jest sprzeczny z obowiązującym prawem i mimo wezwania nie został zmieniony. 	
	<p>Organ jednostki samorządu terytorialnego, o której mowa w art. 82 ust. 1, na wniosek osoby prowadzącej szkołę niepubliczną nieposiadającą uprawnień szkoły publicznej nadaje tej szkole uprawnienia szkoły publicznej, jeżeli osoba ta przedstawi pozytywną opinię kuratora oświaty, a w przypadku szkoły prowadzącej kształcenie w zawodach, dla których zgodnie z klasyfikacją zawodów szkolnictwa zawodowego, o której mowa w art. 24 ust. 1, ministrem właściwym jest minister właściwy do spraw zdrowia – także opinię tego ministra, o spełnieniu wymagań określonych w art. 7 ust. 3.</p>	art.85, ust. 3
Zadania o charakterze nadzorczym, zarządczym i kontrolnym	<ol style="list-style-type: none"> 1. Organ prowadzący szkołę lub placówkę sprawuje nadzór nad jej działalnością w zakresie spraw finansowych i administracyjnych, z uwzględnieniem odrębnych przepisów. 4. Organ prowadzący szkołę lub placówkę, nieposiadający uprawnień do sprawowania nadzoru pedagogicznego, może występować w sprawach dydaktyczno-wychowawczych i opiekuńczych z wnioskami do dyrektora szkoły lub placówki i organu sprawującego nadzór pedagogiczny. Dyrektor lub organ, który otrzymał wniosek, jest obowiązany do udzielenia odpowiedzi w terminie 14 dni. 	art. 34a, ust. 1, 4
	<ol style="list-style-type: none"> 4a. Dyrektor liceum profilowanego, w porozumieniu z organem prowadzącym szkołę, ustala profile kształcenia ogólnozawodowego prowadzone w tym liceum. 5. Dyrektor szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe, w porozumieniu z organem prowadzącym szkołę i po zasięgnięciu opinii odpowiednio wojewódzkiej lub powiatowej rady zatrudnienia, ustala zawody, w których kształci szkoła. 	art. 39 ust. 4a i 5
	<p>W przypadku stwierdzenia niedostatecznych efektów kształcenia lub wychowania w szkole lub placówce organ sprawujący nadzór pedagogiczny poleca dyrektorowi szkoły lub placówki opracowanie, w uzgodnieniu z organem prowadzącym, programu i harmonogramu poprawy efektywności kształcenia lub wychowania. Wdrożenie programu następuje w terminach określonych w harmonogramie, zaakceptowanych przez organ sprawujący nadzór pedagogiczny. Program musi uwzględnić uwagi i wnioski zgłoszone przez organ sprawujący nadzór pedagogiczny.</p>	art.34 ust. 2
	<p>Uprawnienia, o których mowa w ust. 3, nie przysługują dyrektorom jednostek oświatowych przedszkoli oraz kierownikom szkół podstawowych (szkół filialnych) podporządkowanych organizacyjnie innej szkole. Uprawnienia te przysługują odpowiednio organowi prowadzącemu przedszkole lub dyrektorowi szkoły, któremu szkoła filialna jest organizacyjnie podporządkowana.</p>	art. 39 ust. 6
	<ol style="list-style-type: none"> 5. Organ prowadzący szkołę może zwolnić rodziców albo ucznia z całości lub części opłat, o których mowa w ust. 3: <ol style="list-style-type: none"> 1) w przypadku szczególnie trudnej sytuacji materialnej rodziny; 2) w szczególnie uzasadnionych przypadkach losowych. 6. Organ prowadzący szkołę może upoważnić do udzielania zwolnień, o których mowa w ust. 5, dyrektora szkoły, w której zorganizowano stołówkę. 	art. 67a ust. 5,6

<ol style="list-style-type: none"> 1. Stanowisko dyrektora szkoły lub placówki powierza organ prowadzący szkołę lub placówkę. 4. Jeżeli do konkursu nie zgłosi się żaden kandydat albo w wyniku konkursu nie wyłoniono kandydata, organ prowadzący powierza to stanowisko ustalonemu przez siebie kandydatowi, po zasięgnięciu opinii rady szkoły lub placówki i rady pedagogicznej. 5. Do czasu powierzenia stanowiska dyrektora zgodnie z ust. 2 lub 4 organ prowadzący może powierzyć pełnienie obowiązków dyrektora szkoły wicedyrektorowi, a w szkołach, w których nie ma wicedyrektora, nauczycielowi tej szkoły, jednak nie dłużej niż na okres 10 miesięcy. 6. W celu przeprowadzenia konkursu organ prowadzący szkołę lub placówkę powołuje komisję konkursową w składzie: <ol style="list-style-type: none"> 1) trzech przedstawicieli organu prowadzącego szkołę lub placówkę; 2) dwóch przedstawicieli organu sprawującego nadzór pedagogiczny; 3) po jednym przedstawicielu: <ol style="list-style-type: none"> a) rady pedagogicznej, b) rady rodziców, c) zakładowych organizacji związkowych, przy czym przedstawiciel związku zawodowego nie może być zatrudniony w szkole lub placówce, której konkurs dotyczy <p>– z zastrzeżeniem ust. 7.</p> 	<p>art. 36a, ust.1, 4-6</p>
<p>Organy prowadzące w porozumieniu z organami sprawującymi nadzór pedagogiczny nad szkołami i placówkami mają obowiązek umożliwić w podległych im szkołach i placówkach zorganizowanie przez szkoły wyższe i kolegia praktyk nauczycielskich oraz współpracować w organizacji tych praktyk.</p>	<p>art. 77 ust. 6</p>
<p>Organ, który powierzył nauczycielowi stanowisko kierownicze w szkole lub placówce:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) odwołuje nauczyciela ze stanowiska kierowniczego w razie: <ol style="list-style-type: none"> a) złożenia przez nauczyciela rezygnacji, za trzymiesięcznym wypowiedzeniem, b) ustalenia negatywnej oceny pracy lub negatywnej oceny wykonywania zadań wymienionych w art. 34a ust. 2 w trybie określonym przepisami w sprawie oceny pracy nauczycieli – bez wypowiedzenia, c) złożenia przez organ sprawujący nadzór pedagogiczny wniosku, o którym mowa w art. 34 ust. 2a; 2) w przypadkach szczególnie uzasadnionych, po zasięgnięciu opinii kuratora oświaty, a w przypadku szkoły i placówki artystycznej oraz placówki, o której mowa w art. 2 pkt 7, dla uczniów szkół artystycznych prowadzonej przez jednostkę samorządu terytorialnego – ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, może odwołać nauczyciela ze stanowiska kierowniczego w czasie roku szkolnego bez wypowiedzenia. 	<p>art.38, ust.1</p>

Tabela Z.3. Zadania organu prowadzącego wg ustawy Karta nauczyciela.

Typ	Zadanie	Artykuł ustawy Karta Nauczyciela
Zadania związane z pracą zawodową nauczycieli	<p>art. 30 ust. 6. Organ prowadzący szkołę będący jednostką samorządu terytorialnego, uwzględniając przewidywaną strukturę zatrudnienia, określa dla nauczycieli poszczególnych stopni awansu zawodowego, w drodze regulaminu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) wysokość stawek dodatków, o których mowa w ust. 1 pkt 2, oraz szczegółowe warunki przyznawania tych dodatków, z zastrzeżeniem art. 33 i 34, 2) szczegółowe warunki obliczania i wypłacania wynagrodzenia za godziny ponadwymiarowe i godziny doraźnych zastępstw, z zastrzeżeniem art. 35 ust. 3, 3) wysokość i warunki wypłacania składników wynagrodzenia, o których mowa w ust. 1 pkt 4, o ile nie zostały one określone w ustawie lub w odrębnych przepisach - w taki sposób, aby średnie wynagrodzenia nauczycieli, składające się ze składników, o których mowa w ust. 1, odpowiadały na obszarze działania danej jednostki samorządu terytorialnego co najmniej średnim wynagrodzeniom nauczycieli, o których mowa w ust. 3. 	<p>art. 30 ust.6</p> <p>art. 49 ust. 2</p> <p>art. 54 ust. 7</p>
	<p>art. 49 ust. 2 Organy prowadzące szkoły ustalają kryteria i tryb przyznawania nagród dla nauczycieli za ich osiągnięcia w zakresie pracy dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej, w tym realizacji zadań związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa uczniom w czasie zajęć organizowanych przez szkołę, oraz realizacji innych zadań statutowych szkoły, ze środków, o których mowa w ust. 1 pkt 1, uwzględniając w szczególności sposób podziału środków na nagrody organów prowadzących szkoły i dyrektorów szkół, tryb zgłaszania kandydatów do nagród oraz zasadę, że nagroda może być przyznana nauczycielowi po przepracowaniu w szkole co najmniej roku.</p>	
	<p>art. 54 ust. 7 Organ prowadzący szkołę będący jednostką samorządu terytorialnego określa w trybie, o którym mowa w art. 30 ust. 6, wysokość nauczycielskiego dodatku mieszkaniowego oraz szczegółowe zasady jego przyznawania i wypłacania, z uwzględnieniem zasad określonych w ust. 3.</p>	
	<ol style="list-style-type: none"> 1. W budżetach organów prowadzących szkoły wyodrębnia się środki na dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli z uwzględnieniem doradztwa metodycznego – w wysokości 1% planowanych rocznych środków przeznaczonych na wynagrodzenia osobowe nauczycieli, z zastrzeżeniem ust. 2. 1a. Środki, o których mowa w ust. 1, mogą być również przeznaczone, w wysokości nie większej niż 20%, na dofinansowanie kosztów obniżenia tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych nauczycielom dyplomowanym, którym powierzono zadania doradcy metodycznego. Dofinansowanie polegające na zwiększeniu funduszu wynagrodzeń w planach finansowych szkół nie może być wyższe niż skutki finansowe zatrudnienia nauczyciela w wymiarze odpowiadającym przyznanej zniżce tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych nauczycielowi dyplomowanemu. 2a. Podziału środków, o których mowa w ust. 1, dokonuje się po zasięgnięciu opinii związków zawodowych zrzeszających nauczycieli. 	<p>art. 70a ust.1, 1a, 2a</p>
	<p>Oceny pracy dyrektora szkoły oraz nauczyciela, któremu czasowo powierzono pełnienie obowiązków dyrektora szkoły, dokonuje organ prowadzący szkołę w porozumieniu z organem sprawującym nadzór pedagogiczny.</p>	<p>art.6a, ust.6</p>

<p>art. 9b</p> <p>3. Nauczycielom, którzy złożą wnioski o podjęcie odpowiednio postępowania kwalifikacyjnego lub egzaminacyjnego do dnia 30 czerwca danego roku, właściwy organ, o którym mowa w ust. 4, wydaje decyzję o nadaniu lub o odmowie nadania stopnia awansu zawodowego w terminie do dnia 31 sierpnia danego roku.</p> <p>3a. Nauczycielom, którzy złożą wnioski o podjęcie odpowiednio postępowania kwalifikacyjnego lub egzaminacyjnego do dnia 31 października danego roku, właściwy organ, o którym mowa w ust. 4, wydaje decyzję o nadaniu lub o odmowie nadania stopnia awansu zawodowego w terminie do dnia 31 grudnia danego roku.</p> <p>4. Nauczycielom spełniającym warunki, o których mowa w ust. 1, oraz nauczycielom zatrudnionym w trybie art. 9a ust. 3 lub 4, w drodze decyzji administracyjnej, stopień awansu zawodowego nadaje:</p> <p>2) nauczycielowi kontraktowemu stopień nauczyciela mianowanego – organ prowadzący szkołę;</p> <p>6. W przypadku niespełnienia przez nauczyciela warunków, o których mowa w ust. 1, dyrektor szkoły lub właściwy organ, o którym mowa w ust. 4 pkt 2-4, odmawia nauczycielowi, w drodze decyzji administracyjnej, nadania stopnia awansu zawodowego.</p> <p>7. Organami wyższego stopnia w rozumieniu Kodeksu postępowania administracyjnego w sprawach, o których mowa w ust. 4 pkt 1-3 oraz ust. 6, są odpowiednio:</p> <p>1) w stosunku do dyrektora szkoły – organ prowadzący szkołę;</p>	<p>art.9b, ust.3, 3a, 4, pkt 2 oraz ust. 6 i 7, pkt 1</p>
<p>Komisję egzaminacyjną dla nauczycieli ubiegających się o awans na stopień nauczyciela mianowanego powołuje organ prowadzący szkołę. W skład komisji wchodzi:</p> <p>1) przedstawiciel organu prowadzącego szkołę, jako jej przewodniczący;</p> <p>2) przedstawiciel organu sprawującego nadzór pedagogiczny;</p> <p>3) dyrektor szkoły;</p> <p>4) dwaj eksperci z listy ekspertów ustalonej przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania.</p>	<p>art.9g ust.2</p>
<p>W pracach komisji, o których mowa w ust. 1-3, o ile nie wchodzi w ich skład, może brać również udział w charakterze obserwatora przedstawiciel organu prowadzącego szkołę i organu sprawującego nadzór pedagogiczny.</p>	<p>art.9g, ust.4</p>
<p>art.19, ust.1</p> <p>W razie konieczności zapewnienia szkole obsady na stanowisku nauczyciela z wymaganymi kwalifikacjami odpowiadającymi potrzebom programowym szkoły, organ prowadzący szkołę może przenieść nauczyciela zatrudnionego na podstawie mianowania do tej szkoły – bez zgody nauczyciela, jednak na okres nie dłuższy niż 3 lata, z prawem powrotu na uprzednio zajmowane stanowisko.</p> <p>art.22, ust.1</p> <p>Organ prowadzący szkołę może nałożyć na nauczyciela obowiązek podjęcia pracy w innej szkole lub szkołach i na tym samym lub – za jego zgodą – na innym stanowisku, w celu uzupełnienia tygodniowego obowiązkowego wymiaru zajęć dydaktycznych, wychowawczych lub opiekuńczych w wymiarze nie większym niż 1/2 obowiązkowego wymiaru zajęć. W wypadku niewyrażenia zgody nauczyciel otrzymuje wynagrodzenie za część obowiązkowego wymiaru zajęć.</p>	<p>art.19, ust.1</p> <p>art.22, ust.1</p>
<p>Wygaśnięcie stosunku pracy w przypadkach określonych w ust. 1 stwierdza dyrektor szkoły, a w stosunku do dyrektora szkoły – organ prowadzący szkołę.</p>	<p>art.26, ust.2</p>
<p>Organ prowadzący szkołę lub placówkę może określić przypadki, w jakich nauczycielowi zatrudnionemu w pełnym wymiarze zajęć można obniżyć tygodniowy obowiązkowy wymiar godzin zajęć, oraz warunki i tryb tego obniżenia.</p>	<p>art.42 a, ust1</p>

<p>Organ prowadzący szkołę lub placówkę określa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) zasady rozliczania tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć nauczycieli, dla których ustalony plan zajęć jest różny w poszczególnych okresach roku szkolnego; 2) zasady udzielania i rozmiar obniżek, o których mowa w ust. 6, oraz przyznaje zwolnienia od obowiązku realizacji zajęć, o których mowa w ust. 3; 3) tygodniowy obowiązkowy wymiar godzin zajęć nauczycieli szkół niewymienionych w ust. 3, nauczycieli szkół, o których mowa w art. 1 ust. 2 pkt 1 a, nauczycieli prowadzących kształcenie w formie zaocznej, nauczycieli kolegów pracowników służb społecznych, nauczycieli kształcenia na odległość, nauczycieli realizujących w ramach stosunku pracy obowiązki określone dla stanowisk o różnym tygodniowym obowiązkowym wymiarze godzin, pedagogów, psychologów, logopedów, doradców zawodowych prowadzących zajęcia związane z wyborem kierunku kształcenia i zawodu w celu wspomagania uczniów w podejmowaniu decyzji edukacyjnych i zawodowych, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 22 ust. 2 pkt 11 ustawy o systemie oświaty, bibliotekarzy bibliotek pedagogicznych oraz zasady zaliczania do wymiaru godzin poszczególnych zajęć w formie zaocznej i w kształceniu na odległość. 	art.42, ust.7
<p>Organ prowadzący szkołę będący jednostką samorządu terytorialnego określa w trybie, o którym mowa w art. 30 ust. 6, wysokość nauczycielskiego dodatku mieszkaniowego oraz szczegółowe zasady jego przyznawania i wypłacania, z uwzględnieniem zasad określonych w ust. 3.</p>	art.54, ust.7
<p>Niezależnie od przysługującego nauczycielowi i członkom jego rodziny prawa do świadczeń z ubezpieczenia zdrowotnego, organy prowadzące szkoły przeznaczają corocznie w budżetach odpowiednie środki finansowe z przeznaczeniem na pomoc zdrowotną dla nauczycieli korzystających z opieki zdrowotnej oraz określają rodzaje świadczeń przyznawanych w ramach tej pomocy oraz warunki i sposób ich przyznawania.</p>	art.72, ust.1
<p>Nauczycielowi dyplomowanemu, który uzyskał tytuł honorowy profesora oświaty, organ prowadzący wypłaca jednorazową gratyfikację pieniężną w wysokości 6-miesięcznego ostatnio pobieranego wynagrodzenia zasadniczego.</p>	art.31
<p>W przypadku likwidacji szkoły organ prowadzący szkołę jest obowiązany wskazać inną szkołę, w której będzie naliczany odpis na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych na każdego nauczyciela będącego emerytem lub rencistą zlikwidowanej szkoły oraz nauczyciela pobierającego nauczycielskie świadczenie kompensacyjne, którego szkoła była ostatnim miejscem pracy. Osoby te korzystają z usług i świadczeń finansowanych z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych na zasadach i warunkach ustalonych w regulaminie obowiązującym we wskazanej szkole.</p>	art.53, ust. 3a
<ol style="list-style-type: none"> 1. Dyrektor szkoły może zawiesić w pełnieniu obowiązków nauczyciela, a organ prowadzący szkołę – dyrektora szkoły, przeciwko któremu wszczęto postępowanie karne lub złożono wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego, jeżeli ze względu na powagę i wiarygodność wysuniętych zarzutów celowe jest odsunięcie nauczyciela od wykonywania obowiązków w szkole. W sprawach niecierpiących zwłoki nauczyciel i dyrektor szkoły może być zawieszony przed złożeniem wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego. 1a. Dyrektor szkoły zawiesza w pełnieniu obowiązków nauczyciela, a organ prowadzący szkołę – dyrektora szkoły, jeżeli wszczęte postępowanie karne lub złożony wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego dotyczy naruszenia praw i dobra dziecka. 	art.83 ust. 1 i 1a

Załącznik 2.

Lista uzupełniających wskaźników odniesienia

Podstawowe wskaźniki odniesienia zostały zdefiniowane i omówione w rozdziale 4, gdzie podano także poziomy agregacji, dla których są one obliczane. W poniższych 7 tabelach podano spis uzupełniających wskaźników odniesienia, wraz ze źródłem wykorzystanych danych. W ostatniej kolumnie *Data źródła* danych literą „N” oznaczono bieżący rok, zaś oznaczeniem „N-1” rok poprzedni. Uzupełniające wskaźniki odniesienia są zaproponowane w celu kontynuowania dyskusji na temat obliczania i publikowania wskaźników oświatowych.

Dla dopełnienia obrazu, w liście uwzględniono także wskaźniki podstawowe z rozdziału 4, wyróżnione tłustym drukiem.

Oddzielną grupę wskaźników odniesienia stanowią przygotowywane przez Centralną Komisję Egzaminacyjną uśrednione dane o wynikach uczniów w egzaminach zewnętrznych na poziomie kraju i na poziomie województw, (CKE nie oblicza tych wskaźników dla wszystkich poziomów agregacji wymienionych w rozdziale 4). Wskaźniki te są już od szeregu lat obliczane i udostępniane samorządom przez odpowiednie komisje egzaminacyjne. Na końcu załącznika podano ich listę.

Tabela Z.4. Uzupełniające wskaźniki odniesienia: dostępność i pozostawanie w systemie edukacji.

L.p.	Nazwa wskaźnika	Opis wskaźnika	Źródło	Data źródła danych
1	Współczynnik skolaryzacji	Liczba uczniów uczęszczających do szkół odpowiedniego szczebla kształcenia (niezależnie czy organem prowadzącym jest JST, czy inny podmiot) w stosunku do liczby ludności w odpowiednim wieku zamieszkałej na terenie JST. W przypadku wieku przedszkolnego należy odrębnie policzyć współczynnik dla dzieci 3-5 letnich oraz 6 letnich. Szkoła podstawowa: dzieci w wieku 7-12 lat. Gimnazjum: 13-15 lat. Szkoły ponadgimnazjalne: 16-18 lat	Uczniowie: SIO Ludność: BDR GUS	Uczniowie: wrzesień, rok N Ludność: grudzień, rok N-1

KOMENTARZ

Na poziomie gminy dane do obliczania tego współczynnika dostępne są w poszczególnych szkołach podstawowych i gimnazjach (księga uczniów).

2	% uczniów powtarzających klasę	Liczba uczniów powtarzających rok w stosunku do liczby uczniów w szkołach prowadzonych przez JST	SIO	Wrzesień, rok N
3	% uczniów uczęszczających do szkół publicznych nie prowadzonych przez JST lub ministerstwa	Liczba uczniów w szkołach prowadzonych przez organy inne niż JST lub ministerstwa, finansowane przez JST w stosunku do liczby uczniów w szkołach odpowiedniego szczebla kształcenia	SIO	Wrzesień, rok N
4	% uczniów uczęszczających do szkół niepublicznych	Liczba uczniów uczęszczających do szkół niepublicznych dotowanych przez JST w stosunku do liczby uczniów w szkołach odpowiedniego szczebla kształcenia	SIO	Wrzesień, rok N

5	% uczniów objętych nauczaniem indywidualnym	Liczba uczniów objętych nauczaniem indywidualnym w szkołach prowadzonych przez JST w stosunku liczby uczniów w szkołach prowadzonych przez JST	SIO	Wrzesień, rok N
6	% uczniów szkół ponadgimnazjalnych uczęszczających do szkoły danego typu	Liczba uczniów (odpowiednio) liceów ogólnokształcących, techników, liceów profilowanych i zasadniczych szkół zawodowych w stosunku do liczby wszystkich uczniów ponadgimnazjalnych szkół prowadzonych przez JST.	SIO	Wrzesień, rok N

KOMENTARZ

Wskaźnik ten liczymy oddzielnie dla każdego typu szkół ponadgimnazjalnych prowadzonych przez powiaty.

7	% uczniów szkół podstawowych i gimnazjów uprawnionych do dowożenia do szkoły	Liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjów prowadzonych przez JST uprawnionych do dowożenia do szkoły w stosunku do liczby uczniów szkół podstawowych i gimnazjów prowadzonych przez JST.	SIO	Wrzesień, rok N
---	--	--	-----	-----------------

KOMENTARZ

Można liczyć oddzielne wskaźniki dla każdego typu szkół prowadzonych przez JST.

8	% uczniów szkół podstawowych i gimnazjów dowożonych do szkół na koszt gminy	Liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjów prowadzonych przez JST dowożonych do szkoły w stosunku do liczby uczniów szkół podstawowych i gimnazjów prowadzonych przez JST.	SIO	Wrzesień, rok N
9	% uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego	Liczba uczniów w szkołach JST posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego w stosunku do liczby uczniów w szkołach prowadzonych przez JST.	SIO	Wrzesień, rok N
10	z tego: % uczniów w oddziałach ogólnodostępnych	Liczba uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego i uczących się w oddziałach ogólnodostępnych w stosunku do liczby uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego w szkołach prowadzonych przez JST.	SIO	Wrzesień, rok N
11	z tego: % uczniów w oddziałach integracyjnych	Liczba uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego i uczących się w oddziałach integracyjnych w stosunku do liczby uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego w szkołach prowadzonych przez JST.	SIO	Wrzesień, rok N
12	z tego: % uczniów w oddziałach specjalnych	Liczba uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego i uczących się w oddziałach specjalnych w stosunku do liczby uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego w szkołach prowadzonych przez JST.	SIO	Wrzesień, rok N
13	Współczynnik skolaryzacji wśród osób dorosłych	Liczba osób uczęszczających do szkół prowadzonych i ewidencjonowanych przez powiat dla dorosłych w stosunku do liczby ludności powiatu, wyrażona w procentach	Uczniowie: SIO Ludność: BDR GUS	Uczniowie: Wrzesień, rok N Ludność: grudzień, rok N-1

Tabela Z.5. Uzupełniające wskaźniki odniesienia: szkolne zadania oświatowe.

L.p.	Nazwa wskaźnika	Opis wskaźnika	Źródło	Data źródła danych
14	Liczba uczniów przypadająca na jeden etat nauczycielski	Liczba uczniów w szkołach prowadzonych przez JST w stosunku do liczby etatów nauczycielskich z uwzględnieniem nauczycieli niepełnozatrudnionych i godzin ponadwymiarowych w szkołach prowadzonych przez JST	SIO	Wrzesień, rok N
15	Liczba etatów nauczycielskich przypadająca na jeden oddział	Liczba etatów nauczycielskich z uwzględnieniem nauczycieli niepełnozatrudnionych i godzin ponadwymiarowych w stosunku do liczby oddziałów w szkołach prowadzonych przez JST	SIO	Wrzesień, rok N
16	Liczba godzin nauczania przypadająca tygodniowo na jeden oddział	Liczba godzin nauczania (obowiązkowe zajęcia dydaktyczne) realizowana przez nauczycieli w szkołach prowadzonych przez daną JST z uwzględnieniem godzin ponadwymiarowych w stosunku do liczby oddziałów w szkołach prowadzonych przez JST	SIO	Wrzesień, rok N
17	Przeciętna liczba uczniów w oddziale szkolnym	Liczba uczniów w stosunku do liczby oddziałów w szkołach prowadzonych przez JST	SIO	Wrzesień, rok N
18	Przeciętna liczba uczniów w szkole	Liczba uczniów w szkołach prowadzonych przez JST w stosunku do liczby szkół prowadzonych przez JST	SIO	Wrzesień, rok N
19	% uczestników korzystających z zajęć pozalekcyjnych	Liczba uczestników korzystających z zajęć pozalekcyjnych w szkołach prowadzonych przez JST w stosunku do liczby uczniów w szkołach prowadzonych przez JST	SIO	Wrzesień, rok N

KOMENTARZ

Każdy uczestnik jest liczony tyle razy, do ilu kół uczęszcza.

20	% uczniów odbywających praktyczną naukę zawodu w szkole lub szkolnych gospodarstwach pomocniczych	Liczba uczniów odbywających praktykę zawodową w szkole lub szkolnych warsztatach pomocniczych w stosunku do całkowitej liczby uczniów szkół odbywających praktyki zawodowe prowadzonych przez JST.	SIO	Wrzesień, rok N
21	% uczniów odbywających praktyczną naukę zawodu u pracodawcy	Liczba uczniów odbywających praktykę zawodową u pracodawcy w stosunku do całkowitej liczby uczniów szkół odbywających praktyki zawodowe prowadzonych przez JST.	SIO	Wrzesień, rok N
22	% uczniów odbywających praktyczną naukę zawodu w placówkach kształcenia ustawicznego	Liczba uczniów odbywających praktykę zawodową w placówkach kształcenia ustawicznego w stosunku do całkowitej liczby uczniów szkół odbywających praktyki zawodowe prowadzonych przez JST.	SIO	Wrzesień, rok N
23	% uczniów odbywających praktyczną naukę zawodu w placówkach kształcenia praktycznego	Liczba uczniów odbywających praktykę zawodową w placówkach kształcenia praktycznego w stosunku do całkowitej liczby uczniów szkół odbywających praktyki zawodowe prowadzonych przez JST.	SIO	Wrzesień, rok N

24	% uczniów odbywających praktyczną naukę zawodu indywidualnych gospodarstwach rolnych	Liczba uczniów odbywających praktykę zawodową w indywidualnych gospodarstwach rolnych w stosunku do całkowitej liczby uczniów szkół odbywających praktyki zawodowe prowadzonych przez JST.	SIO	Wrzesień, rok N
25	% uczniów uczących się języka angielskiego	Liczba uczniów pobierających naukę języka angielskiego w stosunku do liczby uczniów w szkołach prowadzonych przez JST.	SIO	Wrzesień, rok N
26	% uczniów uczących się języka francuskiego	Liczba uczniów pobierających naukę języka francuskiego w stosunku do liczby uczniów w szkołach prowadzonych przez JST.	SIO	Wrzesień, rok N
27	% uczniów uczących się języka niemieckiego	Liczba uczniów pobierających naukę języka niemieckiego w stosunku do liczby uczniów w szkołach prowadzonych przez JST.	SIO	Wrzesień, rok N
28	% uczniów uczących się języka rosyjskiego	Liczba uczniów pobierających naukę języka rosyjskiego w stosunku do liczby uczniów w szkołach prowadzonych przez JST.	SIO	Wrzesień, rok N

KOMENTARZ

Powyższe wskaźniki można też obliczać dla wszystkich szkół odpowiedniego szczebla kształcenia (w tym niepublicznych)

Tabela Z.6. Uzupełniające wskaźniki odniesienia: finansowanie szkolnych zadań oświatowych.

L.p.	Nazwa wskaźnika	Opis wskaźnika	Źródło	Data źródła danych
29	Całkowite wydatki na zadanie oświatowe w przeliczeniu na jednego ucznia	Całkowite wydatki budżetowe łącznie w dziale 801 klasyfikacji budżetowej w stosunku do liczby uczniów szkół odpowiedniego szczebla kształcenia	Wydatki: RB28 Uczniowie: SIO	Wydatki: styczeń-grudzień, rok N-1 Uczniowie: $0,33 \cdot \text{wrzesień, rok N-1} + 0,66 \cdot \text{wrzesień, rok N-2}$
30	Wydatki na wynagrodzenia w przeliczeniu na jednego ucznia	Wydatki budżetowe łącznie w dziale 801 klasyfikacji budżetowej – paragrafy 302 oraz 401 do 419 w stosunku do liczby uczniów w szkołach prowadzonych przez JST	Wydatki: RB28 Uczniowie: SIO	Wydatki: styczeń-grudzień, rok N-1 Uczniowie: $0,33 \cdot \text{wrzesień, rok N-1} + 0,66 \cdot \text{wrzesień, rok N-2}$
31	Wydatki bieżące w przeliczeniu na jednego ucznia	Wydatki budżetowe łącznie w dziale 801 klasyfikacji budżetowej – paragrafy 302, 401 do 472, 474, 475, 481, 482, 490 i 493 do 498 w stosunku do liczby uczniów w szkołach prowadzonych przez JST	Wydatki: RB28 Uczniowie: SIO	Wydatki: styczeń-grudzień, rok N-1 Uczniowie: $0,33 \cdot \text{wrzesień, rok N-1} + 0,66 \cdot \text{wrzesień, rok N-2}$

32	Wydatki na remonty w przeliczeniu na jednego ucznia	Wydatki budżetowe łącznie w dziale 801 klasyfikacji budżetowej – paragraf 427 w stosunku do liczby uczniów w szkołach prowadzonych przez JST	Wydatki: RB28 Uczniowie: SIO	Wydatki: styczeń-grudzień, rok N-1 Uczniowie: 0,33*wrzesień, rok N-1 + 0,66* wrzesień, rok N-2
33	Majątkowe wydatki na zadanie oświatowe w przeliczeniu na jednego ucznia	Wydatki budżetowe łącznie w dziale 801 klasyfikacji budżetowej – paragrafy 601, 602, 605 do 608, 611 do 614, 616, 617, 621 do 624, 626 do 633, 641 do 643, 651 do 653, 661 do 665 i 680 w stosunku do liczby uczniów w szkołach prowadzonych przez JST	Wydatki: RB28 Uczniowie: SIO	Wydatki: styczeń-grudzień, rok N-1 Uczniowie: 0,33*wrzesień, rok N-1 + 0,66* wrzesień, rok N-2
34	Całkowite wydatki na zadania oświatowe w przeliczeniu na jeden oddział	Całkowite wydatki budżetowe łącznie w dziale 801 klasyfikacji budżetowej w stosunku do liczby oddziałów w szkołach prowadzonych przez JST	Wydatki: RB28 Oddziały: SIO	Wydatki: styczeń-grudzień, rok N-1 Oddziały: 0,33*wrzesień, rok N-1 + 0,66* wrzesień, rok N-2
35	Wynagrodzenia w przeliczeniu na jeden oddział	Wydatki budżetowe łącznie w dziale 801 klasyfikacji budżetowej – paragrafy 302 oraz 401 do 419 w stosunku do liczby oddziałów w szkołach prowadzonych przez JST	Wydatki: RB28 Oddziały: SIO	Wydatki: styczeń-grudzień, rok N-1 Oddziały: 0,33*wrzesień, rok N-1 + 0,66* wrzesień, rok N-2
36	Wydatki bieżące w przeliczeniu na jeden oddział	Wydatki budżetowe łącznie w dziale 801 klasyfikacji budżetowej – paragrafy 302, 401 do 472, 474, 475, 481, 482, 490 i 493 do 498 w stosunku do liczby oddziałów w szkołach prowadzonych przez JST	Wydatki: RB28 Oddziały: SIO	Wydatki: styczeń-grudzień, rok N-1 Oddziały: 0,33*wrzesień, rok N-1 + 0,66* wrzesień, rok N-2
37	Wydatki na remonty w przeliczeniu na jeden oddział	Wydatki budżetowe łącznie w dziale 801 klasyfikacji budżetowej – paragraf 427 w stosunku do liczby oddziałów w szkołach prowadzonych przez JST	Wydatki: RB28 Oddziały: SIO	Wydatki: styczeń-grudzień, rok N-1 Oddziały: 0,33*wrzesień, rok N-1 + 0,66* wrzesień, rok N-2
38	Majątkowe wydatki na zadania oświatowe w przeliczeniu na jeden oddział	Wydatki budżetowe łącznie w dziale 801 klasyfikacji budżetowej – paragrafy 601, 602, 605 do 608, 611 do 614, 616, 617, 621 do 624, 626 do 633, 641 do 643, 651 do 653, 661 do 665 i 680 w stosunku do liczby oddziałów w szkołach prowadzonych przez JST	Wydatki: RB28 Oddziały: SIO	Wydatki: styczeń-grudzień, rok N-1 Oddziały: 0,33*wrzesień, rok N-1 + 0,66* wrzesień, rok N-2

39	Wydatki na wynagrodzenia w stosunku do całkowitych wydatków na zadania oświatowe i edukacyjną opiekę wychowawczą	Wydatki budżetowe łącznie w działach 801 oraz 854 klasyfikacji budżetowej – paragrafy 302 oraz 401 do 419 w stosunku do całkowitych wydatków w działach 801 oraz 854	RB 28	Styczeń-grudzień, rok N-1
40	Wydatki bieżące w stosunku do całkowitych wydatków na zadania oświatowe i edukacyjną opiekę wychowawczą	Wydatki budżetowe łącznie w działach 801 oraz 854 klasyfikacji budżetowej – paragrafy 302, 401 do 472, 474, 475, 481, 482, 490 i 493 w stosunku do całkowitych wydatków w działach 801 oraz 854	RB 28	Styczeń-grudzień, rok N-1
41	Wydatki majątkowe w oświacie w stosunku do całkowitych wydatków na zadania oświatowe i edukacyjną opiekę wychowawczą	Wydatki budżetowe łącznie w działach 801 oraz 854 klasyfikacji budżetowej – paragrafy 601, 602, 605 do 608, 611 do 614, 616, 617, 621 do 624, 626 do 633, 641 do 643, 651 do 653, 661 do 665 i 680 w stosunku do całkowitych wydatków w działach 801 oraz 854	RB 28	Styczeń-grudzień, rok N-1
42	Wydatki na remonty w oświacie w stosunku do całkowitych wydatków na zadania oświatowe i edukacyjną opiekę wychowawczą	Wydatki budżetowe łącznie w działach 801 oraz 854 klasyfikacji budżetowej – paragraf 427 w stosunku do całkowitych wydatków w działach 801 oraz 854	RB 28	Styczeń-grudzień, rok N-1
43	Bieżące wydatki na zadania oświatowe jako % otrzymanej subwencji oświatowej	Wydatki budżetowe łącznie w działach 801 oraz 854 klasyfikacji budżetowej – paragrafy 302, 401 do 472, 474, 475, 481, 482, 490 i 493 w stosunku do kwoty otrzymanej przez JST subwencji oświatowej	RB 28	Styczeń-grudzień, rok N-1
44	Wydatki majątkowe w oświacie i edukacyjnej opiece wychowawczej w stosunku do całkowitych wydatków majątkowych JST	Wydatki budżetowe łącznie w działach 801 oraz 854 klasyfikacji budżetowej – paragrafy 601, 602, 605 do 608, 611 do 614, 616, 617, 621 do 624, 626 do 633, 641 do 643, 651 do 653, 661 do 665 i 680 w stosunku do całkowitych wydatków budżetowych w paragrafach 601, 602, 605 do 608, 611 do 614, 616, 617, 621 do 624, 626 do 633, 641 do 643, 651 do 653, 661 do 665 i 680	RB 28	Styczeń-grudzień, rok N-1
45	Wydatki finansowane z funduszy strukturalnych UE (lub innych środków bezzwrotnych) jako % całkowitych wydatków na zadania oświatowe i edukacyjną opiekę wychowawczą	Wydatki budżetowe łącznie w działach 801 oraz 854 klasyfikacji budżetowej, dla których czwarta cyfra w numerze paragrafu przyjmuje wartość 1, 5, lub 8 w stosunku do całkowitych wydatków w działach 801 oraz 854	RB 28	Styczeń-grudzień, rok N-1

46	Wydatki na oświatę finansowane z funduszy strukturalnych UE (lub innych środków bezzwrotnych) w przeliczeniu na jednego ucznia	Wydatki budżetowe w dziale 801 klasyfikacji budżetowej, dla których czwarta cyfra w numerze paragrafu przyjmuje wartość 1, 5, lub 8 w stosunku do liczby uczniów w szkołach prowadzonych JST	Wydatki: RB28 Uczniowie: SIO	Wydatki: styczeń-grudzień, rok N-1 Uczniowie: 0,33*wrzesień, rok N-1 + 0,66*wrzesień, rok N-2
47	Wydatki na do-kształcanie nauczycieli w przeliczeniu na jeden etat	Wydatki budżetowe w rozdziale 80146 oraz 85446 w stosunku do liczby etatów nauczycielskich w szkołach i placówkach prowadzonych przez JST z podziałem na płeć (M,K)	Wydatki: RB28 Nauczyciele: SIO	Wydatki: styczeń-grudzień, rok N-1 Nauczyciele: 0,33*wrzesień, rok N-1 + 0,66*wrzesień, rok N-2

Tabela Z.7. Uzupełniające wskaźniki odniesienia: kadra nauczycielska.

L.p.	Nazwa wskaźnika	Opis wskaźnika	Źródło	Data źródła danych
48	Przeciętny wiek nauczyciela	Przeciętny wiek nauczyciela pełnozatrudnionego w szkole lub placówce prowadzonej przez JST	SIO	Wrzesień, rok N
49	Przeciętny staż nauczyciela	Przeciętny staż nauczyciela pełnozatrudnionego w szkole lub placówce prowadzonej przez JST	SIO	Wrzesień, rok N
50	Liczba godzin nauczania przypadająca tygodniowo na jednego nauczyciela	Łączna tygodniowa liczba godzin nauczania w szkołach prowadzonych przez JST w stosunku do liczby wszystkich nauczycieli w szkołach prowadzonych przez JST.	SIO	Wrzesień, rok N

KOMENTARZ

Wskaźnik podaje średnia liczbę godzin nauczania realizowanych przez nauczyciela. Oddzielnie można liczyć ten wskaźnik dla nauczycieli pełnozatrudnionych i niepełnozatrudnionych, a także dla nauczycieli prowadzących zajęcia lekcyjne i dla tych, którzy zajęć lekcyjnych nie prowadzą.

51	Liczba godzin nauczania przypadająca tygodniowo na jednego nauczyciela stażystę	Łączna tygodniowa liczba godzin nauczania realizowana przez nauczycieli stażystów w szkołach prowadzonych przez JST w stosunku do liczby wszystkich nauczycieli stażystów w szkołach prowadzonych przez JST.	SIO	Wrzesień, rok N
52	Liczba godzin nauczania przypadająca tygodniowo na jednego nauczyciela kontraktowego	Łączna tygodniowa liczba godzin nauczania realizowana przez nauczycieli kontraktowych w szkołach prowadzonych przez JST w stosunku do liczby wszystkich nauczycieli kontraktowych w szkołach prowadzonych przez JST.	SIO	Wrzesień, rok N

53	Liczba godzin nauczania przypadająca tygodniowo na jednego nauczyciela mianowanego	Łączna tygodniowa liczba godzin nauczania realizowana przez nauczycieli mianowanych w szkołach prowadzonych przez JST w stosunku do liczby wszystkich nauczycieli mianowanych w szkołach prowadzonych przez JST.	SIO	Wrzesień, rok N
54	Liczba godzin nauczania przypadająca tygodniowo na jednego nauczyciela dyplomowanego	Łączna tygodniowa liczba godzin nauczania realizowana przez nauczycieli dyplomowanych w szkołach prowadzonych przez JST w stosunku do liczby wszystkich nauczycieli dyplomowanych w szkołach prowadzonych przez JST.	SIO	Wrzesień, rok N
55	% nauczycieli pełnozatrudnionych	Liczba nauczycieli pełnozatrudnionych w stosunku do liczby wszystkich nauczycieli zatrudnionych w szkołach prowadzonych przez JST.	SIO	Wrzesień, rok N
56	% stażystów wśród nauczycieli	Liczba nauczycieli stażystów w stosunku do liczby wszystkich nauczycieli zatrudnionych w szkołach prowadzonych przez JST.	SIO	Wrzesień, rok N
57	% nauczycieli kontraktowych wśród nauczycieli	Liczba nauczycieli kontraktowych w stosunku do liczby wszystkich nauczycieli zatrudnionych w szkołach prowadzonych przez JST	SIO	Wrzesień, rok N
58	% nauczycieli mianowanych wśród nauczycieli	Liczba nauczycieli mianowanych w stosunku do liczby wszystkich nauczycieli zatrudnionych w szkołach prowadzonych przez JST	SIO	Wrzesień, rok N
59	% nauczycieli dyplomowanych wśród nauczycieli	Liczba nauczycieli dyplomowanych w stosunku do liczby wszystkich nauczycieli zatrudnionych w szkołach prowadzonych przez JST.	SIO	Wrzesień, rok N

Tabela Z.8. Uzupełniające wskaźniki odniesienia: pracownicy niepedagogiczni.

L.p.	Nazwa wskaźnika	Opis wskaźnika	Źródło	Data źródła danych
60	Liczba uczniów przypadających na jeden etat niepedagogiczny	Liczba uczniów w szkołach prowadzonych przez JST w stosunku do liczby etatów pracowników niepedagogicznych	SIO	Wrzesień, rok N
61	Liczba etatów pracowników stołówki i kuchni w przeliczeniu na jeden oddział	Liczba etatów pracowników stołówki i kuchni w szkołach prowadzonych przez JST w stosunku do liczby oddziałów w szkołach prowadzonych przez JST	SIO	Wrzesień, rok N
62	Liczba etatów pracowników obsługi w przeliczeniu na jeden oddział	Liczba etatów pracowników obsługi w szkołach prowadzonych przez JST w stosunku do liczby oddziałów w szkołach prowadzonych przez JST	SIO	Wrzesień, rok N

63	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie pracownika niepedagogicznego	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie pełnozatrudnionego pracownika niepedagogicznych w szkołach prowadzonych przez JST	SIO	Wrzesień, rok N
----	--	---	-----	-----------------

KOMENTARZ

Wskaźniki te można także obliczać oddzielnie dla różnych kategorii pracowników niepedagogicznych (administracja, obsługa, kuchnia i stołówka).

Tabela Z.9. Uzupełniające wskaźniki odniesienia: warunki kształcenia.

L.p.	Nazwa wskaźnika	Opis wskaźnika	Źródło	Data źródła danych
64	Zmianowość (liczba oddziałów w stosunku do liczby sal lekcyjnych)	Liczba oddziałów w stosunku do liczby pomieszczeń, w których odbywają się zajęcia lekcyjne (w tym sale gimnastyczne) w szkołach prowadzonych przez JST.	SIO	Wrzesień, rok N
65	Liczba uczniów przypadająca na jeden komputer dostępny dla uczniów, z dostępem do Internetu	Liczba uczniów w stosunku do liczby komputerów dostępnych dla uczniów (z dostępem do Internetu) w szkołach prowadzonych przez JST.	SIO	Wrzesień, rok N
66	% uczniów korzystających z posiłków w szkole	Liczba uczniów korzystających z posiłków w szkole stosunku do liczby uczniów w szkołach prowadzonych przez JST.	SIO	Wrzesień, rok N

KOMENTARZ

W miarę dostępnych danych wskaźnik ten można różnicować (posiłki ciepłe i zimne, śniadania i obiady etc.)

67	% uczniów w szkołach z kuchnią lub stołówką	Liczba uczniów w szkołach prowadzonych przez JST posiadających kuchnię lub stołówkę w stosunku do liczby uczniów w szkołach prowadzonych przez JST	SIO	Wrzesień, rok N
----	---	--	-----	-----------------

KOMENTARZ

Wskaźnik 66 podaje procent uczniów korzystających z posiłków, podczas gdy wskaźnik 67 mówi o procencie uczniów, którzy mogą korzystać z posiłków szkolnych, dotyczy więc dostępności posiłków w szkole. Wartość tego wskaźnika jest ograniczona przez fakt, że dostępność posiłków może dotyczyć także szkół bez kuchni, zamawiających catering.

68	% uczniów w szkołach z gabinetem profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej	Liczba uczniów w szkołach prowadzonych przez JST posiadających gabinet profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej w stosunku do liczby uczniów w szkołach prowadzonych przez JST	SIO	Wrzesień, rok N
69	% uczniów w szkołach z halą lub salą gimnastyczną	Liczba uczniów w szkołach posiadających halę lub salę gimnastyczną w stosunku do liczby uczniów w szkołach prowadzonych przez JST	SIO	Wrzesień, rok N

Tabela Z.10. Uzupełniające wskaźniki odniesienia: pomoc materialna.

L.p.	Nazwa wskaźnika	Opis wskaźnika	Źródło	Data źródła danych
70	% uczniów otrzymujących wsparcie socjalne	Liczba uczniów w szkołach otrzymujących stypendium szkolne, zasiłek szkolny lub wyprawkę w stosunku do liczby uczniów w szkołach prowadzonych przez JST	SIO	Wrzesień, rok N

KOMENTARZ

Nie uwzględniamy stypendiów motywacyjnych. Stypendia te powinny być przedmiotem oddzielnego wskaźnika.

71	% uczniów korzystających z dofinansowanego lub refundowanego obiadu	Liczba uczniów korzystających z dofinansowanego lub refundowanego obiadu w stosunku do liczby uczniów w szkołach prowadzonych przez JST	SIO	Wrzesień, rok N
72	% uczniów korzystających z zajęć dydaktyczno-wyrównawczych	Liczba uczniów korzystających z zajęć dydaktyczno-wyrównawczych, psychoedukacyjnych oraz specjalistycznych w stosunku do liczby uczniów w szkołach prowadzonych przez JST	SIO	Wrzesień, rok N

Przykładowe wskaźniki odniesienia obliczane na podstawie wyników egzaminów zewnętrznych, które jednostkom samorządu terytorialnego może udostępnić centralna i okręgowe komisje egzaminacyjne oraz współpracujące z nimi instytucje, obejmują:

- średnią liczbę punktów uzyskanych w sprawdzianie
- średnią liczbę punktów uzyskanych w części matematyczno-przyrodniczej, w części humanistycznej, oraz z języka angielskiego na egzaminie gimnazjalnym
- edukacyjną wartość dodaną uzyskaną w gimnazjach (część matematyczno-przyrodnicza i część humanistyczna)
- procent uczniów w ostatnich klasach szkół ponadgimnazjalnych przystępujących do egzaminu maturalnego
- procent zdających którzy uzyskali maturę
- procent uczniów w ostatnich klasach szkół ponadgimnazjalnych przystępujących do egzaminu zawodowego
- procent uczniów przystępujących do egzaminu zawodowego uzyskujących tytuł zawodowy

Średnie wyniki sprawdzianu i egzaminów mogą być udostępnione w podziale na obszary umiejętności oraz w skali staninowej.

Publikacja jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Publikację przygotowano w ramach projektu systemowego „Dokształcanie strategii zarządzania oświatą na poziomie regionalnym i lokalnym”, Priorytet III, Działanie 3.1, Poddziałanie 3.1.2, Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Projekt jest realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Warszawskim.

**DOSKONALENIE STRATEGII
ZARZĄDZANIA OŚWIATĄ
NA POZIOMIE REGIONALNYM
I LOKALNYM**

Ustawa o systemie oświaty zobowiązuje wójtów, burmistrzów i prezydentów miast, a także zarządy powiatów i województw samorządowych do corocznego składania Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych (art. 5a). Jest to dobra okazja do podjęcia poważnej dyskusji na temat lokalnych strategii oświatowych, na temat postawionych celów i osiągniętych wyników. Prowadzenie przedszkoli, szkół i placówek oświatowych jest jednym z najważniejszych zadań jednostek samorządów terytorialnych, tak pod względem znaczenia dla lokalnej społeczności, jak i z punktu widzenia zaangażowanych środków budżetowych. Przedstawiana samorządom publikacja omawia najważniejsze aspekty zarządzania i finansowania oświaty. Jednocześnie wskazuje na konieczność szerszego wykorzystania różnorodnych wskaźników oświatowych, obok danych statystycznych i budżetowych. Wskaźniki oświatowe służą do porównywania warunków i sposobów realizacji zadań oświatowych danej jednostki samorządu z innymi, porównywalnymi samorządami, jak i do śledzenia zmian w lokalnym systemie oświaty w kolejnych latach. Narzędziem ułatwiającym wykonanie tych nieprosty analiz są wskaźniki odniesienia, omówione szczegółowo w publikacji i udostępnione na stronie internetowej projektu www.ore.edu.pl (zakładka Projekty EFS, Zarządzanie oświatą, Materiały do pobrania).

Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego
Uniwersytet Warszawski, ul. Pawińskiego 5a, 02-106 Warszawa

PUBLIKACJA ROZPOWSZECHNIANA BEZPŁATNIE

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

